

Elecció pública

Jordi Bacaria

PID_00194318

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

1. Introducció a l'enfocament de l'elecció pública. Utilitat per a l'anàlisi de les polítiques públiques.....	5
1.1. Individualisme metodològic	5
1.2. Institucionalisme i l'elecció pública	6
1.3. L'economia com a ciència de l'elecció o com a ciència del contracte	7
1.4. Acords, contractes i constitució	8
1.5. El vel de la incertesa (Buchanan-Tullock) i el vel de la ignorància (Rawls)	9
1.6. Les bases de l'acció col·lectiva	10
1.7. L'imperialisme de l'economia	11
2. Decisions amb comportament endogen.....	13
2.1. Presa de decisions i regles de vot	13
2.1.1. Regla de la unanimitat	13
2.1.2. La regla de la majoria	15
2.1.3. El "principi de la generalitat" (Buchanan-Congleton) ..	18
2.1.4. Model simplificat de coalicions majoritàries	19
2.1.5. Constitucionalisme emprenedor	21
2.1.6. Autocràcia	22
2.2. Cicle econòmic polititzat	24
2.2.1. Cicles oportunistes	24
2.2.2. Cicles partidistes	25
2.3. Aplicacions	27
2.3.1. Presa de decisions per majoria simple al Banc Central	27
2.3.2. Preferències dels governs i els banquers centrals de la moneda única	35
2.3.3. Costos nacionals de la política monetària única amb banquers amb preferències	37
2.3.4. L'estabilitat de preus: vectors d'independència i conservadorisme	40
2.3.5. La presa de decisions en el BCE amb l'ampliació de l'eurozona	44
2.3.6. Model de preferències enfront de conservadorisme amb països amb estructures econòmiques dispars	48
3. Mida i límits del govern.....	51
3.1. La teoria de la captura de rendes i dels grups de pressió	51
3.1.1. Com es pot evitar la captura de rendes?	55
3.1.2. Grups de pressió i proteccionisme	56
3.1.3. Aplicacions	57

3.2.	Teoria econòmica de la burocràcia	58
3.2.1.	Teoria sobre el desenvolupament de la despesa pública: de la "lei" de Wagner a la teoria de la democràcia i la burocràcia	58
3.2.2.	El model de Baumol-Oates	59
3.2.3.	La moderna teoria econòmica de la burocràcia (William Niskanen)	60
3.2.4.	Extensions i aplicacions de la teoria de la burocràcia a les decisions d'organitzacions no lucratives	62
3.3.	Aplicacions	64
3.3.1.	La malaltia de costos dels serveis personals de Baumol, aplicada en diferents contextos	64
4.	Conclusions	67
	Bibliografia	71
	Annex. Aplicacions en polítiques públiques	76

1. Introducció a l'enfocament de l'elecció pública. Utilitat per a l'anàlisi de les polítiques públiques

L'elecció pública (*public choice*) és un enfocament per a estudiar la presa de decisions en l'àmbit que no és el del mercat. En anglès es coneix com a *nonmarket decision making*. Abans de continuar convé aclarir dos punts. En primer lloc, l'anomenem *enfocament* i no *teoria*, perquè l'aportació de l'elecció pública és l'aplicació de la teoria o teories econòmiques neoclàssiques, microeconòmiques, a l'anàlisi de les decisions que no es prenen en l'àmbit del mercat. Des del punt de vista microeconòmic, es considera el comportament individual com a comportament endogen en el model. En segon lloc, quan ens referim a decisions preses fora del mercat, comprèn molt més que el que habitualment es considera sector públic. En conseqüència, l'anàlisi de decisions fora de mercat, extramercat, metamercat, que són expressions que s'utilitzen, es refereix a decisions que tenen un abast públic o col·lectiu, que poden ser preses òbviament des del sector públic (la política, la burocràcia) o que tenen el caràcter de decisions col·lectives, o els resultats de les quals tenen conseqüències col·lectives o públiques. Per això, l'enfocament de l'elecció pública també es considera l'aplicació de l'economia o de la teoria econòmica a la ciència política. En aquest sentit, el camp d'anàlisi de l'elecció pública coincideix amb el de la ciència política: la teoria de l'estat, les regles de vot, el comportament del votant, els partits polítics, la democràcia i la burocràcia. El camp d'anàlisi coincideix, encara que l'enfocament metodològic difereix de l'enfocament convencional de la ciència política.

L'enfocament de l'elecció pública es coneix també com l'*Escola de Virgínia* perquè es va iniciar a la Universitat de Virgínia i el 1969 es van traslladar a l'Institut Politècnic de Virgínia. El 1966 es va fundar el *Journal of Non-Market Decision Making*, que més tard es va anomenar *Public Choice*. Des de 1983 el Center for the Study of Public Choice es troba a la Universitat George Mason, a Fairfax, Virgínia.

1.1. Individualisme metodològic

Wicksell es mereix el qualificatiu del precursor més important de la teoria moderna de l'elecció pública, perquè ja en la seva tesi de 1896 trobem els tres elements constitutius que aporten els fonaments a aquesta teoria: individualisme metodològic, *Homo economicus* i la política com a intercanvi.

L'individualisme metodològic és una construcció intel·lectual, un mètode d'anàlisi, que col·loca en el centre de les decisions públiques l'individu maximitzador de la seva utilitat i, per tant, amb un comportament racional des del punt de vista econòmic (*Homo economicus*). És únicament l'individu que

fa l'elecció. De la interacció de decisions individuals sorgeixen els resultats col·lectius. El joc de dilema del presoner explica que l'estratègia dominant condueix al pitjor dels resultats quan els dos individus s'acusen mútuament.

En conseqüència, l'individualisme metodològic s'oposa a la visió organicista de la presa de decisions. No són els organismes o institucions que prenen decisions, sinó que aquestes són resultat de l'acció individual.

Un dels millors exemples d'un programa de recerca d'individualisme metodològic és el treball de Vincent i Elinor Ostrom i el "Workshop in Political Theory and Policy Analysis" a la Universitat d'Indiana. L'anomenada *Bloomington School* està reconeguda com una de les tres principals escoles associades amb el desenvolupament de la teoria de l'elecció pública; les altres dues són la de Rochester (Riker) i la de Virgínia (Buchanan i Tullock). Els Ostrom construeixen i refinen l'enfocament de les ciències socials utilitzat per Mises, Knight i Hayek, en termes de l'individualisme metodològic i l'ordre espontani (Boettke i Coyne, 2005).

1.2. Institucionalisme i l'elecció pública

L'enfocament de l'elecció pública presenta coincidències amb la nova economia institucional, tant des de la perspectiva instrumental microeconòmica d'interacció individual, com en l'objectiu final de disseny d'institucions. En aquest sentit, es coincideix amb l'apreciació de Douglas North¹, que les institucions formen l'estructura d'incentius d'una societat, i en conseqüència les institucions polítiques i econòmiques són els determinants subjacents dels resultats econòmics.

Les institucions, no obstant això, no neixen del no-res o de la naturalesa; North insisteix que "institucions són les restriccions inventades pels humans que estructurin les interaccions humanes. Hi ha restriccions formals com regles, lleis, constitucions, i restriccions informals com les normes de comportament, les convencions, els codis de conducta autoimposats i les seves característiques d'obligatorietat. Totes aquestes restriccions conjuntament defineixen l'estructura d'incentius de les societats i específicament de les economies. Les institucions i la tecnologia usada determinen els costos de transacció i transformació que s'afegeixen als costos de producció."

Douglas C. North (1994, juny). "Economic performance through time". *The American Economic Review* (vol. 84, núm. 3, pàg. 360).

Elinor Ostrom² és una altra figura destacada en la nova economia institucional; politòloga de formació constitueix un pont entre la ciència política i l'economia mitjançant l'anàlisi de l'acció col·lectiva i l'evolució de les institucions.

L'enfocament de l'elecció pública, en particular l'extensió constitucional, dona una gran importància a les regles i a l'elecció entre regles alternatives en lloc de l'elecció entre polítiques alternatives. En les societats els grups que no tenen regles no sobreviuen. L'anarquia o l'absència de regles condueix al desastre i, com ha assenyalat Buchanan en *The Limits of Liberty: Between Anarchy*

Referència bibliogràfica

P. J. Boettke; C. J. Coyne (2005). "Methodological individualism, spontaneous order and the research program of the Workshop in Political Theory and Policy Analysis". *Journal of Economic Behaviour and Organization*. Fairfax: Universitat George Mason, Department of Economics.

⁽¹⁾Premi Nobel d'economia el 1993.

Referència bibliogràfica

D. C. North (1994, juny). "Economic performance through time". *The American Economic Review* (vol. 84, núm. 3, pàg. 359).

⁽²⁾Premi Nobel d'economia 2009.

and Leviathan (1975), l'absència de resistència interna no significa necessàriament suport a l'organització, ja que els individus poden preferir una institució impopular a l'alternativa que no hi hagi cap organització.

1.3. L'economia com a ciència de l'elecció o com a ciència del contracte

Tal com assenyalava Buchanan en *La constitució de la política econòmica*, reduït a la seva essència, el missatge de Wicksell era clar, elemental i evident. Els economistes havien de deixar de donar als quatre vents consells polítics com si estiguessin al servei d'un dèspota benvolent i concentrar-se en les estructures a l'interior de les quals s'adopten les decisions polítiques.

L'economia entesa com a intercanvi és de gran importància en la derivació d'una teoria normativa de la política econòmica. La millora en els resultats de l'activitat política es mesura en termes de la satisfacció del que volen els individus, i no segons un acostament més gran a un ideal supraindividual determinat i definit externament pels individus. No obstant això, l'acord idealitzat sobre els objectius de la política no implica cap substitució de l'avaluació individual.

Segons Buchanan, l'economia és més una **ciència del contracte** que una **ciència de l'elecció** (*What should economists do?*). El pas en fals que van fer els economistes en considerar-la una **ciència de l'elecció** va ser a causa de l'aportació de Robbins i de la seva idea de l'escassetat. Des de llavors, els economistes estan totalment dedicats a l'assignació de recursos escassos entre finalitats alternatives.

Des d'aquest punt de vista, la diferència entre un problema econòmic i un problema tecnològic és solament un problema de grau, és a dir, que la funció que calgui maximitzar estigui prèviament especificada. Per això, Buchanan recomana concentrar-se en l'intercanvi en lloc de l'elecció.

El mercat o organització del mercat no és un **mitjà** per aconseguir alguna cosa. En realitat, és l'encarnació institucional dels processos d'intercanvi voluntari, que estan integrats per les persones en les seves diferents capacitats. La raó de les persones per entrar en el comerç o intercanvi, l'origen de la seva propensió és segurament el de l'"eficiència" definida en el sentit personal de desplaçament des de posicions menys preferides a més preferides i efectuat sota les regles acceptades mútuament.

La tasca de l'economista inclou l'estudi d'aquests acords comercials o d'intercanvis cooperatius que arriben a ser merament extensions dels mercats definits de manera més restrictiva.

L'aportació de Lord Robbins és crucial tant en el desenvolupament de la ciència econòmica moderna com de la política econòmica. La seva concepció de l'economia remet els economistes a la tasca assignativa i la causa n'és l'escassetat. Però els economistes abandonen el nivell de l'elecció individual en el qual té sentit l'aportació de Robbins per a passar al nivell de l'elecció social.

Segons Frank Knigh³, en competència perfecta no existeix la competència. En altres paraules i seguint l'argument de Buchanan, en competència perfecta, no existeix l'intercanvi com a tal. Un mercat no és competitiu per suposició o per construcció. Un mercat es converteix en competitiu i les regles competitives ho són quan les institucions posen límits al comportament dels individus. Aquest procés és determinat per la pressió continuada del comportament humà en l'intercanvi. No obstant això, encara que la teoria econòmica considera implícitament el supòsit de competència perfecta, en el món real només s'hi pot arribar si hi ha regles que permetin aquesta competència.

⁽³⁾Vegeu Buchanan, *What should economists do?*

Així, des d'aquest punt de vista, l'economista polític s'hauria de concentrar en el disseny d'institucions que produïssin resultats eficients, en lloc de dedicar-se a simular resultats sota condicions ideals o perfectes. D'aquesta manera, de l'estudi del comportament humà en l'àmbit individual i de les interaccions amb altres individus es passa a l'estudi de l'elecció social. És la diferència entre considerar el comportament endogen o exogen. En un mercat sense regles, tots els individus es comporten intentant maximitzar-ne la utilitat, es produeix desconfiança, es redueix l'intercanvi i disminueixen els nivells de benestar. Si considerem el comportament maximitzador endogen, arribarem a la conclusió que el resultat col·lectiu és el desastre com a fruit de l'acció individual racional i hauré d'introduir regles que limitin el comportament individual. Si suposem que tots els individus s'han de comportar èticament per aconseguir un bon resultat social, estarem considerant un comportament exogen, i entendrem que l'ètica seria un element extern a l'actuació del mateix individu. En absència de regles, el supòsit de comportament ètic exogen ens condueix al desastre col·lectiu. Només si els individus tinguessin incentius per a ser ètics, llavors el comportament ètic endogen ens donaria bons resultats col·lectius.

1.4. Acords, contractes i constitució

Per a la construcció constitucional les regles de presa de decisions tenen un paper fonamental. La regla de la unanimitat permet que les decisions preses siguin òptimes amb independència del resultat. Si la unanimitat de la població decidís una distribució de la renda igualitària, la decisió seria òptima amb independència que la renda global disminuís.

No obstant això, la regla de la unanimitat presenta límits en el cost de presa de decisions malgrat els avantatges indubtables que té una vegada preses les decisions. Segons Buchanan⁴, la regla de la unanimitat per a l'elecció col·lectiva és anàloga en política a la llibertat d'intercanvi al mercat.

De l'enfocament de l'elecció pública han sorgit algunes derivacions com l'economia política constitucional, encapçalada per l'economista James M. Buchanan, premi Nobel d'economia el 1986. El seu enfocament ha donat lloc a diverses anàlisis i aplicacions, algunes de les quals disseminades per la revista *Constitutional Political Economy*. Així, el primer volum (dels dinou) de l'obra completa de James M. Buchanan té el títol inequívoc següent: ("The logical foundations of constitutional liberty" ('Els fonaments lògics de la llibertat constitucional')).

Economia política institucional

Economia política constitucional	Aplicacions normatives	Autors
Constitució fiscal	Control de la despesa, dèficit, límits impositius	G. Brennan, J. M. Buchanan
Constitució monetària	Estàndards i patró monetari, regles, bancs centrals	G. Brennan, J. M. Buchanan, P. Bernholz
Disseny constitucional, constitució privada, autocontrol, ètica	Regles, competència, treball ètic, Constitució europea	J. M. Buchanan, R. Congleton, D. Mueller, L. Feld, V. Vanberg, E. Ostrom
Federalisme	Federalisme asimètric, federalisme monetari	P. Moser, R. Congleton

1.5. El vel de la incertesa (Buchanan-Tullock) i el vel de la ignorància (Rawls)

El "vel de la ignorància" (Rawls) i el "vel de la incertesa" (Buchanan-Tullock) constitueixen una construcció normativa per a la solució de possibles acords constitucionals.

El vel de la ignorància de Rawls és una construcció normativa idealitzada i el punt de partida apropiat quan les persones tenen en compte que han de triar entre els principis bàsics de la justícia.

En el vel de la incertesa (*El cálculo del consenso, The reason of rules*) no és necessari que les persones que entren en el diàleg constitucional deixin de costat els seus criteris morals. En el càlcul de la incertesa, es tenen en compte els elements subjectius de les persones que entren en el diàleg constitucional. És a dir, els elements subjectius que han de ser presents en les precondicions referides a les propietats de funcionament de les institucions alternatives. Les eleccions institucionals són, de fet, eleccions entre regles alternatives, no eleccions entre alternatives fetes sota determinades regles.

⁽⁴⁾Discurs del Nobel.

Referència bibliogràfica

J. Buchanan (1987). "The constitution of economic policy". *American Economic Review* (núm. 77, pàg. 243-250).

Referència bibliogràfica

J. Rawls (1971). *Teoría de la justicia*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.

Observeu l'interès per la política pública. No es trien polítiques alternatives sota regles determinades, com, per exemple, un tipus impositiu subjecte al dret constitucional a la propietat individual, sinó que es trien les regles entre les regles alternatives, tal com els límits polítics a la imposició fiscal.

1.6. Les bases de l'acció col·lectiva

La supremacia del mercat en Buchanan des del punt de vista assignatiu i distributiu es pot relacionar amb l'aleatorietat de la distribució inicial de capacitats i de rendes considerada per John Rawls. La llibertat individual o personal està, sens dubte, condicionada pels límits del poder. La llibertat personal que l'economia de mercat tendeix a maximitzar és la conformada per la distribució del poder econòmic entre els participants. Aquesta distribució és definida, al seu torn, per l'estructura legal dels drets de propietat. La persona que no té propietats o en té poques, i poques capacitats humanes, per a obtenir una renda en el procés de mercat, té al seu abast opcions de mercat, però la seva llibertat per a escollir entre aquestes opcions no té relativament sentit a causa del seu poder econòmic limitat. L'economia pura de mercat com a tal té poc a veure, almenys directament, amb la distribució del poder econòmic. Aquesta distribució és determinada en última instància per la distribució natural dels talents, juntament amb la definició legal dels drets, i en un món incert també amb una bona dosi de sort. Dins d'aquests límits, l'economia de mercat permet la màxima llibertat d'elecció individual.

L'economia de mercat té un avantatge des de la perspectiva de l'eficiència. El principal avantatge del mercat és la presa de decisions descentralitzada (cada individu escull què s'intercanvia i amb qui). Tot i que la presa de decisions estigui descentralitzada, el procés assignatiu i distributiu global està implícitament coordinat. No obstant això, l'economia de mercat no es pot estudiar al marge dels drets de propietat que proporcionen els incentius per mantenir-se en l'intercanvi, una cosa que no succeeix en l'anarquia i en absència de regles.

Segons Hobbes, l'home va escapar de l'anarquia, en què la vida seria curta, desagradable i salvatge, perquè va acordar complir la llei. Les persones continuen vivint de manera agradable i humana, perquè l'ésser humà és un animal que compleix lleis. En aquest sentit, la llei es pot considerar una "regla de convivència" i té la seva raó de ser en la seva capacitat per a augmentar el benestar material de l'home.

En l'enfocament de James Buchanan es pot considerar que l'acció col·lectiva consisteix en la promulgació i vigilància de la llei, ja que "la justificació de qualsevol acció col·lectiva està en la seva capacitat per a millorar la situació humana". Això no significa que qualsevol acció col·lectiva hagi de millorar la situació dels éssers humans, sinó, com va dir Hobbes, que "qualsevol govern

és millor que cap govern". El problema normatiu consisteix a on cal establir el límit entre massa govern, massa intervenció o massa lleis, o entre poc govern, poca intervenció i poques lleis.

El concepte d'*externalitat* proporciona una base per a la consideració de l'acció col·lectiva. Internalitzar externalitats és un objectiu que cal assolir mitjançant l'acció col·lectiva. Un altre aspecte és com s'aconsegueix l'acció col·lectiva. Pot ser mitjançant l'actuació del govern si l'abast és molt gran i requereix impostos, per exemple, la defensa. Mitjançant els ciutadans organitzats per a exercir una acció col·lectiva, que poden establir de manera cooperativa l'acció i les contribucions per dur-la a terme. O mitjançant un marc legal o institucional que, mitjançant el reconeixement explícit dels drets de propietat, permeti l'intercanvi i la internalització d'externalitats mitjançant pagaments i contrapartides.

Les lleis es poden considerar des del punt de vista de l'economia moderna béns públics, és a dir, que s'apliquen a tots els participants en l'ordre social i, simultàniament, els beneficien. La llei suprema o la constitució estableixen les regles del joc. Un exemple molt actual és la norma constitucional sobre els límits al dèficit fiscal i l'endeutament, derivada del Tractat d'Estabilitat, Coordinació i Governança a la Unió Econòmica i Monetària. Es tracta d'un acord perquè no es produeixin externalitats negatives d'uns països sobre d'altres a causa dels excessos de deute i dèficit públic.

1.7. L'imperialisme de l'economia

A causa de la capacitat de l'enfocament de l'elecció pública per a analitzar temes que tradicionalment han correspost a altres disciplines de vegades es qualifica com a *imperialisme de l'economia*. De fet, la "invasió" de camps tradicionalment aliens a l'economia és possible per la utilització de l'instrumental metodològic de la ciència econòmica aplicat a aspectes del comportament humà, cosa que permet tant una anàlisi positiva com normativa.

Alguns exemples de l'anomenat *imperialisme de l'economia* que són útils des del punt de vista analític i des del punt de vista normatiu, els podem sintetitzar en la taula següent:

L'imperialisme de l'economia

Analisis public choice	Aplicacions normatives	Autors
Teoria econòmica de la democràcia (vot i comportament polític)	Regles electorals, finançament de partits	A. Downs, D. Black, G. Tullock, J. M. Buchanan, D. Wittman, G. Becker, D. A. Hibbs, A. Alesina
Teoria econòmica de la burocràcia	Límits i eficiència de la despesa pública	W. Niskanen, R. G. Holcombe
Cercadors de rendes (<i>rent-seeking</i>)	Monopoli, aranzels, regulació	G. Tullock, A. Krugger, R. Tollison, J. M. Buchanan

Analisis public choice	Aplicacions normatives	Autors
Família	Capital humà, educació, polítiques de natalitat, família	G. Becker, F. Cabrillo
Delictes, crim, corrupció	Prevenió, penes	G. Tullock, R. Posner
Terrorisme, nacionalisme ètnic, racisme	Prevenió	R. Congleton, J. Roback
Organitzacions internacionals, organitzacions de defensa	Disseny, eficiència, finançament	T. Sandler, B. Frey
Recursos naturals	Protecció, provisió	R. Congleton, E. Ostrom
Religió, cultures	Organització, empresa	R. Tollison, W. Shugart, D. Schmidtchen
Art	Producció, subsidis	B. Frey, W. Pomeherenne

2. Decisions amb comportament endogen

2.1. Presa de decisions i regles de vot

2.1.1. Regla de la unanimitat

Wicksell (1896) va ser pioner a l'hora de relacionar les decisions sobre béns col·lectius i els seus costos amb la regla de la unanimitat, desenvolupada posteriorment per Buchanan i Tullock (1962). La regla de la unanimitat crea la garantia institucional per a prendre decisions polítiques que compleixen el criteri de Pareto. Així, la regla de la unanimitat és equivalent al teorema de l'òptim de Pareto en economia, considerat un criteri d'elecció social i que es compleix quan un membre o més de la societat milloren la seva situació sense empitjorar la dels altres. La regla de la unanimitat dona el mateix resultat en la política que la competència perfecta al mercat, és a dir, el resultat òptim en el qual els agents maximitzen les seves utilitats mitjançant l'intercanvi.

Expressat en termes econòmics, quan s'aconsegueix la unanimitat, cap votant (que per tant ha acceptat la decisió) no pot ser receptor dels costos externs de les decisions dels altres. Imaginem que s'aprova per unanimitat una regla que permeti fumar a tots els espais públics. En aquest cas, cap no fumador no pot al·legar perjudici de les accions dels fumadors; fins i tot en cas que rebi contaminació o molèsties pel fum dels cigarrets aliens, no en rep els costos externs, ja que en donar el seu vot favorable a aquesta acció, els costos externs ja es van internacionalitzar. El mateix succeeix en el cas contrari, en què s'aprovi per unanimitat una llei que no permeti fumar als espais públics, els fumadors no rebran els costos externs dels no fumadors. L'única diferència entre els efectes d'ambdues lleis alternatives aprovades per unanimitat és que amb la primera llei es produirà contaminació en àmbits públics i amb la segona no. Mitjançant el mecanisme a partir del qual s'han internalitzat els costos externs probablement s'haurà produït alguna redistribució de la renda.

Referències bibliogràfiques

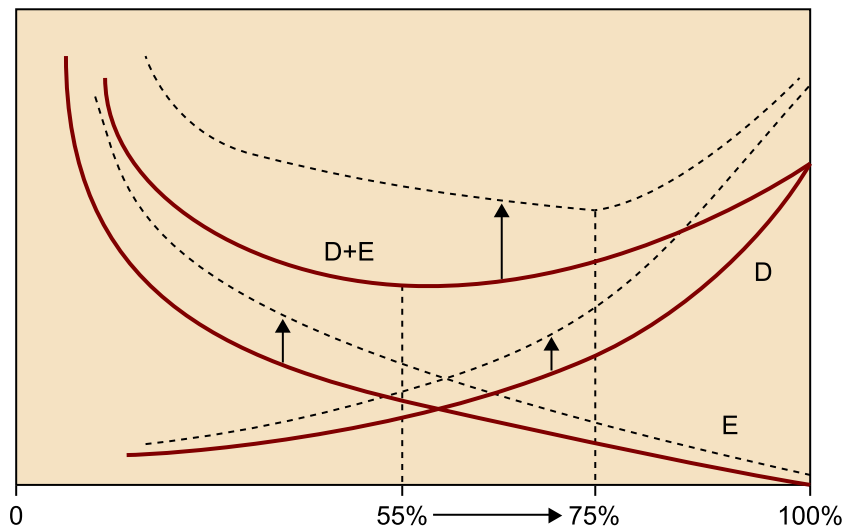
K. Wicksell (1896). *A new principle of just taxation*. Jena: Finanztheoretische Untersuchungen. Reeditat a: R. A. Musgrave; A. Peacock (1967). *Classics in the theory of public finance*. Nova York: Martin's Press.

J. M. Buchanan; G. Tullock (1962). *The calculus of consent*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Referència bibliogràfica

Per a una anàlisi formal del tema vegeu D. C. Mueller (2003, pàg. 67 i següents).

Unanimitat, majoria simple i majoria qualificada (Buchanan-Tullock, *El càlculo del consens*)

Regla de decisió: Buchanan-Tullock
E = costos externs D = costos de presa de decisions

En el gràfic de la regla de la unanimitat, la corba E indica els costos externs decreixents com a conseqüència d'aconseguir la unanimitat (100% dels vots). La corba D indica els costos creixents que comporta aconseguir la unanimitat (costos de convenciment, pagaments). La combinació D+E ens dona com a resultat un punt mínim que indicaria una solució de regla de majoria simple.

Aquest exemple de la regla de la unanimitat és aplicable a les decisions del Banc Central Europeu (BCE). La regla de decisió ha estat adoptada en virtut del Tractat Constitutiu de la Comunitat Europea (actual Tractat de Lisboa) i aquest Tractat ha estat aprovat per la unanimitat dels estats membres per mitjà dels seus representants, els caps d'estat i de govern, i ratificat per referèndum en alguns estats membres. En conseqüència, qualsevol decisió de política monetària del Banc Central Europeu té conseqüències en les economies dels estats membres. Els efectes poden ser dispars tant en costos com en beneficis. Malgrat que hi pugui haver costos econòmics d'aquestes decisions, cap estat no pot al·legar que rep costos externs de les decisions preses per majoria simple en el Consell de Govern del BCE, ja que aquests costos externs hauran estat internalitzats per l'acord d'adopció del Tractat pres per unanimitat, acord que inclou la regla de decisió per majoria simple en el Consell de Govern del BCE. Encara que, com que es basa en el mecanisme de democràcia representativa, alguns ciutadans podrien rebre els costos externs d'aquesta decisió, fins i tot els de els països que han ratificat el Tractat per referèndum, però no per unanimitat.

La regla de la unanimitat ofereix un resultat òptim en el sentit de Pareto; no obstant això, la unanimitat és costosa i difícil d'aconseguir. Aquest fet és una de les principals crítiques a aquesta regla. Això no significa que aquesta regla no hagi de ser utilitzada per a determinades decisions i en realitat en l'àmbit de les relacions internacionals i els tractats és la norma habitual (Organització

Mundial del Comerç, Consell Europeu, Nacions Unides en el Consell de Seguretat amb el mecanisme de vet). La dificultat d'aplicar la regla de la unanimitat significa que ens trobem en un intercanvi (*trade-off*) entre els costos externs derivats d'una solució contra la qual s'oposa un individu i els costos de temps utilitzats pel procés de presa de decisions.

Els costos en temps poden ser molt importants en algunes decisions de política monetària, en què el temps excessiu en la presa de decisions en un comitè pot ser descomptat negativament pels mercats financers. Minimitzar els costos és la raó per la qual les regles dels comitès que prenen decisions en política monetària són per majoria simple dels vots dels seus membres en lloc de la unanimitat. La qual cosa no significa que no es puguin prendre decisions per consens i que moltes vegades sigui així, ateses la composició i independència dels membres dels comitès que prenen decisions de política monetària.

No obstant això, les decisions preses per majoria, malgrat la disminució de costos de decisió, poden introduir efectes redistributius en el procés de presa de decisions col·lectives. Una de les conseqüències de la presa de decisions per majoria és l'aparició de majories cícliques. Black (1948) va demostrar que la regla de la majoria produeix un resultat d'equilibri quan les preferències dels votants són d'un sol pic (*single-peaked*), resultat que condueix al fet que el *votant mitjà* decideixi.

Amb una regla de la majoria, l'alternativa que es correspon amb la mitjana de la distribució guanya. És a dir, el votant que té l'alternativa mitjana com la seva *política òptima* és decisiu per al resultat del procés de presa de decisions col·lectives. Aquest votant es diu *votant mitjà*.

2.1.2. La regla de la majoria

El problema que planteja la regla de la majoria en la presa de decisions en contraposició amb la regla de la unanimitat és per quina raó ha de ser la majoria òptima per a la major part de les decisions del comitè. Quan es requereix l'acord d'almenys la meitat dels membres d'un comitè, és possible que s'aprovi tant una qüestió com la seva oposada.

La possibilitat que la regla de la majoria generi cicles ja va ser descoberta per Condorcet (1785). Amb la teoria de l'elecció pública va ser tractada per Duncan Black (1948). El problema de les majories cícliques es presenta quan la votació per parells d'opcions pot conduir a un cicle sense fi, ja que la regla de la majoria no és capaç de seleccionar un guanyador que no sigui de manera arbitrària.

Si hi ha tres votants (a, b, c) amb preferències sobre tres temes (x, y, z) tal com apareixen en la taula:

Referència bibliogràfica

D. Black (1948). "The decisions of a committee using a special majority". *Econometrica* (núm. 16, pàg. 245-61).

Referència bibliogràfica

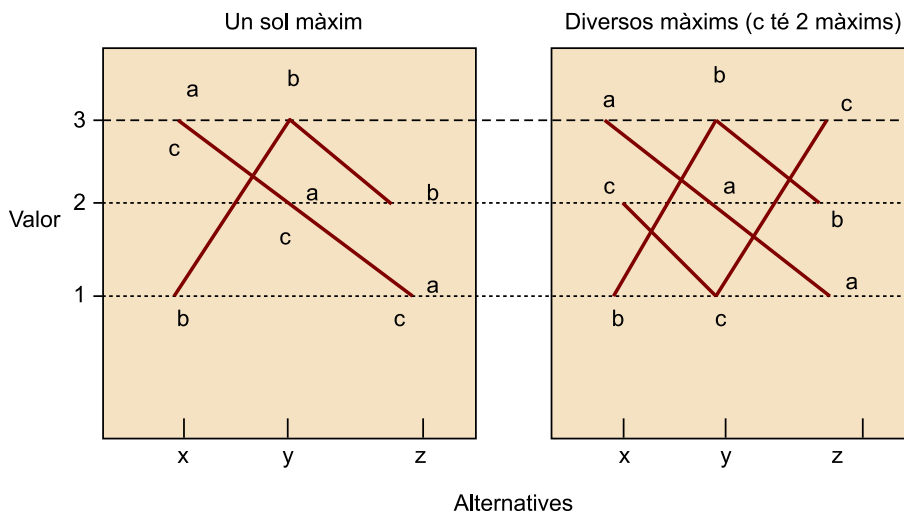
D. Black (1948). "The decisions of a committee using a special majority". *Econometrica* (núm. 16, pàg. 245-61).

Ordenació individual de les preferències

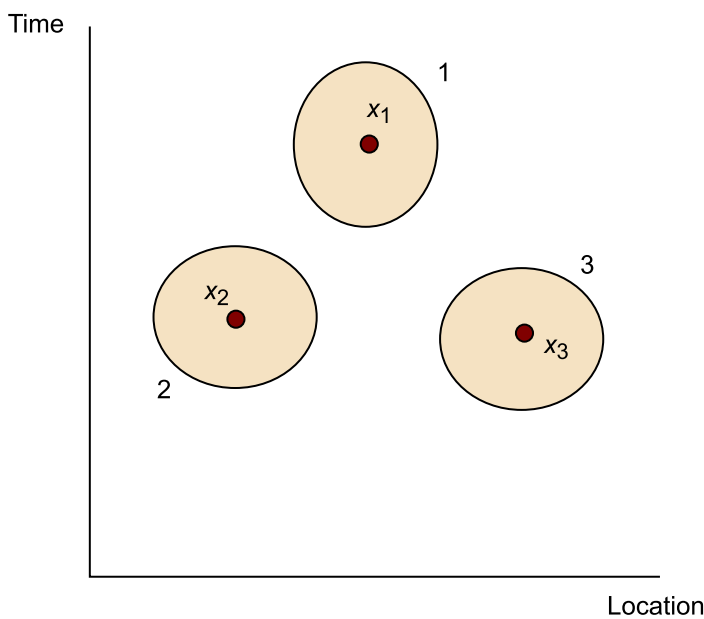
Ordenació individual de les preferències

La cultura política és significativa en una democràcia per a evitar la paradoxa del vot. La cultura política és el conjunt de normes, valors i finalitats en una societat. La cultura política serveix per a comprendre el funcionament de la regla de la majoria. Els ordenaments de preferències en un sol màxim signifiquen que hi ha un acord cultural sobre el criteri de presa de decisions, encara que les persones difereixin en la decisió presa.

Amb més d'una dimensió en les preferències, les majories són cícliques. Amb tres votants i dues dimensions:

Les eleccions més preferides es corresponen amb el punt de màxima saturació, X_1, X_2, X_3 . Els cercles representen les corbes d'indiferència. L'elecció està entre la localització del servei i el temps de prestació.

L'ordenació de preferències dels votants és:

Votant 1	Votant 2	Votant 3
X1	X2	X3
X2	X3	X1
X3	X1	X2

No hi ha guanyador Condorcet i el teorema del votant mitjà falla quan hi ha més d'una dimensió en l'elecció.

La manipulació de l'agenda és possible quan no hi ha un guanyador Condorcet. El que estableix l'agenda pot manipular el resultat amb l'ordre de votació. Els votants podrien reaccionar enfront de la manipulació de l'agenda amb una votació estratègica. Es pot votar per opcions prèviament derrotades mitjançant el vot d'opcions preferides posteriorment. Per exemple $z > y$.

2.1.3. El “principi de la generalitat” (Buchanan-Congleton)

Buchanan i Congleton (1998) han desenvolupat el “principi de la generalitat” per explicar el principi de discriminació que s'aplica en política quan es passa de la regla de la unanimitat a la regla de la majoria. El principi d'“igualtat de llibertats davant la llei” en l'àmbit jurídic es pot conculcar quan la regla que s'aplica és la regla de la majoria en la política, ja que es pot formar una coalició majoritària que discrimini políticament la minoria, la qual haurà de fer front als costos derivats de la provisió de béns col·lectius. Amb la regla de la unanimitat, una coalició majoritària no pot imposar mai les seves polítiques, ja que aquestes són fruit del consens amb la coalició minoritària.

Segons James Buchanan i Roger Congleton, el principi de la generalitat en dret, “la igualtat davant la llei”, permet una base per a l'extensió d'un principi comparable per a la política. No obstant això, per què en política es permet discriminar obertament entre persones i grups? L'explicació és que en la política es considera diferent de la llei perquè se li assigna un objectiu social.

En els fonaments de la teoria contractual per a la legitimació de la coerció política no hi ha ni hi pot haver un objectiu social primordial a part del que podria representar i reflectir valors que són compartits pels participants en última instància en el procés.

Per la mateixa raó aplicable a la llei, una política que fracassa a satisfer alguna variant de la norma de la generalitat-igualtat no pot ser considerada legítima. Una política discriminatòria no passa el test contractual: en equilibri i sota el vel de la ignorància/incertesa, les persones no podrien acordar mai establir

Referència bibliogràfica

J. M. Buchanan; R. Congleton (1998). *Politics by principle not interest: towards non-discriminatory democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

institucions polítiques que prediguessin explícitament la discriminació en el seu funcionament. La política de la discriminació no seria compatible amb l'acord del criteri que determina imparcialitat o justícia.

La contribució central del càlcul del consens brinda una resposta. El criteri wicksellià pot ser desplaçat cap a l'etapa superior o el nivell d'elecció entre regles (constitucions). Aquesta etapa serveix per a dos propòsits analítics. Primer, elimina el requisit d'unanimitat per a l'acord dins del període d'eleccions polítiques, d'aquesta manera es redueix substancialment la motivació personal de negociar repartiments diferencials dels guanys distributius. Tal com va reconèixer Wicksell, qualsevol relaxació de la restricció de la unanimitat modifica radicalment l'entorn estratègic; un únic jugador o participant ja no ocupa una posició de vet amb relació als altres. Segon i relacionat amb el primer, l'aplicació de la regla de la unanimitat a l'àmbit constitucional de l'elecció entre regles actua per reduir el conflicte distributiu potencial mitjançant la introducció necessària de la incertesa que comporta l'impacte de regles alternatives sobre interessos identificats de persones i grups. Per necessitat, una elecció entre regles que són per a romandre estables al llarg del temps crea un vel de la incertesa que fa menys probable que sorgeixin motivacions distributives explícites.

En la unanimitat s'aconsegueix el lloc òptim en què cap individu no sofreix els costos externs de les decisions dels altres, ja que aquestes s'internalitzen amb l'acord. El vet impedeix la unanimitat.

2.1.4. Model simplificat de coalicions majoritàries

Una persona A és membre o representant d'una coalició majoritària potencial. La primera quantitat mesura el pagament ordinal per a un membre de A, el segon el pagament per a un no membre de la coalició majoritària B. La majoria té poder per a triar entre possibles estats socials, cadascun dels quals defineix els pagaments per a tots els membres de l'estat.

L'acció política es pot prendre de manera que produeixi resultats simètrics per a tots els membres de A en la política B. Els pagaments són positius en 1 per a cada participant.

Sense conflicte

Membres A	B	
	I (1, 1)	II
III	IV (0, 0)	

Referència bibliogràfica

J. M. Buchanan; G. Tullock (1962). *The calculus of consent*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Sense conflicte: si els pagaments en I i IV són tots els possibles, el resultat és que A permetrà el de I. La resposta és negativa si hi ha altres opcions disponibles que dominin els pagaments en I per a la coalició majoritària que inclou A, el qual imposa aquesta alternativa a la no acció de IV.

Avantatge diferencial

Coalició majoritària A	B	
	I (1, 1)	II (-1, 2)
III (2, -1)	IV (0, 0)	

Avantatge diferencial: si l'acció del quadre III és una opció política, la coalició majoritària que inclou A imposarà aquesta alternativa a la no acció de l'*statu quo* (quadre IV). L'elecció política que genera un pagament simètric (quadre I) no serà mai el resultat de l'elecció majoritària.

Solament hi ha una opció elegible. El conjunt d'opcions que podria ser potencialment seleccionat sota les regles de la majoria no existeix independentment d'aquesta regla. Es pot comparar l'elecció utilitzant la regla de la unanimitat o de la majoria: amb la regla de la unanimitat es tria el pagament simètric del quadre 1, i és l'única alternativa. Amb la regla de la majoria, domina el resultat de III per als membres de la majoria que inclou A.

Encara que tingui una semblança amb el dilema del presoner no és el mateix, ja que en el dilema hi ha una sola alternativa per triar independent de la regla en què es fa l'elecció. En el dilema del presoner, cada individu enfronta opcions separades i el resultat emergeix com a conseqüència de la interacció de les eleccions separades.

En el dilema del presoner, el jugador A tria entre files i el jugador B entre columnes. El resultat sorgeix del conjunt d'eleccions de la combinació files-columnes. El resultat com a tal no és triat explícitament. Per contra, en l'elecció política del model analitzat, els quadres de la matriu (resultats) es poden triar, i la **regla de decisió determina** el conjunt rellevant d'aquestes alternatives.

En el dilema del presoner els individus que anticipen la jugada (si no són cítics) tendeixen a ser més cooperatius que els que mostra l'estratègia dominant del joc. Per contra, en l'elecció política el jugador que té l'autoritat és el menys cooperatiu.

Suma zero i suma negativa

Coalició majoritària A	B	
	I (0, 0)	II (-1, 1)
III (1, -1)	IV (0, 0)	

Suma zero si no hi ha càrregues excessives envers els perdedors, i suma negativa en cas contrari.

Dany mutu

Coalició majoritària A	B	
	I (-1, -1)	II (-2, 1)
	III (1, -2)	IV (0, 0)

Dany mutu en períodes successius si l'activitat es polititza i les persones experimenten pèrdues d'utilitat.

Cicles majoritaris

Coalició majoritària A	B		
		W_1	W_0
	W_1	I (1, 1)	II (-1, 2)
W_0	III (2, -1)	IV (0, 0)	

Es considera el dilema en termes d'aportacions de treball de cada membre. W en les files i columnes indica la quantitat de treball en setmanes per any que proporciona cada persona. A és un membre o representant d'una coalició que pot tenir el control sobre l'acció col·lectiva. La coalició B en podria alternativament tenir el control. Una coalició o l'altra és decisiva.

La coalició A tria III, mentre que la coalició B quan és decisiva tria II. Hi ha una rotació en l'elecció col·lectiva i no hi ha un estat social que es mantingui estable. La solució que s'imposa és la d'*off-diagonal* en lloc de la diagonal.

En la diagonal nord-oest-sud-est hi ha simetria: cada part aporta el mateix treball. Es respecta el "principi de la generalitat".

Quan sorgeix la solució *off-diagonal* mitjançant la regla de la majoria, es viola el "principi de la generalitat", ja que no tots són iguals o no són tractats igual perquè hi ha una coalició que aporta quantitats de treball diferents de l'altra.

2.1.5. Constitucionalisme emprenedor

Suposem que un emprenedor (no un polític de coalició) sap que, sota les regles existents, la majoria pot explotar la minoria imposant un tractament diferenciat. Suposem que un canvi imposa la *regla de la generalitat* i que un canvi requereix la conformitat de la minoria.

Si la majoria té l'expectativa de romandre en una posició d'autoritat, cap canvi en les regles constitucionals no pot semblar beneficiós.

Suposem que l'emprenedor que actua per a la majoria reconeix que la rotació electoral, sota les regles electorals que són constitucionals, ha de garantir l'elevació de les majories a un estatus majoritari en períodes següents, amb la discriminació a la majoria actual. Per tant, els guanys del període actual sorgeixen de la discriminació de les minories.

En aquesta situació, pot ser racional per als membres de la coalició majoritària actual donar suport al canvi constitucional que incorpora el principi de la generalitat.

A	B	
	c	d
c	I (2, 2)	II (-1, 3)
d	III (3, -1)	IV (0, 0)

Si s'espera una seqüència (3, -1, 3, -1, 3, -1, ...), la coalició A pot preferir que s'implementi la restricció de la generalitat, perquè així s'assegura la seqüència (2, 2, 2, 2, ...).

Si no s'aconsegueix una solució constitucional que se situï en la diagonal, els resultats *off-diagonal* poden comportar una insatisfacció de la ciutadania envers els seus representants que suporten una part important dels costos que imposen les coalicions majoritàries que roden en el poder. Si la participació electoral és molt baixa, la coalició majoritària pot representar "legítimament" una minoria dels votants i la coalició minoritària no representa la majoria. En aquesta situació es pot ser molt prop de la solució autocràtica, en la qual una minoria s'autoatorga el poder de representació d'una majoria.

2.1.6. Autocràcia

Normalment l'elecció pública i la política econòmica constitucional s'han concentrat en les teories de la democràcia i de la burocràcia. Tullock (1987) es concentra en la forma de govern dominant que qualifica d'*autocràcia*. En aquest llibre estudia el funcionament intern d'un govern dictatorial (no en canvi les polítiques que adopta). Utilitzant el concepte de l'*Homo oeconomicus*, Tullock es concentra en els problemes que implica arribar a ser un dictador, assegurar el control, impedir els cops d'estat i revolucions, buscar solucions a la successió i construir i assegurar la riquesa personal. El capítol final del llibre tracta dels límits entre autocràcia i democràcia que han d'implicar aquells que s'haurien de desplaçar entre ambdues formes de govern. Una autocràcia és la forma de govern jeràrquica, amb estructura autoritària i una sola persona en el cim.

Referència bibliogràfica

G. Tullock (1987). *Autocracy*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

En un altre article, Tullock presenta una visió no optimista de la caiguda de les autocràcies i apunta que “«el despotisme és en essència l'estat d'equilibri de la societat humana”.

La major part d'explicacions sobre el creixement de les corporacions i els buròcrates públics són les d'aconseguir recompenses no monetàries associades a la “construcció d'un imperi”. No obstant això, algunes grans corporacions (Nissan, Shell, Ministeri de Defensa dels Estats Units) han estat superades en termes relatius pels imperis que van crear Alexandre el Gran o Napoleó. L'objectiu bàsic d'aquests autòcrates devia ser maximitzar la grandària de l'estat i segurament molt més.

Tullock descriu els objectius dels autòcrates o monarques:

“Primer aconseguir el poder; mantenir-s'hi, i gaudir-ne mentre es té.”

Encara que creant un imperi s'hauria de fracassar en el tercer objectiu, la majoria dels autòcrates semblen satisfer-lo en perseguir la seguretat de la tinença i un nivell de vida elevat mentre són al govern.

D'aquesta manera, segons Tullock, les autocràcies comparteixen algunes característiques amb els sistemes electorals. Guanyar el govern i mantenir-s'hi són els objectius bàsics dels autòcrates, i també són els dels governs democràtics.

El problema podria ser: com satisfan les preferències dels ciutadans les autocràcies. Tullock observa que molts ciutadans semblen estar d'acord amb el govern de l'autocràcia, fins i tot quan podrien preferir un sistema democràtic. Aquí apareix el problema del *free-rider*: cap ciutadà no té per si mateix un impacte significatiu en l'estructura del govern i pocs intenten canviar-ho. Tant els governs democràtics com els autocràtics subsisteixen més potser per la passivitat dels ciutadans que per la seva superioritat. Els canvis més freqüents d'una forma a una altra són provocats per un poder exterior, que imposa el canvi en l'estructura governamental.

La impossibilitat de passar d'una autocràcia a una democràcia rau en el fet que, individualment, cada persona pot voler una democràcia i un mecanisme de vot com a mecanisme d'agregació de preferències, no obstant això els costos individuals d'intentar canviar l'autocràcia són molt elevats (repressió política i costos econòmics) comparats amb els beneficis individuals molt petits i col·lectivament difusos. Amb aquesta estructura de costos i beneficis serà molt difícil aconseguir una coalició majoritària que pugui vèncer la coalició minoritària. Alguns moviments com el del 15-M podrien ser analitzats en termes dels costos i beneficis individuals d'aconseguir un èxit en l'acció.

Seguint l'anàlisi del *principi de la generalitat* una autocràcia seria una solució comparable a la que en una democràcia una coalició majoritària imposa la seva autoritat, amb una diferència important: en una autocràcia no hi ha pos-

Referència bibliogràfica

C. K. Rowley (1991). “Gordon Tullock: entrepreneur of public choice”. *Public Choice* (vol. 3, núm. 71, pàg. 149-170).

sibilitats de rotació ja que no hi haurà mai eleccions que ho possibilitin. Els resultats de la coalició majoritària anterior, ara els obtenen una minoria autocràtica, que explota una majoria o fins i tot una minoria (que satisfà les preferències d'una majoria), explotant una minoria, que podria coincidir amb una minoria electoral.

En la dècada de 1990 es va desenvolupar un debat intens sobre la relació entre creixement econòmic i democràcia (Barro, 1994) i també extensible a les llibertats econòmiques. Per a un resum de la bibliografia sobre aquest tema vegeu Jacob de Haan (1995, 1996, 1998). En els inicis del nou mil·lenni el debat s'ha concentrat en si són necessàries o no les reformes estructurals i institucionals per a garantir el creixement econòmic.

Referències bibliogràfiques

R. J. Barro (1994). "Democracy and Growth". *NBER Working Paper* (núm. 4909).

J. de Haan; C. L. J. Sierman (1995). "A sensitivity analysis of the impact of democracy on economic growth". *Empirical Economics* (núm. 20, pàg. 197-215).

J. de Haan; C. L. J. Sierman (1996). "New evidence on the relationship between democracy and economic growth", *Public Choice* (núm. 86, pàg. 175-198).

J. de Haan; C. L. J. Sierman (1998). "Further evidence on the relationship between economic freedom and economic growth", *Public Choice* (núm. 95, pàg. 363-380).

2.2. Cicle econòmic polititzat

Els models d'interdependència politicoeconòmica van ser iniciats per Nordhaus (1975) encara que la noció de *cicle econòmic polititzat* és més antiga i es troba en l'obra de Kalecki. L'anàlisi dels cicles de vegades es denomina *polimètric*, ja que són models quantitius que combinen l'anàlisi política amb la dels resultats de la política econòmica del govern. Frey (1979) presenta un bon resum de la interdependència politicoeconòmica.

L'anàlisi dels "cicles econòmics polititzats" (*political business cycle*) consisteix a relacionar les eleccions polítiques amb les fluctuacions cícliques d'algunes variables macroeconòmiques, com ara inflació i atur. No obstant això, Wagner (1977) es mostra escèptic amb relació a aquest tipus de manipulació macroeconòmica del cicle electoral i creu que els polítics utilitzen més la manipulació microeconòmica.

En els últims anys l'anàlisi s'ha sofisticat introduint aspectes com les fluctuacions preelectorals i postelectorals en inflació i instruments de política, i també els efectes partidistes.

2.2.1. Cicles oportunistes

1) Cicles oportunistes irracionals

Referències bibliogràfiques

W. D. Nordhaus (1975). "The political business cycle". *Review of Economic Studies* (vol. 42).

B. S. Frey (1979). "Economic policy by constitutional contract". *KYKLOS* (fasc. 1 i 2, pàg. 307-319). Versió castellana en *Revista Española de Economía* (1980, gener-març).

Referència bibliogràfica

R. E. Wagner (1977). "Economic manipulation for political profit: macroeconomic consequences and constitutional implications". *KYKLOS* (vol. 3). Versió castellana en A. Casahuga i J. Bacaria.

El model oportunista més conegut és el de Nordhaus (1975), encara que també ha estat desenvolupat per MacRae (1977). Consisteix en una relació de Phillips en la qual el polític sorprèn l'electorat abans de les eleccions amb una expansió per a disminuir l'atur. Se suposa que els votants tenen preferències per la inflació o l'ocupació i les expectatives dels votants estan formades de manera miop. Se suposa que els votants són racionals en les seves preferències però ignorants sobre els *trade-off* macroeconòmics i per tant ignoren que els polítics intenten maximitzar els seus objectius.

El supòsit dels cicles oportunistes irracionals és que les preferències es basen en els resultats econòmics esperats (els votants són *forward looking*) de manera que si l'actuació governamental és millor que l'"esperada" hi voten a favor i si succeeix el contrari hi voten en contra. Se suposa, a més, que la formació de l'actuació "esperada" es duu a terme per un mecanisme d'expectatives adaptatives, és a dir, no racionals, que els votants són miops o de poca memòria. Els votants no recorden les polítiques econòmiques dutes a terme uns anys enrere ni els seus efectes.

El govern actua com un maximitzador del nombre de vots i la probabilitat de ser reelegit dependrà que trobi els nivells òptims d'inflació i ocupació per a ser reelegit, que no coincideixen amb l'òptim macroeconòmic o regla d'or de la política, que és aquell punt intermedi entre la tangència de les corbes de Phillips a curt i a llarg termini i la funció agregada dels votants.

2) Cicles oportunistes racionals

Els primers models dels cicles s'estaven desenvolupant simultàniament amb la teoria de les expectatives racionals i no van tenir en compte que els efectes sobre l'economia real (producció i ocupació) només podien provenir de les polítiques sorpresa no anticipades (inflació i demanda agregada). Els models posteriors ja incorporen la racionalitat dels agents econòmics i la dels votants, cosa que implica que no poden estar sistemàticament enganyats en equilibri. El cicle econòmic polititzat racional, de Rogoff i Sibert (1988) i Persson i Tabellini (1990), es basa en asimetries d'informació temporal sobre la capacitat dels *policy makers*, els votants *forward looking* i les expectatives racionals en lloc d'adaptatives. La incertesa és la que permet l'existència de cicles. Si els agents estiguessin ben informats no hi hauria d'haver cicles o bé serien més curts i regulars.

2.2.2. Cicles partidistes

1) Cicles partidistes irracionals

Referències bibliogràfiques

- W. D. Nordhaus (1975). "The political business cycle". *Review of Economic Studies* (vol. 42).
- C. D. MacRae (1977). "A political model of the business cycle". *Journal of Political Economy* (vol. 85, núm. 2).

Referències bibliogràfiques

- K. Rogoff; A. Sibert (1988). "Elections and macroeconomic policy cycles". *Review of Economic Studies* (núm. 55, pàg. 1-16).
- T. Persson; G. Tabellini (1990). *Macroeconomic policy, credibility and politics*. Chur: Harwood Academic Publisher.

Hibbs (1977) va ser qui va introduir aquest tipus de models en què es concentra en les diferències partidistes o ideològiques. Els polítics se suposa que no són oportunistes, és a dir, canvien la política depenent de l'obtenció de vots, sinó que tenen una base partidista o ideològica. Els votants, al seu torn, també tenen una posició ideològica i voten consegüentment. Els partits polítics tenen com a objectiu guanyar les eleccions amb la finalitat de dur a terme les seves polítiques per afavorir el seu electorat.

Pel costat dels votants, se suposa que els partidaris es divideixen per les seves ponderacions respectives a variables com la inflació i la desocupació i que, per tant, els seus pendents en les corbes d'indiferència en l'espai de la corba de Phillips són diferents. Se suposa, per tant, que els votants sensibles a la taxa d'inflació voten els partits conservadors, mentre que els sensibles a la desocupació voten els partits d'esquerra. Amb una distribució normal d'ambdós grups, hi ha un grup de votants indiferents que determinen el guanyador.

Hi pot haver, per tant, un cert oportunisme en el partidisme. El govern sempre té un motiu per a deixar la seva proposta original després de guanyar les eleccions. Si els votants coneixen aquest desplaçament, les polítiques moderades són menys creïbles. No obstant això, Frey i Schneider (1978b) van fer compatible la teoria partidista amb l'oportunista. La idea del seu treball és que el partit al govern persegueix les seves preferències ideològiques mentre obté resultats favorables en les enquestes. En el moment en què la seva popularitat es deteriora i davant les eleccions imminents, dominen més els objectius electorals.

Schultz (1995) va reprendre la idea de Frey i Schneider i la va presentar com la "hipòtesi Frey-Schneider-Schultz", i va apuntar que hi ha una relació negativa entre les possibilitats de reelecció (popularitat) i el grau pel qual el govern s'ocupa de les manipulacions preelectorals de l'economia. Amb una popularitat alta, els governs assumeixen una actitud "ideològica" i, amb una popularitat baixa, actuen de manera "oportunista".

2) Cicles partidistes racionals

Partint de la teoria original de Hibbs, Alesina (entre d'altres) ha desenvolupat la teoria partidista racional del cicle econòmic polititzat. La idea bàsica dels cicles racionals partidistes és que el lent ajust salarial i els canvis en la taxa d'inflació associats amb canvis de govern produiran desviacions temporals de l'activitat econòmica real respecte a la taxa natural, la qual cosa provocarà efectes inflacionistes partidistes permanents i efectes de producció temporal. Així, doncs, amb un govern conservador, el producte se situarà per sota de la "taxa natural", i en canvi si el govern és d'esquerra succeeix el contrari.

Referències bibliogràfiques

D. Hibbs (1977). "Political parties and macroeconomic policy". *American Political Science Review* (núm. 7, pàg. 1467-1487).

Referència bibliogràfica

B. S. Frey; F. Schneider (1978b). "A model of politico-economic behaviour in the model of the United Kingdom". *Economic Journal* (núm. 88).

Referència bibliogràfica

K. A. Schultz (1995). "The politics of the political business cycle". *British Journal of Political Science* (núm. 25).

El que és atractiu dels cicles partidistes racionals és que cronològicament van ser els primers a introduir expectatives racionals en els cicles polítics. Alesina i Roubini (1992) analitzen els cicles polítics per a divuit països de l'OCDE i arriben a les conclusions següents:

- La hipòtesi de Nordhaus sobre creixement i desocupació és generalment rebutjada en les anàlisis empíriques.
- La inflació tendeix a incrementar-se immediatament després de les eleccions com a resultat de les polítiques fiscals i monetàries expansives pre-electorals.
- Hi ha proves de diferències partidistes temporals en la producció i la desocupació i diferències partidistes de llarg termini en la taxa d'inflació, més als països on hi ha dos partits dominants (conservadors i esquerra).
- Pràcticament no hi ha diferències partidistes permanents en producció i desocupació.

Referència bibliogràfica

A. Alesina; N. Roubini (1992). "Political cycles in OCDE economies". *Review of Economic Studies* (núm. 59, pàg. 663-688).

2.3. Aplicacions

2.3.1. Presa de decisions per majoria simple al Banc Central

El Banc Central Europeu (BCE), l'Eurosistema i el Sistema Europeu de Bancs Centrals (SEBC⁵) són en certa manera una constitució monetària. Encara que no sigui una constitució formal perquè són part del Tractat de la Unió Europea (inicialment el Tractat de Maastricht i l'actual Tractat de Lisboa), es pot dir que tenen característiques d'una constitució, perquè han estat aprovats per la unanimitat dels estats membres i perquè estableixen una nova moneda, l'euro, que és la utilitzada a l'eurozona.

⁽⁵⁾S'entén per *Eurosistema* el Banc Central Europeu més els bancs centrals nacionals dels estats que formen part de l'euro. Aquesta definició adoptada pel Banc Central Europeu ha estat introduïda en l'article 282 del Tractat de Lisboa. En canvi, el Sistema Europeu de Bancs Centrals comprèn el BCE i tots els bancs centrals de la Comunitat Europea encara que no formin part de l'eurozona.

Per a James Buchanan (1962), la predictibilitat és el criteri per a les constitucions monetàries. Predictibilitat entesa com el valor de la unitat monetària o recíprocament en el nivell absolut de preus. Es tracta d'analitzar, doncs, si en el sistema de presa de decisions de l'eurozona és aplicable el criteri de predictibilitat, com a criteri aplicable a les constitucions monetàries.

Referència bibliogràfica

J. M. Buchanan (1962). "Predictability, the criterion of monetary constitutions". A: Le-land B. Yeager (ed.). *In search of a monetary constitution* (pàg. 155-183). Cambridge: Har-

Nota

Aquesta part és una actualització de part del capítol 8, "Public Choice y las reglas de decisión del Banco Central Europeo", del llibre de Jordi Bacaria *La gestión estratégica del siglo XXI. Economía Política y Sociedad* (2008). J. L. Sáez Lozano (ed.). Madrid: Thomson Civitas.

vard University Press. Reproduït en *The logical foundations of constitutional liberty, the collected works of James M. Buchanan* (vol. 1, pàg. 397-418). Indianapolis: Liberty Fund.

En aquest apartat s'exploren les conseqüències d'un sistema de presa de decisions de la política monetària a l'Eurosistema, que es fonamenta en l'enfocament de les preferències dels banquers centrals, és a dir, amb preferències conservadores, enteses com a preferències per l'estabilitat de preus. Els membres del Consell del BCE han de complir el mandat de l'article 127 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea (TFUE), que, en establir com a objectiu prioritari l'estabilitat de preus, se suposa que reforça les preferències conservadores dels banquers. Tenint en compte que el nombre d'estats membres de la Unió Europea que pertanyen a l'eurozona és obert, l'ampliació contínua de l'eurozona⁶, podria donar lloc a una inestabilitat en les possibles agrupacions de vot dels membres del Consell de Govern del BCE, que podria afectar l'objectiu de l'estabilitat de preus i el criteri de predictibilitat. No obstant això, el fet que el mecanisme de presa de decisions sigui per majoria simple no significa que no es puguin prendre les decisions per unanimitat, fet que ha estat destacat en diferents ocasions.

Un tema més que cal tenir en compte en l'anàlisi de l'elecció pública per al funcionament de l'Eurosistema és el del bicameralisme. La Unió Europea no és un sistema bicameral, estrictament, solament hi ha una cambra, que és el Parlament Europeu, que no té les funcions típiques d'un parlament. No obstant això, si es considera el Consell de la Unió Europea, amb representants dels governs dels estats membres, es podria considerar que la presa de decisions té un caràcter bicameral.

Buchanan i Tullock (1962) van plantejar el tema bicameral en la perspectiva constitucional, i van argumentar que els sistemes bicamerals incrementen la grandària de la majoria necessària per a aprovar una legislació. Això succeeix si els representants de la segona cambra representen un conjunt electoral diferent de la primera cambra i a més la segona cambra té poder de vet. Quan es compleixen aquestes condicions si un grup de la primera cambra té una àmplia majoria, encara que no la tingui en la segona, llavors fa falta una supermajoria perquè s'aprovi una legislació. Aquest mecanisme impedeix qualsevol canvi per part d'una coalició majoritària i, en cas que no es produeixin cicles, s'evita una "tirania permanent de la majoria sobre la minoria".

Sense considerar els aspectes legislatius del Consell i del Parlament Europeu i la possible bicameralitat, hi ha un punt molt rellevant per a avaluar la independència de la institució monetària. El Banc Central Europeu és molt independent dels governs dels estats membres, possiblement el més independent de tots els bancs centrals.

La condició d'independència l'adquireix pels tractats aprovats per unanimitat. En aquesta situació, qualsevol canvi en el funcionament o criteri d'independència requereix la unanimitat dels representants dels estats mem-

⁶L'eurozona incorpora disset estats membres de la UE: Alemanya, Àustria, Bèlgica, Xipre, Eslovàquia, Eslovènia, Espanya, Estònia, Finlàndia, França, Grècia, Holanda, Irlanda, Itàlia, Luxemburg, Malta, Portugal.

Nota

La decisió de l'1 de desembre del 2005 d'augmentar un quart de punt el tipus d'interès va ser presa per unanimitat, com va destacar en conferència de premsa el president del BCE, Jean-Claude Trichet.

Referència bibliogràfica

J. M. Buchanan; G. Tullock (1962). *The calculus of consent*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Nota

Això pot ser discutible arran de la crisi de l'euro; no obstant això, fins i tot en aquest període abunden exemples d'independència.

bres i, encara que no requereixi aprovació parlamentària, el dret de vet dels estats membres a qualsevol canvi situa el BCE en una posició d'escassa vulnerabilitat a les decisions d'una majoria d'una cambra.

Això afecta fins i tot la política de tipus de canvi. En cert sentit, el Consell podria prendre decisions per unanimitat sobre acords de tipus de canvi, ja que aquesta decisió correspon al Consell, però sempre necessita arribar a un consens amb el BCE compatible amb l'estabilitat de preus. Aquí es requereix la unanimitat del Consell i del BCE, la qual cosa fa que a la pràctica l'eurozona no tingui política de tipus de canvi, ja que el tipus de canvi depèn de la política monetària del BCE, que està subjecta al criteri d'estabilitat de preus que estableix l'article 127 del Tractat.

En la bibliografia econòmica sobre els problemes derivats de la inconsistència temporal de les decisions en política monetària [Kydland i Prescott⁷ (1977), Barro i Gordon (1983), Rogoff (1985), Lohmann (1992), Walsh (1995), Alesina i Gatti (1995)], les solucions s'han inclinat per la delegació de la política monetària per part del govern en una autoritat monetària independent del govern. Aquesta autoritat o aquest banc central independent seria l'encarregat de donar credibilitat a la política monetària, i evitar així l'anticipació dels agents a les polítiques monetàries inflacionistes esperades.

⁽⁷⁾Aquests economistes van rebre el premi Nobel d'economia el 2004 per les seves aportacions en aquest camp.

Referències bibliogràfiques

F. Kydland; E. Prescott (1977). "Rules rather than discretion: The inconsistency of optimal plans". *Journal of Political Economy* (vol. 3., núm. 85, pàg. 473-491).

G. Barro; D. Gordon (1983). "Rules, discretion and reputation in a model of monetary policy". *Journal of Monetary Economics* (núm. 12, pàg. 101-121).

K. Rogoff (1985). "The optimal degree of commitment to an intermediate monetary target". *Quarterly Journal of Economics* (vol. 4, núm. 100, pàg. 1169-1190).

S. Lohmann (1992). "Optimal commitment in monetary policy: Credibility versus flexibility". *American Economic Review* (núm. 82, pàg. 273-286).

C. Walsh (1995). "Optimal contracts for central bankers". *American Economic Review* (núm. 85, pàg. 150-167).

A. Alesina; R. Gatti (1995). "How independent should a central bank be? Independent central banks: Low inflation at no cost?" *American Economic Review* (vol. 2, núm. 85, pàg. 196-200).

Les proves empíriques han permès contrastar, al seu torn, la validesa normativa de la delegació de la política monetària independent [Cukierman (1992), Eijffinger i Schaling (1993), Berger, De Haan, Eijffinger (2000)]. No obstant això, la independència dels bancs centrals depèn, segons la hipòtesi de Moser (1999), de l'existència de dues cambres parlamentàries efectives en la presa de decisions, que assegurin mitjançant el poder de vet d'una cambra que no es pugui conculcar el principi d'independència del banc central. Al seu torn, l'existència de dues cambres efectives depèn que el sistema polític sigui federal.

Referències bibliogràfiques

A. Cukierman (1992). *Central bank strategy, credibility and independence: Theory and evidence*. Cambridge DT: MIT Press.

S. Eijffinger; E. Schaling (1993). "Central bank independence in twelve industrial countries". *Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review* (núm. 184, pàg. 1-41).

H. Berger; J. de Haan; S. C. W. Eijffinger (2000). "Central Bank independence: an update of theory and evidence". *Working Paper* (núm. 2353). CEPR.

El grau de conservadorisme dels banquers centrals europeus se suposa que està més garantit per l'article 127 del TFUE⁸ (que assenyala com a objectiu principal l'estabilitat de preus) que per les preferències personals dels banquers centrals. La independència del BCE està garantida per les normes constitutives del SEBC i del BCE. Així, la solució de la inconsistència temporal dels polítics, mitjançant la delegació de la política monetària a un banc central independent, estaria garantida des del punt de vista normatiu pel TFUE.

⁽⁸⁾L'objectiu principal del SEBC ha de ser mantenir l'estabilitat de preus. Sense perjudici d'aquest objectiu, el SEBC ha de donar suport a les polítiques econòmiques generals de la Unió establertes en l'article 3 del Tractat de la Unió Europea.

Des d'un punt de vista normatiu s'interpreta que, fossin quines fossin les preferències personals dels banquers centrals europeus sobre l'estabilitat de preus, si aquestes fossin escassament conservadores, no seria un problema ja que els banquers estarien sotmesos al mandat d'estabilitat de preus establert en el TFUE. Per tant, ni tan sols en cas que les preferències dels banquers fossin properes a les dels seus bancs centrals i aquestes s'allunyessin de l'objectiu quantitatiu d'estabilitat de preus establert pel BCE, sempre s'haurien de prendre decisions d'acord amb el que s'estableix en l'article 127 del TFUE. No obstant això, el grau d'independència d'un banc central no és un bon substitut del grau de conservadorisme dels seus banquers. És una condició necessària però no suficient.

En aquest sentit, la posició del BCE és que els governadors dels bancs centrals nacionals (BCN) presents en el Consell de Govern del BCE que pren decisions no representen els seus BCN respectius i prenen les decisions de política monetària considerant la zona de l'euro en conjunt:

"La situación económica de los países concretos no debería tenerse en cuenta a la hora de votar sobre cuestiones de política monetaria que afecten a la zona del euro."

"La estrategia de la política monetaria del Eurosistema orientada a la estabilidad", *Boletín Mensual del Banco Central Europeo* (1999, gener) (pàg. 45-57).

La independència legal és, doncs, garantida pel Tractat i els estatuts del BCE. Els governadors dels BCN, segons aquesta interpretació, quan prenen decisions en el Consell de Govern del BCE, no haurien d'estar sotmesos al mandat del seu Banc Central, que "no representen". En conseqüència, des d'aquesta perspectiva, els banquers centrals no haurien de transmetre les preferències dels seus governs (que els han nomenat o proposat), o dels consells dels seus bancs centrals.

Aquesta interpretació deixa l'arbitratge entre estabilitat de preus i ocupació, relació pròpia de la corba de Phillips, a les suposades obligacions dels banquers centrals requerides pel Tractat en el seu objectiu principal d'estabilitat de preus. Les preferències dels banquers estarien, així, aïllades de qualsevol influència i blindades per la definició quantitativa d'*estabilitat de preus*, que el mateix Consell de Govern estableix per a un període determinat d'acord amb l'article 127 del Tractat.

Nota

El compromís del Consell de Govern del BCE establert el 1998 és el de situar l'estabilitat de preus per sota del 2% (índex harmonitzat de preus al consum) com a mitjana de l'àrea de la UEM a mitjà termini.

No obstant això, aquesta interpretació sobre la representació que tenen, i també el caràcter personal de les decisions que prenen els banquers centrals, és molt discutible des del punt de vista normatiu. L'article 130 del TFUE (reproduït en l'article 7 dels estatuts del BCE, referit a la independència) estableix la independència dels membres del Consell de Govern del BCE i no diu que els banquers centrals nacionals no puguin representar els seus BCN:

"En l'exercici de les facultats i en l'acompliment de les funcions i obligacions que els assignen aquest Tractat i els estatuts del SEBC, ni el BCE, ni els bancs centrals nacionals, ni cap dels membres dels seus òrgans rectors poden sol·licitar ni acceptar instruccions de les institucions i dels organismes comunitaris, ni dels governs dels estats membres, ni de cap altre òrgan. Les institucions i els organismes comunitaris, i també els governs dels estats membres, es comprometen a respectar aquest principi i a no tractar d'influir en els membres dels òrgans rectors del BCE i dels bancs centrals nacionals en l'exercici de les seves funcions."

L'article 7 dels estatuts del SEBC i del BCE (protocol del Tractat) tampoc no es refereix a la manca de representativitat dels banquers centrals del seu propi banc central nacional.

No obstant això, els estatuts dels diferents bancs centrals nacionals difereixen en el seu articulat i contingut, encara que en allò que és essencial –formes i redacció a part– es refereixen al compliment de l'objectiu d'estabilitat de preus en el marc del SEBC i de les determinacions del BCE.

L'article 18.c de la Llei d'autonomia del Banc d'Espanya de 1994 deia que correspon al governador del Banc d'Espanya:

"Representar el Banc d'Espanya en les institucions i els organismes internacionals en els quals estigui previst que participi i, en particular, en l'Institut Monetari Europeu i en el Sistema Europeu de Bancs Centrals."

Llei 13/1994, d'1 de juny, d'autonomia del Banc d'Espanya (BOE de 2). Base de dades de legislació financera.

No obstant això, en la modificació de la Llei 12/1998, de 28 d'abril, en què s'adapta definitivament als requisits del Tractat de la Unió, en l'article 18.d es diu:

"Exercir la condició de membre del Consell de Govern i del Consell General del Banc Central Europeu".

En el cas del Banc d'Espanya, finalment no hi ha referència al tema de la representació i es queda en la competència d'*exercir*.

En el cas del Banc de França, en l'article L 141-1 dels seus estatuts, s'estableix que:

"El Banc de França, representat pel seu governador, vicegovernadors o qualsevol altre membre del Consell de Política Monetària, no ha de procurar ni acceptar instruccions del Govern ni de qualsevol altre organisme, en la realització de les tasques derivades de la seva participació en el Sistema Europeu de Bancs Centrals."

Encara que en aquest article queda clar qui representa el Banc de França. En paràgrafs anteriors es fa referència a l'objectiu principal d'estabilitat de preus i el marc de pertinença del SEBC.

En el Bundesbank, s'estableix més clarament la dependència del seu Consell del Banc Central respecte del BCE en l'execució de la política monetària i no parla de representació del seu president. L'article 6 estableix que el Consell:

"En la realització de les tasques dutes a terme per mitjà del SEBC, ha d'actuar d'acord amb les directrius i instruccions emeses pel BCE. Ha de discutir les implicacions de la política monetària, sense perjudici de la independència de les instruccions del president en la qualitat de membre del Consell de Govern del BCE i de les provisions sobre el secret que són aplicables al BCE."

L'article 6 dels estatuts del Bundesbank representaria l'ideal del comportament dels banquers centrals nacionals en l'òrgan que pren les decisions de política monetària en el BCE, que altres BCN no estableixen de manera tan clara i unívoca en els estatuts.

El Codi de conducta dels membres del Consell de Govern, en l'article 3.2, primera part, determina que "els membres han d'actuar en interès general de la zona de l'euro".

És a dir, els banquers centrals no han d'actuar en defensa dels interessos de la zona del banc central d'on procedeixen. Aquest criteri es podria interpretar de manera que si els membres actuen en interès de la zona de l'euro, quan voten han de tenir unes preferències adequades a la zona de l'euro, quan voten han de tenir unes preferències adequades a la zona de l'euro. No obstant això, aquesta interpretació seria molt restrictiva, ja que un banquer central és lliure d'interpretar l'interès de la zona de l'euro de manera àmplia i considerar, per exemple, que el nivell de preus o de desocupació del seu país forma part de l'interès de la zona euro.

Referència bibliogràfica

Banc Central Europeu (2002). "Código de Conducta de los miembros del Consejo de Gobierno" (2002/C/123/06). *Diario Oficial de las Comunidades Europeas* (24 de maig del 2002).

La segona part de l'article 3.2 es refereix a les decisions preses d'acord amb l'article 10.3 dels estatuts del BCE. En aquest cas, com que es refereix als aspectes financers i patrimonials del seu banc central nacional, "els governadors poden tenir també en compte l'interès com a accionista del seu banc central corresponent". Així es revela el caràcter dual de la presència dels governadors dels bancs centrals nacionals en el BCE.

La primera part de l'article destaca el caràcter personal de les decisions que prenen en el Consell de Govern; la segona, el caràcter representatiu dels interessos del seu banc. El Codi de conducta⁹ seria un instrument basat més en la voluntat política que en normes imperatives, un exemple de dret suau (*soft law*) que es contraposa al dret imperatiu, que encara que no té força obligatòria té efectes pràctics.

El Codi de conducta seria l'únic document legal que estableix clarament el caràcter personal de les decisions que prenen els membres del Consell de Govern. Tot i que es tracti de dret suau, el Codi podria limitar el comportament extrem dels BCN en les seves decisions, ja que la jurisprudència comunitària ha reconegut que, sempre que s'estableixin normes de conducta, les institucions no se'n poden apartar sense precisar-ne els motius, sota pena de vulnerar el principi d'igualtat de tracte. No obstant això, si bé el Codi de conducta pot ser pràctic o operatiu quan s'actua de manera manifesta contra el que estableix el Codi en matèria d'interès personal i conflictes d'interessos¹⁰, o en matèria de secret professional¹¹, difícilment es podria provar que les preferències d'un banquer central nacional, sobre les taxes d'interès que afecten un nivell d'inflació determinat, són preferències personals en termes de la zona euro o en termes del territori en què opera el seu banc central.

La discussió anterior sobre els estatuts i el Codi de conducta dels BCN ha servit per a posar en relleu les diferents interpretacions de qui representen o poden representar els banquers centrals i que pot ser interessant per a simulacions del seu comportament en la presa de decisions. No obstant això, tant si es consideren representants dels BCN com si no, és evident que en el procés de presa de decisions els banquers hauran d'actuar independentment de qualsevol pressió, encara que, sens dubte, d'acord amb les seves preferències i els seus criteris personals, sempre sotmesos als requeriments establerts en el Tractat.

Des d'aquesta perspectiva, amb el requisit d'independència que estableix el TFUE, que evita les pressions dels governs, i l'objectiu d'estabilitat de preus que lliga de mans els banquers centrals siguin quines siguin les seves preferències, aquests prenen decisions sobre política monetària amb un grau de conservadorisme que garanteix l'estabilitat de preus. El grau de conservadorisme dels banquers és la variable clau per a explicar la possible variància del vot en el comitè que pren decisions de política monetària. Aquesta possible variància seria funció del nombre de banquers centrals en el comitè, procedents de països amb estructures econòmiques diferents de la mitjana de l'eurozona.

Referència bibliogràfica

M. A. Orriols Sallés (2003, gener-març). "El Código de Conducta de los Miembros del Consejo de Gobierno del Banco Central Europeo". *Revista de Derecho Bancario y Bursátil* (núm. 89).

⁽⁹⁾Vegeu Orriols Sallés (2003, pàg. 229).

⁽¹⁰⁾Per exemple, articles 2, 3 i 4.

⁽¹¹⁾Article 5.

Així, s'explica la modificació dels estatuts del BCE en l'article 10.6, que estableix el nombre màxim de governadors que hauran de tenir dret a vot, amb la incorporació d'estats a l'eurozona que ja està succeint des de l'ampliació de la Comunitat Europea iniciada l'any 2004, i que actualment ja té vint-i-set membres.

Encara que la modificació dels estatuts es refereix al fet que "el Consell de Govern continuï essent capaç d'adoptar decisions amb eficàcia i rapidesa en una zona de l'euro ampliada, independentment del nombre d'estats membres que adoptin l'euro", l'eficàcia i rapidesa solament es poden interpretar segons el nombre de banquers centrals amb graus de conservadorisme diferents sobre l'objectiu d'estabilitat de preus, ja que, si el grau de conservadorisme fos idèntic, la presa de decisions no seria menys ràpida i eficaç per l'augment del nombre de membres; la regla de decisió és la de majoria simple.

D'aquesta manera, si analitzem la situació des del punt de vista de les preferències dels banquers identificades pel seu grau de conservadorisme, es podrien produir resultats diferents dels esperats o volguts en l'objectiu principal d'estabilitat de preus de l'article 105, i fins i tot, respecte a l'objectiu d'estabilitat de preus quantificat en un moment determinat pel Consell de Govern del BCE per a la zona de l'euro com a objectiu a mitjà termini.

Des del punt de vista econòmic i la normativa del Tractat, es pot analitzar el suposat arbitratge entre estabilitat de preus i ocupació, que depèn de les preferències agregades dels banquers centrals, encara que sempre sotmès a l'objectiu principal d'estabilitat de preus. L'article 127 del TFUE introdueix una vinculació a l'article 3 del TUE.

Aquest objectiu secundari sempre es considera subordinat a l'anterior, amb la qual cosa s'estima que el possible intercanvi en les preferències dels banquers centrals es redueix sensiblement.

Exemple

En els estatuts del Banc de França i del Banc d'Espanya també apareix aquest intercanvi. En el cas del Banc d'Espanya, en la Llei 12/1998 (que modifica la 13/1994), d'autonomia del Banc d'Espanya, l'article 7.2 estableix que "sense perjudici de l'objectiu principal de mantenir l'estabilitat de preus i del compliment de les funcions que exerceix com a membre del SEBC en els termes de l'article 105.1 del Tractat, el Banc d'Espanya ha de donar suport a la política econòmica general del Govern". També en els mateixos termes s'hi refereix l'article L 141-1 del Banc de França.

Així, doncs, els estatuts donen un marge de maniobra en el grau de conservadorisme del banquer central, compatible amb les preferències del govern que el nomena, o fins i tot compatible amb la situació de l'economia real del país que representa.

Referència legal

Considerant primer de la Recomanació del Banc Central Europeu de Decisió del Consell sobre la modificació de l'article 10.2 dels estatuts del Sistema Europeu de Bancs Centrals i del Banc Central Europeu. *Diari Oficial de la Unió Europea* (7 de febrer del 2003), C29/9.

En aquest cas i malgrat l'article 3 del TUE, es pot suposar que en el BCE no opera el que diu Blinder (1997) quan assenyala que, en general, la prioritat dels objectius dels bancs centrals està definida ambigüament. Per exemple, en el cas de la Fed, el Congrés orienta els *policy makers* perquè perseguixin tant la "màxima ocupació" com els "preus estables". O el que apunta Gildea per al cas de la Fed, en què els presidents dels districtes que formen part del Comitè de l'Open Market estan influenciats per la salut econòmica de les seves regions i particularment pel nivell de desocupació regional relatiu al nacional i per les posicions actuals enfront de les volgudes en l'intercanvi de curt termini entre inflació i desocupació.

2.3.2. Preferències dels governs i els banquers centrals de la moneda única

Una vegada adoptat l'euro com a moneda única l'1 de gener de 1999, va acabar el període de coordinació de les polítiques monetàries a la UEM. A partir de llavors hi ha una política monetària única, que és decidida per majoria simple en el Consell de Govern del BCE i aplicada pel Comitè Executiu. Aquesta política és la del votant mitjà en el Consell de Govern. No obstant això, la possibilitat de conflicte en el si del Consell de Govern existeix. Una possibilitat que, irònicament, es deu en part a la importància del votant mitjà. Encara que en els primers anys de funcionament del BCE sembla que les decisions es prenen per consens (unanimitat), no hi ha cap raó per a pensar que no hi haurà dissensions com ocorre en altres comitès de presa de decisions de bancs centrals.

Segons Alesina i Grilli, com que la política monetària és decidida pel "membre mitjà del Consell", no importa la intensitat de les preferències de cada governador en la decisió de la política. Per aquesta raó, un país no té un incentiu estratègic d'amagar les seves preferències i nomena un governador amb un "grau de conservadorisme" que minimitza una funció de pèrdues per al seu país¹².

⁽¹²⁾Aquesta funció pot ser del tipus $\Lambda = (1/2)(y - y^*)^2 + (1/2) b p^2$, en què b és el grau de conservadorisme, p la taxa d'inflació i $(y - y^*)$ és la diferència entre el nivell d'*output* del país i el nivell objectiu d'*output*, que pot ser dels països de la Unió amb més *output*, o el seu propi objectiu amb l'expressió de les seves preferències expansives. També s'ha demostrat que el grau del conservadorisme del banquer central nomenat per agents racionals pot dependre del grau de flexibilitat del mercat. Així, com més rígid és el mercat de treball, menys conservador és el banquer central nomenat (Waller, 1992).

Així, un país que tingui relativament variacions petites en el seu producte i una correlació baixa entre el seu producte i el de la UE hauria d'escollir un banquer central amb preferències expansives. Això seria així perquè un país amb aquestes variacions en el seu producte tendria a necessitar menys estabilització i un amb una correlació baixa del seu producte respecte del de la UE també preferiria menys estabilització del BCE.

En aquest mateix sentit, un país que tingui un producte que varia relativament molt i una correlació alta amb relació al de la UE tendria a escollir un banquer central amb preferències relativament expansives. En aquest supòsit,

Referència bibliogràfica

J. Gildea (1990). "A theory of open market committee voting behaviour". A: T. Mayer (ed.). *The political economy of American monetary policy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Referència bibliogràfica

A. Alesina; V. Grilli (1992). "The European Central Bank: Reshaping monetary politics". A: M. Canzoneri; V. Grilli; P. Masson (ed.). *Establishing a central bank. Issues in Europe and lessons from the US*. Cambridge: Cambridge University Press.

el comportament estratègic en el nomenament d'un banquer central per part de cada país seria consistent o inconsistent temporal, respectivament, segons la "distància econòmica" del seu país a la mitjana de la UE.

Com a conseqüència d'això, la possibilitat emergeix del fet que les preferències dels BCN en el Consell poden divergir de les del votant mitjà. Una divergència persistent d'una minoria donaria com a resultat el que Buchanan (1954) anomena la *tirania permanent de la minoria per la majoria*, una cosa que podria produir el descontentament d'aquesta minoria. La intensificació d'aquest descontentament al llarg del temps i la seva possible externalització podria afectar la credibilitat del BCE i, en definitiva, la seva capacitat d'aconseguir el seu objectiu principal: l'estabilitat de preus.

Aquests conflictes es podrien reduir si la UEM fos una unió política, en la qual es pogués fer front a les divergències reals, o xocs asimètrics, amb estabilitzadors fiscals. No obstant això, com que la UEM no és una unió política, es poden produir situacions de conflicte depenent de la persistència de les divergències i el pes dels divergents en el Consell.

Aquest tipus de problemes es poden il·lustrar en el cas d'Espanya, país amb una elevada divergència real (taxa d'atur) respecte de la mitjana de la UE, mitjançant una funció de pèrdua proposada per Blinder (1997), que pondera d'una manera particular les desviacions quadràtiques de la desocupació i la inflació respecte dels seus valors objectiu.

Nota

Sobre això, Gildea troba que els presidents dels districtes que formen part del Comitè de l'Open Market estan influenciats per la salut econòmica de les seves regions i particularment pel nivell de desocupació regional relatiu al nacional i per les posicions actuals enfront de les volgudes en l'intercanvi de curt termini entre inflació i desocupació.

$$L = [(u - u^*)^2]^\beta + \alpha(\pi - \pi^*)^2$$

en què el paràmetre β és inferior a la unitat. Això significa que petites desviacions de u respecte a u^* (és a dir, de la taxa d'atur real respecte del seu objectiu) estan més penalitzades que petites desviacions de π respecte π^* (és a dir, de la taxa inflació respecte al seu objectiu). Si aquesta funció¹³ fos acceptable, significaria que quan un país té una bona convergència nominal (taxa d'inflació propera a la mitjana de la UE), encara que tingués una petita desviació en la taxa d'atur, els electors situarien l'objectiu en la mitjana de la UE, especialment si aquesta fos inferior a l'estatal. Aquesta última desviació seria més castigada electoralment que la primera. Davant aquesta situació, cal esperar que el banquer central nomenat tingui unes preferències conservadores, especialment quan la decisió per majoria simple en el Consell de Govern del BCE fa que el govern no tingui incentiu estratègic per a amagar les seves preferències?

Referència bibliogràfica

A. S. Blinder (1997). "Distinguished lecture on economics in government. What central bankers could learn from academics and vice-versa". *Journal of Economic Perspectives* (vol. 2., núm. 11, pàg. 3-19).

⁽¹³⁾Blinder reconeix que aquesta formulació no és convencional, almenys amb relació a la funció

$$L = [(u - u^*)^2]^\beta + \alpha(\pi - \pi^*)^2$$

Davant aquest dubte, es pot afirmar que la independència “legal” del banquer central, i el mandat estatutari a favor de l'estabilitat de preus, operen a favor de la consistència temporal de les seves preferències. D'altra banda i com assenyala Blinder, en general la prioritat dels objectius dels bancs centrals estan definits ambiguaent. Per exemple, en el cas del Fed, el Congrés orienta els *policy makers* perquè persegueixin tant la “màxima ocupació” com els “preus estables”.

2.3.3. Costos nacionals de la política monetària única amb banquers amb preferències

A continuació, examinarem els costos per als països que estan sota una política monetària única.

Considerem una corba de Phillips típica que relaciona la inflació (π) amb la desocupació (u) a la UEM i un país membre i^{th} :

$$u_E = u_E^n - \lambda_E (\pi_E - \pi_E^e) + \nu_E, \quad (1)$$

i

$$u_i = u_i^n - \lambda_i (\pi_i - \pi_i^e) + \nu_i, \quad (2)$$

en què ν_E i ν_i són els xocs en una unió i un país (UEM i el país i , respectivament).

Les preferències dels decisors del BCE i del país i^{th} sobre les taxes de desocupació i inflació en el seu electorat són determinades per les funcions de pèrdua següents:

$$E(L_E^{ECB}) = \left(\frac{1}{2}\right)E \left[(u_E - u_E^*)^2 + b_E (\pi_E - \pi_E^*)^2 \right], \quad (3)$$

i

$$E(L_i^i) = \left(\frac{1}{2}\right)E \left[(u_i - u_i^*)^2 + b_i (\pi_i - \pi_i^*)^2 \right], \quad (4)$$

en què b reflecteix el grau del conservadorisme dels *policy makers*. Suposem que $\pi_E^* = \pi_i^* = 0$, $u_E^* = u_E^n(1/\theta_E)$, $\theta_E \geq 1$, $u_i^* = u_i^n(1/\theta_i)$, $\theta_i > 1$, $\theta_i > \theta_E$ i u_E^n , u_i^n és la taxa natural de desocupació a la UEM i el país i , respectivament. Dit d'una altra manera, encara que tant els banquers centrals com els decisors nacionals no vulguin la inflació, els últims estan més disposats a intercanviar una mica d'inflació per aconseguir taxes de desocupació inferiors.

Si el decisor del país i pogués controlar la política monetària de manera autònoma, llavors escolliria la taxa d'inflació que minimitza la funció de pèrdues esperada següent:

$$\min_{\pi_i} E(L_i^i) = \left(\frac{1}{2}\right) E \left[\left(u_i - u_i^n (1/\theta_i) \right)^2 + b_i (\pi_i)^2 \right]. \quad (5)$$

El comportament optimitzador dels decisors nacionals, subjecte a les restriccions de l'estructura de l'economia, produeix les taxes d'inflació i desocupació següents:

$$\pi_i = (\lambda_i / b_i) (q_i u_i^n / \nu_i), \quad (6)$$

i

$$u_i = u_i^n + \nu_i, \quad (7)$$

en què $q_i = (\theta_i - 1/\theta_i)$ i per a $\theta_i > 1$, $1 > q_i > 0$.

Quan el país i participa a la UEM i la política monetària és executada pel BCE, llavors les pèrdues esperades són:

$$E(L_i^{ECB}) = \left((u_E^n q_E)^2 + \sigma_{\nu,E}^2 \right) \left((b_E + \lambda_E^2) / 2b_E \right), \quad (8)$$

que és el resultat de minimitzar l'equació (3). La política monetària única implica una taxa de desocupació uniforme a la UEM. Les pèrdues esperades del decisor nacional, quan la política monetària és autònoma, són:

$$E(L_i^i) = \left((u_i^n q_i)^2 + \sigma_{\nu,i}^2 \right) \left((b_i + \lambda_i^2) / 2b_i \right). \quad (9)$$

Els costos esperats dels decisors nacionals al país i amb relació a la política monetària única (és a dir, la pèrdua d'autonomia en la política monetària) són determinats per $E(C_i)$, que és la diferència entre les pèrdues esperades al país i quan la política monetària executada pel BCE i les pèrdues esperades per al país i quan la política monetària s'executa de manera autònoma:

$$E(C_i) = E(L_i^{ECB}) - E(L_i^i). \quad (10)$$

A continuació, examinarem com els costos del país i de disposar d'una política monetària única executada pel BCE depenen de les diferències amb relació a la taxa de desocupació tolerable (volguda / objectiu polític) entre els decisors nacionals i el BCE, i les diferències amb relació als graus d'aversion a la inflació (b). El mateix procediment es pot aplicar per a examinar el cost d'un país i de

la política monetària única deguts a les diferències dels xocs externs entre el país i la UEM o les diferències en la manera com la política monetària afecta la taxa de desocupació al país i en comparació de la UEM.

1) Diferents b

Suposem que l'estructura econòmica del país i és representativa de la UEM. És a dir, aquest país està sotmès als mateixos xocs que la UEM ($\sigma_{\nu,i}^2 = \sigma_{\nu,E}^2 = \sigma_{\nu}^2$), la política monetària afecta la taxa de desocupació de manera similar al país i a la UEM ($\lambda_E = \lambda_i = \lambda$), la taxa natural de desocupació al país i és la mateixa per a la UEM ($u_i^n = u_E^n = u^n$), i les preferències dels decisors nacionals sobre la taxa de desocupació són les mateixes que les del BCE ($\theta_E = \theta_i = \theta$). L'única diferència és que els decisors nacionals prefereixen una flexibilitat més gran en la política monetària. En altres paraules, aquests consideren el BCE massa conservador. Aquesta diferència entre el BCE i els decisors nacionals amb relació al seu grau de conservadorisme és ($b_E - b_i$). Llavors:

$$\frac{\partial E(C_i)}{\partial (b_E - b_i)} = -(\lambda(u^n q + \sigma_{\nu}^2) / 2b_E b_i) < 0 \quad . \quad (11)$$

Com més gran és el grau de conservadorisme percebut, més elevats són els costos de la política monetària única percebuts pel país i .

2) Diferents θ

Es considera la possibilitat que encara que el BCE i els *policy makers* nacionals tinguin les mateixes preferències amb relació a l'intercanvi de l'estabilitat de preus estiguin en desacord sobre l'objectiu de la taxa de desocupació. Per tant, ara $b_E = b_i = b$, però $\theta_E < \theta_i$. Aquesta situació pot sorgir tant perquè la UEM no és homogènia estructuralment i la taxa natural de desocupació objectiva del BCE és superior a la taxa natural de desocupació al país i , com perquè la taxa natural de desocupació pot ser intolerable (políticament inacceptable) pels *policy makers* d'aquest país. Aquesta diferència en les preferències és determinada per $\theta_E - \theta_i$, i assumim que el BCE és lliure de qualsevol biaix expansionista, és a dir, $\theta_E = 1$. Llavors tenim:

$$\frac{\partial E(C_i)}{\partial (\theta_E - \theta_i)} = \left(\frac{(u^n)^2 (b + \lambda^2)}{2b\theta_i} \right) > 0. \quad (12)$$

És a dir, com que els increments de reflecteixen les preferències dels *policy makers* nacionals per una taxa natural de desocupació inferior (suposant que $\theta_E = 1$), els costos percebuts pels *policy makers* del país i per la pèrdua d'autonomia de la política monetària també augmenten.

2.3.4. L'estabilitat de preus: vectors d'independència i conservadorisme

En general, en la bibliografia sobre el tema es considera que la independència del banc central i el grau de conservadorisme coincideixen. S'entén per *conservadorisme* la preferència per l'estabilitat de preus i independència del banc central, com el mecanisme institucional que evita la "inconsistència temporal" dels polítics que condueix a polítiques inflacionàries. Així, formalment, l'estabilitat de preus s'hauria de considerar un vector, resultat de dues variables: el nivell d'independència institucional i el grau de conservadorisme.

En aquesta secció es desenvolupa l'anàlisi normativa del procés de presa de decisions en política monetària en l'Eurosistema i la seva relació amb l'objectiu d'estabilitat de preus. Es discuteix si el requisit d'independència i l'objectiu d'estabilitat de preus són suficients per a garantir una política monetària que assoleixi efectivament l'objectiu d'estabilitat de preus. En aquesta anàlisi es considera la hipòtesi que independència i conservadorisme són dues variables relacionades encara que no la mateixa i que, per tant, un nivell d'independència més gran no garanteix per si sol un grau de conservadorisme més gran o viceversa. En qualsevol cas, es considera que el nivell d'*independència legal* s'estableix de manera institucional i per tant és important en el seu disseny; no obstant això, el grau de conservadorisme dels banquers és una manifestació o representació de les seves preferències individuals o personals i per això és difícil tractar-lo en el disseny institucional. No obstant això, aquesta dificultat no significa que no s'hagi de considerar en el disseny institucional. Tot el contrari, ja que el grau de conservadorisme com a resultat de la regla de decisió és més important que la variable d'independència.

El resultat final o grau de conservadorisme de les decisions del Banc Central és el del votant mitjà que representa tots els membres del Consell de Govern quan prenen les decisions mitjançant la regla de majoria simple. El votant mitjà és rellevant, tant quan el Consell defineix quantitativament l'objectiu d'inflació mitjana a la UEM a mitjà termini, com quan pren decisions sobre el tipus d'interès que suposadament ha de ser coherent amb l'objectiu d'inflació establert.

El problema que es planteja és el resultat del votant mitjà atès el possible comportament estratègic dels banquers centrals a l'Eurosistema que pot coincidir poc o molt amb el comportament ideal, encara que res no indica que es pugui donar exactament en aquest punt. Aquest comportament ideal es podria expressar com la combinació òptima $\lambda \mathbf{b}^*$, que reflectiria una preferència elevada per l'estabilitat de preus.

En la perspectiva de l'ampliació, i també dels nomenaments i de la renovació del Consell de Govern del BCE fixada estatutàriament, pot sorgir el problema que, atès el nivell d'independència representat per la variable λ , hi hagi la possibilitat d'una estabilitat o inestabilitat més gran en la variable $\mathbf{b}$, com a

Referència bibliogràfica

H. Berger; J. de Haan; S. C. W. Eijffinger (2000). "Central Bank independence: An update of theory and evidence". *Working paper* (núm. 2353). CEPR.

Referència bibliogràfica

H. Berger; J. de Haan; S. C. W. Eijffinger (2000). "Central Bank independence: An update of theory and evidence". *Working Paper* (núm. 2353). CEPR.

resultat de la variància de les preferències dels i banquers centrals membres del Consell de Govern representants dels BCN, quan prenen decisions per majoria simple.

L'anàlisi es concentra en els aspectes següents:

- La independència del banc central (o el seu índex quantitatiu λ) és determinada de manera institucional o més estrictament pel TFUE. Més que una variable, és una restricció que no es pot variar a curt termini i menys en els sistemes bicamerals efectius (Moser). En aquest sentit, atès que el Tractat és aprovat per la regla d'unanimitat, és molt més difícil canviar la restricció d'independència, més, fins i tot, que en un sistema bicameral efectiu. Fins i tot com més gran és el nombre de membres de l'Eurosistema, per tant de la UE, més difícil és aconseguir la unanimitat per canviar l'*statu quo*.
- El grau de conservadorisme b és una variable que depèn de les preferències individuals dels banquers centrals i es pot entendre que l'aversion a la inflació està vinculada al grau de conservadorisme monetari dels governs que han nomenat els seus banquers respectius (Berger, De Haan, Eijffinger). En el cas del BCE, aquesta vinculació dels BCN hauria d'ocórrer mentre coincideixen en el temps de mandat el banquer i el govern que l'ha nomenat. En el BCE podem dir que hi ha una b_i que representa el grau de conservadorisme per a cada banquer central i una altra, b_E , que representa el grau de conservadorisme del conjunt del Comitè Executiu del BCE, que disposen de sis vots en el Consell de Govern i un grau de conservadorisme que hauria de ser idèntic i ajustat a l'objectiu principal d'estabilitat de preus establert, encara que els membres de l'executiu del BCE tenen una llibertat d'acció total respecte de les seves preferències individuals i no estan obligats a una disciplina de vot. Addicionalment, el grau del conservadorisme b_E del Comitè Executiu hauria de representar el votant mitjà del Consell de Govern, tant per evitar desviacions en l'objectiu d'inflació establert com per evitar situacions de crisi quan la proposta del Comitè Executiu no coincideix amb el resultat de la votació per majoria simple.
- Independència i conservadorisme constitueixen un vector (λb) que dona com a resultat una combinació òptima des del punt de vista de les decisions que minimitzen una funció de pèrdues dels governs¹⁴ (que, al seu torn, nomenen o proposen els banquers centrals). En el cas del BCE cal tenir en compte la decisió dels membres del Comitè Executiu del BCE, que han estat nomenats per unanimitat dels governs en el Consell Europeu i la seva independència és garantida per la no revocació del seu nomenament, que té un mandat de vuit anys sense possibilitat de ser renomenat.

Referència bibliogràfica

P. Moser (1999). "Checks and balances, and the supply of central bank independence". *European Economic Review* (núm. 43, pàg. 1569-1593).

Referència bibliogràfica

H. Berger; J. de Haan; S. C. W. Eijffinger (2000). "Central Bank independence: An update of theory and evidence". *Working Paper* (núm. 2353). CEPR.

Referència bibliogràfica

H. Berger; J. de Haan; S. C. W. Eijffinger (2000). "Central Bank independence: An update of theory and evidence". *Working Paper* (núm. 2353). CEPR.

⁽¹⁴⁾Aquesta funció pot ser del tipus $\Lambda = (1/2)(y - y^*)^2 + (1/2) b p^2$, en què b és el grau de conservadorisme, p la taxa d'inflació i $(y - y^*)$ és la diferència entre el nivell d'*output* del país i el nivell objectiu d'*output*, que pot ser dels països de la unió amb més *output*, o el seu propi objectiu amb l'expressió de les seves preferències expansives.

- Si el nivell d'independència està donat, el grau de conservadorisme del BCE dependrà de les decisions preses per majoria simple en el Consell de Govern. La seva posició en el procés de decisió cal valorar-la en termes del teorema del votant mitjà. Després, si les alternatives es poden ordenar en l'eix horitzontal, de manera que les preferències dels votants són d'un sol màxim, llavors per a un nombre imparell de votants l'equilibri és el punt ideal del votant mitjà (Black). En el cas del BCE, amb la inclusió de l'article 10.6 en els seus estatuts, el nombre de vots és com a màxim de vint-i-un.

Nota

Fins que no s'aconsegueixi aquesta situació el president del Consell i del BCE té vot de qualitat en cas d'empat amb la finalitat d'arribar a resultats d'imparells de votants.

- Hi podria haver comportaments estratègics dels governs que nomenessin banquers poc conservadors amb la finalitat de fer front a les limitacions de política fiscal quan aquesta és substitutiva de la política monetària (i la monetària no depèn dels governs), i intentar així que el votant mitjà es desplaci cap a posicions menys conservadores (Alesina i Grilli). Aquest cas podria succeir com a conseqüència de les limitacions del Pacte d'Estabilitat i Creixement, en el maneig de la política fiscal a cada país membre de l'eurozona.

Nota

Atès que la política monetària és decidida pel "membre mitjà del Consell", no importa la intensitat de les preferències de cada governador en la decisió de la política.

- Com a conseqüència del punt anterior, si es poden formar majories poc conservadores o si el votant mitjà es desplaça cap a posicions menys conservadores, el grau de conservadorisme b resultant en el BCE pot ser inestable malgrat l'objectiu prioritari d'estabilitat de preus que estableix l'article 127 del TFUE. Si hi hagués una variància elevada en el grau de conservadorisme b_i dels BCN, el nivell d'independència institucional del BCE no seria prou garantia de credibilitat i predictibilitat en el maneig de la política monetària.

En el cas del BCE, un cop fixat el nivell d'independència institucional pel TFUE, amb una regla de presa de decisions per majoria simple i un vot minoritari del Consell Executiu, amb majoria de banquers centrals nomenats per governs de països amb estructures econòmiques (corbes de Phillips) molt diferents i en conseqüència amb preferències sobre la inflació diferents, és necessària una solució normativa per a estabilitzar el grau de conservadorisme b resultat de la decisió del Consell de Govern, siguin quins siguin els b_i dels banquers centrals.

Referència bibliogràfica

D. Black (1958). *The theory of committees and elections*. Cambridge: Cambridge University Press.

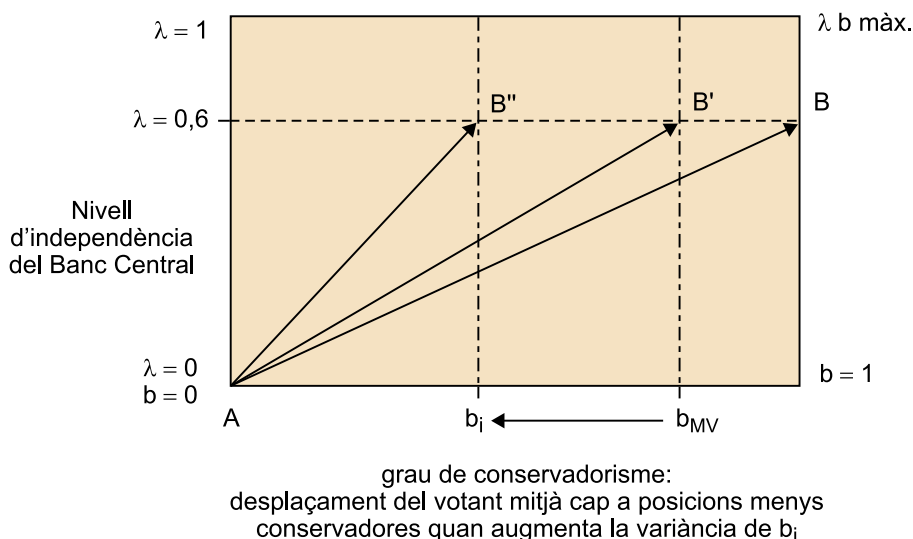
Referència bibliogràfica

A. Alesina; V. Grilli (1992). "The European Central Bank: Reshaping monetary politics". A: M. Canzoneri; V. Grilli; P. Masson (ed.). *Establishing a central bank. Issues in Europe and lessons from the US*. Cambridge: Cambridge University Press.

Així, en les diferents combinacions entre els nivells d'independència λ i el grau de conservadorisme b , hi ha diferents possibles vectors el resultat dels quals sempre és una política monetària amb un grau resultant de conservadorisme diferent. Mantenint fix o donat el nivell d'independència i variable el grau de conservadorisme, també obtenim resultats diferents. Per exemple, per a qualsevol nivell d'independència, hi poden correspondre diferents graus de conservadorisme sempre compatibles amb aquest nivell d'independència. La independència sempre importa, excepte en el cas en què $b = 0$, que significa que les preferències del banquer central coincideixen amb les del govern (i les del govern són poc conservadores). Després, com més proper sigui b de zero, menys important és el grau d'independència del Banc Central.

El mateix succeeix per a la variable del nivell d'independència. Si $\lambda = 0$, significa que el Banc Central no és independent; llavors no importen les preferències sobre l'estabilitat de preus del banquer central, ja que com que el banquer no és independent, el govern imposarà les seves preferències. El grau de conservadorisme sempre serà el que tingui el govern. Per tant, com més a prop sigui λ de zero, no importa que el banquer central sigui molt conservador.

En conseqüència la independència del Banc Central és important, però és més una condició necessària que suficient. Per això, el disseny institucional d'un banc central l'ha d'incloure des de l'inici i garantir-la mitjançant un mecanisme bicameral amb poder de vet. No obstant això, el disseny institucional d'un banc central ha de buscar mecanismes per evitar la variància del grau de conservadorisme dels banquers centrals si es vol aconseguir la predictibilitat de la política monetària.

Relacions entre independència i grau de conservadorisme en un banc central federal amb membres representatius i el consell executiu en minoria sota la regla de majoria simple

El nivell d'independència d'un banc central reflecteix la independència del banquer central del seu govern.

El grau de conservadorisme reflecteix l'aversion a la inflació del banquer central o del govern.

Hi ha un nivell òptim d'independència i conservadorisme determinat per la combinació λb^* que minimitza la funció de pèrdues del govern.

El nivell d'independència per si sol no garanteix l'estabilitat de preus; un cert grau de conservadorisme sí.

Quan $b = 0$ el banquer central té la mateixa aversion a la inflació que el govern. En aquest cas, la independència del banquer central no importa.

Quan $\lambda = 0$ el banquer central no és independent. En aquest cas, el grau de conservadorisme del banquer central no importa.

Si les decisions són preses per un comitè per *majoria simple* llavors b_{MV} representa el votant mitjà entre els i banquers centrals que representen els BCN i els vots dels membres del Comitè Executiu, les preferències del qual representem per b_E .

En aquest cas, com més gran és el nombre de banquers centrals i diferents preferències b_i , el votant mitjà s'allunya del grau de conservadorisme b_E sempre que b_E representi la posició més conservadora.

Això també funciona i pot ser fonamental en la determinació del nivell d'inflació objectiu quantitatiu.

Algunes anàlisis empíriques s'han referit a la diferència en el vot en el Federal Open Market Committee de la Fed i a la dificultat de la presa de decisions consensuades. L'absència d'informació sobre la presa de decisions en el Consell de Govern del BCE impedeix de moment una anàlisi empírica sobre les diferents preferències dels banquers centrals. Tanmateix, això no és un impediment per a l'anàlisi normativa del BCE. Les raons que apunta Krause tant per a la "dissidència" en el vot com per al consens en la Fed són les següents: la dissidència, més gran en els representants regionals, s'explica per la defensa dels interessos de les economies o els grups d'interès dels districtes que representen, mentre que el consens o proximitat cap al votant mitjà (més gran en els membres del Board of Governors) s'explica per les seves preferències per a fer una "carrera", o política o d'alt funcionari, amb la qual cosa és preferible votar prop dels interessos de la presidència.

2.3.5. La presa de decisions en el BCE amb l'ampliació de l'eurozona

Modificació de l'article 10 dels estatuts del SEBC i del BCE davant l'ampliació de la UE

Referència bibliogràfica

G. Krause (1996). "Agent heterogeneity and consensual decision making on the Federal Open Market Committee". *Public Choice* (núm. 88, pàg. 83-101).

En la presa de decisions per majoria simple en el Consell de Govern del BCE, s'hauria pogut produir una situació complexa en la mesura que augmentessin el nombre de membres del Consell amb l'adopció de la moneda única. Amb l'ampliació de la Unió Europea i la incorporació posterior a la moneda única, el Consell de Govern podria assolir una composició de més de trenta membres amb dret a vot, la qual cosa hauria disminuït l'eficàcia en la presa de decisions.

Per aquesta raó, l'article 5 del Tractat de Niça no modifica la composició del Consell de Govern del BCE, però introdueix la possibilitat de modificar les normes relatives a la presa de decisions per majoria simple referides en l'article 10 dels estatuts del BCE. Això s'incorpora en el Tractat de Lisboa (art. 10.2 dels estatuts del BCE, en el protocol annex al Tractat).

Amb relació al problema de la presa de decisions en el BCE i a la grandària del seu Comitè especialment davant l'ampliació de la UE i la nova entrada d'estats membres a l'eurozona i en el BCE, alguns autors ho han analitzat en termes del resultat del votant mitjà en un comitè que pren decisions per majoria simple. De Grauwe (2002) analitza els problemes que es poden derivar de l'ampliació quan el votant mitjà s'allunya de la posició del Comitè Executiu i aquest té dificultats per a obtenir els vots necessaris per a establir la seva estratègia, i quantifica les preferències dels banquers sobre el tipus d'interès mitjançant la fórmula de Taylor. Bacaria, Chortareas i Kyriacou han arribat a la mateixa conclusió partint d'un model teòric basat en el Barro-Gordon, en el qual els banquers centrals difereixen o en el grau de conservadorisme o en l'objectiu de desocupació a l'eurozona quan els països tenen estructures econòmiques diferents. Amb la reforma del sistema de vot aquest problema queda clarament resolt.

En la perspectiva de l'ampliació de la UE i l'augment previsible dels estats membres de la UEM i del nombre de governadors en el Consell de Govern del BCE, el Tractat de Niça, en l'article 5, va modificar l'article 10 dels estatuts del SEBC i del BCE, i afegeix l'article 10.6 que permet modificar el que disposa l'article 10.2 relatiu al sistema de votació del Consell de Govern del BCE, incorporat posteriorment al Protocol (núm. 4) del Tractat de Lisboa. Per desenvolupar l'article 10.6, el BCE va presentar una recomanació¹⁵ al Consell, el qual reunit en la seva formació de caps d'estat i de govern va adoptar la Decisió¹⁷ de modificació de l'apartat 2 de l'article 10 dels estatuts del BCE. La Decisió del Consell d'acord amb l'article 5 del Tractat de Niça va requerir el dictamen previ de la Comissió Europea¹⁸ i del Parlament Europeu¹⁶.

Referència bibliogràfica

J. Bacaria; G. E. Chortareas; A. P. Kyriacou (2002). "Enlargement and the European Central Bank". A: B. Steunenberg (ed.). *Widening the European Union: Politics of institutional change and reform*. Londres: Routledge.

Referència bibliogràfica

J. Bacaria; G. E. Chortareas; A. P. Kyriacou (2002). "Enlargement and the European Central Bank". A: B. Steunenberg (ed.). *Widening the European Union: Politics of institutional change and reform*. Londres: Routledge.

⁽¹⁵⁾Recomanació del Banc Central Europeu de Decisió del Consell sobre la modificació de l'article 10.2 dels estatuts del Sistema Europeu de Bancs Centrals i del Banc Central Europeu. *Diari Oficial de la Unió Europea* (7 de febrer del 2003), C29/9.

⁽¹⁶⁾Informe sobre la proposta de Decisió del Consell sobre la modificació de l'article 10.2 dels estatuts del Sistema Europeu de Bancs Centrals i del Banc Central Europeu. Document de Sessió. Final A5-0063/2003.

⁽¹⁷⁾Decisió del Consell, reunit en la seva formació de caps d'estat o de govern, de 21 de març del 2003, sobre la modificació de l'apartat 2 de l'article 10 dels estatuts del Sistema Europeu de Bancs Centrals i del Banc Central Europeu (2003/223/CE). *Diari Oficial de la Unió Europea* (1 d'abril del 2003), L83/66.

⁽¹⁸⁾Dictamen de la Comissió. Recomanació del Banc Central Europeu (ECB/2003/1), de 3 de febrer del 2003, amb vista a una decisió del Consell relativa a una modificació de l'article 10.2 dels estatuts del Sistema Europeu de Bancs Centrals i del Banc Central Europeu (de conformitat amb l'article 10.6 dels estatuts).

L'essència de la modificació és que, amb la finalitat d'evitar una disminució de l'eficàcia en la presa de decisions en el BCE, davant l'ampliació de la UE, quan el nombre de membres de l'eurozona augmenti substancialment, el nombre de governadors amb dret a vot haurà de ser inferior al nombre total de governadors en el Consell de Govern.

El nombre de governadors dels BCN amb dret a vot no ha d'excedir els quinze, i el nombre total de vots en el Consell de Govern és de vint-i-un.

Decisió del Consell, 21 de març de 2003:

Article 1. L'apartat 2 de l'article 10 se substitueix pel següent: "Cada membre del Consell de Govern disposa d'un vot. Des del moment en què el nombre de membres del Consell de Govern excedeixi els vint-i-un, cada membre del Comitè Executiu disposa d'un vot, i el nombre de governadors amb dret a vot és de quinze."

El nombre total de vint-i-un vots en el Consell de Govern, en la reforma que s'ha dut a terme, significa introduir un sistema de rotació en l'exercici del vot. Els governadors s'han de distribuir en grups en els quals tenen el dret a vot amb diferents freqüències, de manera que es garanteixi que les decisions del Consell de Govern siguin representatives de l'economia de la zona euro en conjunt.

Amb aquesta reforma, apareix el discutit o discutible factor de "representació" dels governadors dels BCN de què hem tractat anteriorment. En la recomanació del BCE al Consell, s'insisteix que el resultat de les decisions sigui representatiu de l'economia de l'eurozona. No obstant això, també s'afirma en l'exposició de motius que, per a aconseguir la representativitat, el sistema de rotació ha de distingir entre els governadors per la freqüència amb la qual tinguin el dret de vot, de manera que els governadors dels estats membres amb economies de més grandària tinguin dret a vot amb més freqüència que els governadors dels estats membres amb economies de menys grandària.

En l'exposició de motius, es vol aclarir el factor de representativitat, sense que es reconegui aquesta representativitat:

"Encara que la introducció del concepte de *representativitat* comporta una desviació de les normes de votació vigents en el Consell de Govern, respon exclusivament a la necessitat de moderar els efectes de l'ampliació en l'adopció de decisions pel Consell de Govern."

Quins efectes de l'ampliació s'han de moderar en l'adopció de decisions? Encara que no es digui, els únics efectes que cal moderar com a conseqüència de l'ampliació i l'augment del nombre de governadors amb preferències i graus de

Nota

Cal que el Consell de Govern continuï essent capaç d'adoptar decisions amb eficàcia i rapidesa en una zona de l'euro ampliada, independentment del nombre d'estats membres que adoptin l'euro. Decisió del Consell, 21 de març del 2003.

conservadorisme diferents són els efectes del possible allunyament del votant mitjà de la posició del Comitè Executiu relativa a la política monetària que se suposa que està d'acord amb l'objectiu d'estabilitat de preus. Es tracta d'evitar l'augment de la variància del grau de conservadorisme dels BCN representats.

Els governadors s'han de distribuir en grups segons la classificació dels estats membres corresponents als seus BCN, classificació que es basa en un índex de dos components: la participació de l'estat membre respectiu i) en el producte interior brut total a preu de mercat dels estats membres, ii) en el balanç agregat total de les institucions financeres monetàries dels estats membres. Al PIB a preu de mercat s'hi assigna un pes de 5/6, i al balanç agregat total de les institucions financeres monetàries s'hi assigna un pes d'1/6.

Atès que el primer grup té cinc governadors dels BCN els estats membres dels quals tinguin les participacions més grans de la zona euro amb quatre vots, aquest grup hauria de representar l'àncora nominal del sistema, o almenys un grup de governadors que tenen un grau de conservadorisme molt proper al del Comitè Executiu.

En la primera fase (amb més de quinze governadors i fins a vint-i-dos), en el segon grup hi ha els altres governadors, que comparteixen onze vots. És a dir, quan hi hagi vint-i-dos governadors, el segon grup tindrà disset governadors amb onze vots.

En la segona fase (quan el nombre de governadors excedeixi els vint-i-dos), els governadors es distribueixen en tres grups. El primer grup té cinc governadors amb quatre vots. El segon grup té un nombre de governadors igual a la meitat del nombre total, amb vuit vots (per exemple, quan hi hagi vint-i-cinc governadors en total, el segon grup tindrà tretze governadors). El tercer grup té els restants governadors amb tres vots (segons l'exemple anterior, el tercer grup tindrà set governadors).

El sistema de vot del BCE amb l'eurozona ampliada és el de rotació asimètrica, la principal crítica del qual és la complexitat de la seva aplicació pràctica, que està encara per definir i accentuarà l'opacitat del funcionament del Consell de Govern del BCE. No obstant això, atès que les expectatives d'ampliació de la UE i en conseqüència de l'eurozona van ser paral·leles al disseny del funcionament institucional de l'Eurosistema, difícilment va ser previsible un altre funcionament. Fins i tot inicialment, es pensava en una eurozona de nucli dur en una Europa a dues velocitats. Amb aquest sistema de vot, el pes ponderat de les decisions és superior en el grup de països amb més pes econòmic. No es pot afirmar, no obstant això, que un pes econòmic més gran s'hagi de correspondre amb un grau de conservadorisme més elevat en la presa de decisions.

En aquest procés de reforma explicat, cal tenir en compte que s'introdueix una pròrroga, per decisió de 18 de desembre del 2008, del Consell de Govern del BCE, en el sentit que es pot ajornar el sistema de rotació fins que el nombre de

Referència legal

Decisió del Consell, 21 de març del 2003, article 1.

Nota

Per a garantir que la freqüència de vot dels governadors del primer grup no és inferior a la dels del segon grup, els del primer grup tindrien transitòriament una freqüència del 100%.

Nota

Amb la precaució que per evitar que els governadors d'un grup tinguin una freqüència de dret a vot del 100% el Consell de Govern pot decidir també que s'ajorni la introducció del sistema de rotació fins que el nombre de governadors excedeixi els divuit.

governadors en el Consell excedeixi els divuit. Això ha estat incorporat en els estatuts del Banc Central Europeu del Tractat de Lisboa. Amb la incorporació de l'estat membre de l'Eurosistema, que fa el nombre de disset governadors (any 2011), es continua aplicant el sistema anterior sense rotació.

2.3.6. Model de preferències enfront de conservadorisme amb països amb estructures econòmiques dispars

El problema que s'ha analitzat es refereix al de les votacions en el BCE, en el supòsit que les preferències dels banquers del Consell de Govern tinguin alguna cosa a veure amb la situació dels estats membres o regions amb diferent estructura econòmica respecte de la de la UEM en conjunt. La proximitat cap al grau màxim de conservadorisme ($b = 1$) dependrà del fet que el votant mitjà se situï en aquest punt. Així mateix, la proximitat cap al mínim conservadorisme ($b = 0$) dependrà també del votant mitjà. Llavors, el votant mitjà depèn del fet que les preferències de la majoria de votants se situïn cap a un punt o un altre i això dependrà de les corbes de Phillips dels països que representin els governadors i en la mesura que aquestes corbes de Phillips influeixin en les seves preferències. També pot dependre dels comportaments estratègics dels governs quan nomenin els governadors nacionals i també de les oportunitats dels banquers centrals per a ocupar en el futur un lloc destacat en l'executiu (en aquest cas i seguint Krause, els governadors situaran el seu vot proper a les preferències del president, és a dir, les conservadores d'acord amb l'objectiu quantitatiu d'inflació a mitjà termini definit pel Consell de Govern i d'acord amb el mandat del Tractat).

Com que les preferències i el vot dels banquers nacionals depenen de tantes variables, el problema del Consell de Govern del BCE és el d'estabilitzar b_{MV} , cap a un punt proper a la unitat representatiu de l'objectiu quantitatiu definit. No obstant això, en el Consell de Govern en el qual es defineixi l'objectiu d'inflació a mitjà termini, b_{MV} hauria de representar la posició del Comitè Executiu b_E i ser coherent amb l'objectiu principal d'estabilitat de preus de l'article 105 del Tractat.

Analitzant les conseqüències del diferent grau de conservadorisme en la política monetària amb relació a una funció de pèrdues dels polítics o del banquer central podem interpretar dos casos: els costos en termes d'una funció de pèrdues del país i de disposar una política monetària única executada pel BCE depenen de les diferències amb relació a la taxa de desocupació tolerable (volguda / objectiu polític) entre els decisors nacionals i el BCE, i les diferències amb relació als graus d'aversion a la inflació (b). El mateix procediment es pot aplicar per a examinar el cost d'un país i de la política monetària única degut a les diferències dels xocs externs entre el país i i els de la UEM o les diferències en la manera com la política monetària afecta la taxa de desocupació al país i en comparació de la de la UEM.

Referència bibliogràfica

Aquest apartat es basa en l'anàlisi de:

J. Bacaria; G. E. Chortareas; A. P. Kyriacou (2002). "Enlargement and the European Central Bank". A: B. Steunenberg (ed.). *Widening the European Union: Politics of institutional change and reform* (apèndix, pàg. 174). Londres: Routledge.

El primer cas, amb països semblants estructuralment a la mitjana de la UEM, és quan els graus de conservadorisme (b) dels banquers centrals són diferents i les preferències dels decisors nacionals sobre la taxa de desocupació són les mateixes que les del BCE ($\theta_E = \theta_i = \theta$). L'única diferència és que els decisors nacionals prefereixen una flexibilitat més gran en la política monetària. En altres paraules, aquests consideren el BCE massa conservador. Aquesta diferència entre el BCE i els decisors nacionals amb relació al seu grau de conservadorisme és ($b_E - b_i$).

No hi ha cap raó per a pensar que els graus de conservadorisme dels banquers centrals siguin necessàriament idèntics. En qualsevol cas, és el Consell de Govern del BCE qui estableix la definició quantitativa d'estabilitat i aquesta representa el votant mitjà en el moment en què es pren la decisió. En conseqüència, la variació del punt del votant mitjà dependrà en gran manera del fet que la majoria de vots s'estabilitzi en un grau de conservadorisme proper a la unitat i per a això fa falta que la majoria de vots del Consell de Govern s'aproximin a les preferències del Comitè Executiu. Això serà possible sempre que els governs en el Consell Europeu estiguin disposats unànimement a nomenar membres del Comitè Executiu del BCE amb un grau de conservadorisme superior al seu ($b_E > b_i$). Com més gran és el grau de conservadorisme percebut, més elevats són els costos de la política monetària única percebuts pel país i .

En el segon cas, es considera la possibilitat que, encara que el BCE i els banquers nacionals tinguin les mateixes preferències amb relació a l'intercanvi de l'estabilitat de preus, estiguin en desacord sobre l'objectiu de la taxa de desocupació. Per tant, ara $b_E = b_i = b$, encara que $\theta_E < \theta_i$. Aquesta situació pot sorgir tant perquè la UEM no és estructuralment homogènia, especialment les regions dels estats de la UEM, com perquè la taxa natural de desocupació objectiva del BCE és més gran que la taxa natural de desocupació al país i o d'una regió del país i . Atès que la taxa natural de desocupació pot ser intolerable (políticament inacceptable) pels banquers centrals d'aquest país o pels representants de les regions en el mateix BC del país (amb representació regional en el Consell del BC del país).

Aquesta diferència en les preferències és determinada per $\theta_E - \theta_i$ i assumim que el BCE és lliure de qualsevol biaix expansionista, és a dir, $\theta_E = 1$. En conseqüència, com que els increments de θ_i reflecteixen les preferències dels banquers nacionals per una taxa natural de desocupació inferior (suposant que $\theta_E = 1$), els costos percebuts pels banquers centrals del país i per la pèrdua d'autonomia de la política monetària també augmenten.

El que importa en aquest cas no són tant les preferències finals dels banquers centrals com el procés pel qual s'arriba a aquesta preferència i l'estabilitat d'aquesta preferència. En el cas de països territorialment grans en PIB i en població, l'important del procés federal bicameral no és, com conclou Moser,

Nota

Se suposa que per a definir l'objectiu quantitatiu d'estabilitat de preus, establert actualment en el 2%, s'ha de votar segons el que s'ha establert en el mecanisme, ja que en cas contrari es conculcaria el principi de representativitat que es vol que sigui de l'economia de l'eurozona en conjunt.

l'estabilitat del nivell d'independència, que seria una condició necessària, sinó l'estabilitat en el grau de conservadorisme com a condició suficient (sigui quin sigui el grau de conservadorisme).

El sistema federal bicameral efectiu, com a poder compensador i de veu *bottom up*, proporciona una representació legítima i única dels presidents dels bancs centrals amb territoris grans, amb independència del seu grau de conservadorisme (resultat del votant mitjà en el Consell del seu BC). Aquest procés de presa de decisions basat en la veu (quan el nombre de regions amb vot dissident és inferior al de regions amb estructura econòmica semblant a la UEM) permet establir un votant mitjà proper a la unitat, alhora que permet que s'articulin mecanismes fiscals de compensació regional a escala nacional, amb la finalitat d'evitar que les diferents θ es tradueixin en molt diferents b .

3. Mida i límits del govern

3.1. La teoria de la captura de rendes i dels grups de pressió

El govern pot ajudar a crear, augmentar o protegir la posició monopolista de determinats grups. Si ocorre això el govern augmenta les rendes de monopoli dels grups afavorits a costa dels compradors del grup de béns o serveis. Les rendes de monopoli que el govern pot ajudar a proporcionar representen el valor del premi perseguit, i les activitats dutes a terme per aconseguir aquestes rendes es coneixen en la bibliografia econòmica amb el nom de *captura de rendes* (*rent-seeking*).

El primer a discutir l'existència de la captura de rendes va ser Tullock (1967) i Anne Krueger (1974) va utilitzar el terme *rent-seeking* per a descriure l'activitat.

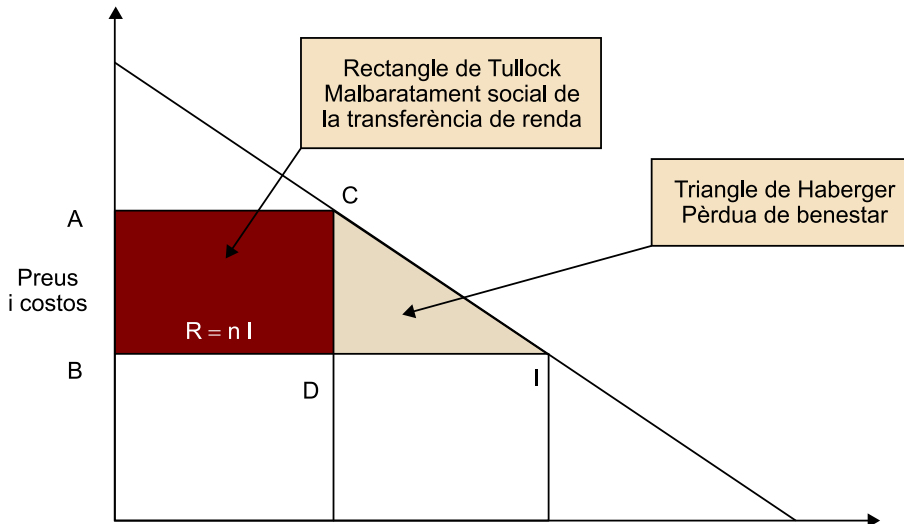
El que bàsicament va proposar Tullock és que el cost total dels monopolis, els aranzels i els delictes estan representats no sols pel triangle, anomenat *de Harberger*, sinó per tot el rectangle que representa la transferència de renda neta en la bibliografia econòmica convencional. En conseqüència, la pèrdua o el malbaratament social és superior a l'estimat pel triangle de Harberger ja que s'ha d'addicionar l'àrea que representa el rectangle o part d'ell. En la teoria del monopoli el triangle mesura la pèrdua d'eficiència i el rectangle representa una redistribució pura de la renda.

Si el monopoli és atorgat pel govern, el monopolista que obté avantatge de la concessió i pot invertir recursos per augmentar la probabilitat d'obtenir el monopoli. Tullock va observar que aquests recursos invertits poden constituir el cost social del monopoli que s'afegeix al triangle de benestar.

Referències bibliogràfiques

- G. Tullock (1967, juny). "The welfare cost of tariffs, monopolies, and theft". *Western Economic Journal* (núm. 5, pàg. 224-232). Versió castellana en ICE (1980, gener).
- A. O. Krueger (1974, juny). "The political economy of the rent seeking society". *American Economic Review* (núm. 64, pàg. 291-303). Versió castellana en ICE (1980, gener).

El rectangle de Tullock enfront del triangle de Harberger

Determinar quina part del rectangle és la que es pot considerar captura de rendes té certa dificultat. Tullock ho reconeix en l'article "On és el rectangle", en què diu:

"He argumentat que el desenvolupament del monopoli, aranzel o altres privilegis especials impliquen normalment la inversió de recursos. No hi ha cap raó per la qual aquests recursos haurien de rebre un rendiment superior que els recursos invertits en altres activitats; per tant el rectangle, que representa el rendiment d'aquests recursos, hauria de ser més o menys igual que la quantitat de recursos invertits. En altres paraules, el malbaratament social del *rent-seeking* és molt més gran que el que els estudis previs han indicat. Tot això és teòricament correcte, però com que sóc la persona que ha escrit més sobre aquest tema, i que ha escrit l'article original, estic pertorbat per la dificultat de trobar qualsevol cost real mesurable del rectangle."

G. Tullock (1997). "Where is the rectangle". *Public Choice* (núm. 91, pàg. 149-150). Tucson: University of Arizona, Department of Economics.

És clar per a Tullock que el malbaratament social produït per les activitats de captura de rendes és molt important; no obstant això, reconeix la dificultat d'aquest mesurament. Malgrat la simplicitat conceptual de la teoria de la captura de rendes, el més difícil, i per això és el seu punt feble des del punt de vista teòric i quantitatiu, és identificar el que significa en volum la captura de rendes.

La concessió del monopoli no és gratuïta, la transferència de renda té un cost d'oportunitat per a aconseguir-ho; per això Buchanan identifica tres tipus de despeses de captura de rendes:

1) **Els esforços i despeses dels receptors potencials del monopoli.** Els que esperen aconseguir el monopoli gasten per aconseguir-lo (temps, recursos humans, consultories, fins i tot suborns).

Referència bibliogràfica

J. M. Buchanan (1980). "Rent seeking and profit seeking". A: J. M. Buchanan; R. D. Tollison; G. Tullock (ed.). *Toward a theory of the rent seeking society*. Texas: University Press. Versió castellana en Buchanan i altres. *El análisis económico de lo político*. Madrid: IEE.

2) **Els esforços dels alts funcionaris per a obtenir o cedir davant les despeses dels receptors potencials.** Els funcionaris que tenen en les seves atribucions les de concedir el monopoli han d'utilitzar una part del temps a pensar i desenvolupar estratègies per a veure com cedeixen davant els que lliciten pel monopoli.

3) **Distorsions en tercers induïts pel mateix monopoli o el govern com a conseqüència de l'activitat de captura de rendes.** Les distorsions en tercers podrien ser del tipus *windfall rents*, és a dir, rendes inesperades o no buscades que es produeixen quan el ciutadà votant troba posicions de renda a partir de la regulació existent. En cas que inverteixi recursos en les activitats per produir una regulació determinada també hi hauria una pèrdua social, ja que el temps dedicat a la cerca de les normatives existents amb la finalitat de capturar rendes tampoc no genera riquesa.

En la teoria de la captura de rendes, el suborn en si mateix no s'ha de veure com una pèrdua.

El suborn és simplement una redistribució dins de la transferència. La pèrdua social a l'hora de donar o rebre un suborn prové del cost de transacció que implica proporcionar el suborn: la minuta del gestor, dels advocats i el temps i diners dels buròcrates que competeixen per a la promoció que els situa en la posició de rebre els suborns. La idea de malbaratament social és confusa, especialment quan es confonen els conceptes ètics (suborn) amb els econòmics (transferència pura de renda). És el mateix que succeeix amb el robatori en l'exemple de Tullock. El robatori és èticament reprobable quan econòmicament és tan sols una transferència de renda. En absència de drets de propietat, no existeix el robatori ni l'expropiació. El malbaratament social del suborn (i del robatori) ocorre quan els agents gasten recursos per evitar i incrementar les activitats, depenent del costat en què es troben. Els delinqüents poden transferir una part de la renda capturada als altres en forma de suborns a l'autoritat. El malbaratament social no està en el suborn, sinó en el fet que les autoritats com a funcionaris públics dediquen una part de les seves activitats a rebre suborns i no a perseguir els delinqüents, que és la seva funció.

El malbaratament social pot procedir, doncs, del cost d'oportunitat d'aquestes rendes (suborn) si s'haguessin fet servir en una altra activitat de caràcter productiu. Entès així, segons Congleton, el cost social (S_c) total de la captura de rendes està definit per:

$$S_c = (H + C) + (L - C) = H + L$$

En què H és el triangle de Harberger, C el cost directe d'aconseguir el monopoli, L el benefici (cost d'oportunitat de la inversió alternativa) a C .

Referència bibliogràfica

D. C. Mueller (2003). *Public Choice III*. Cambridge: Cambridge University Press.

Referència bibliogràfica

R. Congleton (1988). "Evaluating rent-seeking losses: do the welfare gains of lobbyists count?". *Public Choice* (núm. 56, pàg. 181-184).

Des d'aquest punt de vista, el cost total social és igual als costos directes d'obtenció de la renda més els costos d'oportunitat dels recursos alternatius invertits en l'obtenció de la renda. D'aquesta manera, les rendes del monopoli es dissipen totalment per les despeses malgastades socialment per a capturar-les.

La bibliografia sobre la captura de rendes ha desenvolupat diferents supòsits sobre el comportament dels cercadors per avaluar l'impacte de la captura de rendes:

1) Entrada lliure i "capturadors de renda" neutrals respecte del risc. S'inverteix la quantitat I per a obtenir la renda potencial R . Si tots els "cercadors de renda" tenen les mateixes rendes inicials, cadascun triarà invertir la mateixa quantitat I , que tindrà la mateixa probabilitat de guanyar la renda.

Si l'entrada en la captura de rendes és lliure, l'entrada continuarà fins al punt que el nombre de cercadors de renda, n , és tal que l'ingrés esperat d'un cercador de renda iguala el d'un no cercador de renda.

$$E(Y) = 1/n(Y - I + R) + n - 1/n(Y - I) = Y \quad (13)$$

de la qual cosa se segueix que:

$$Y - I + R + (n - 1)(Y - I) = nY \quad (14)$$

i així:

$$R = nI \quad (15)$$

L'entrada continua fins al punt que el nombre de capturadors de renda és tal que la quantitat total invertida en la captura de rendes dissipa totalment les rendes que es poden percebre.

Amb capturadors de renda neutrals respecte del risc, la quantitat invertida en la captura de rendes s'expandeix fins a igualar la quantitat total de les rendes, fins i tot quan el nombre de capturadors de renda és fix. Considerem S la quantitat total invertida en la captura de rendes i I la inversió d'un capturador de renda determinat. La probabilitat de la seva captura R és I/S i el guany esperat per a la inversió d'una unitat monetària addicional és simplement R/S . Aquesta relació supera $R > S$, i així la inversió s'expandeix fins a $S = R$.

Amb capturadors de rendes neutrals respecte del risc la renda es dissipa totalment i equival a la inversió total per a obtenir la renda.

Referència bibliogràfica

D. C. Mueller (2003). *Public Choice III*. Cambridge: Cambridge University Press.

2) Aversió al risc. Hillman i Katz il·lustren els efectes de l'aversió al risc pels cercadors de renda suposant que cada individu té una funció d'utilitat logarítmica. En aquest cas, els cercadors gasten menys que el valor de la renda disponible.

Relaxant qualsevol dels supòsits de competència perfecta, de lliure entrada, i oportunitats d'inversió simètriques, el resultat és inferior a la dissipació total de les rendes, com es podria esperar. Quan el joc està més manipulat a favor d'uns quants jugadors, els altres troben menys profitós invertir-hi.

La quantitat de la renda dissipada depèn de la relació entre la quantitat que un únic cercador de renda inverteix i la probabilitat de capturar la renda. El supòsit implícit sembla que la probabilitat de capturar la renda és lineal amb la quantitat invertida, com succeeix, per exemple, quan la probabilitat de captura iguala la proporció de la inversió total en la captura de rendes.

Amb aversió al risc el malbaratament a causa de la captura de rendes és inferior.

3) Premi a qui inverteix més. Si per a la concessió de R , s'atorga R al cercador de renda que fa la inversió més gran I . Si les altres inversions són fixes, el cercador sempre invertirà lleugerament més que la inversió més elevada feta per qualsevol altre cercador de renda fins al punt que $I = R$. Es podria establir una competència per a fer la inversió més gran I , fins que els fons agregats invertits en la captura de rendes fossin a prop de nR . En aquest punt, tots els cercadors de renda s'haurien de retirar i la concurrència hauria de tornar a començar. No hi ha estratègies de Nash en equilibri perfecte per a aquest joc, però els discontinus rendiments creixents a escala generen el perill que les inversions agregades superin molt la renda potencial per guanyar.

En aquest cas, les activitats de captura de rendes podrien ser superiors a la transferència de renda i el rectangle.

3.1.1. Com es pot evitar la captura de rendes?

Des d'un punt de vista pràctic, la millor manera i la més simple d'evitar els problemes de captura de rendes és no crear les institucions que generen rendes, és a dir, les regulacions i agències reguladores que condueixen a la captura de rendes. Algunes organitzacions internacionals es podrien considerar desincentivadores de la captura de rendes.

Referència bibliogràfica

A. L. Hillman; E. Katz (1984). "Risk-averse rent seekers and the social cost of monopoly power". *Economic Journal* (núm. 94, pàg. 104-110).

Rodney Smith aplica els canons de *public choice* (l'individualisme metodològic, els incentius importen, la captura de rendes, les regles de decisió importen i el control de l'agenda) en els acords internacionals.

La captura de rendes en aquest context significa que les persones i les organitzacions gasten recursos per influir en l'elecció de les regles i afectar-ne la situació amb un conjunt de regles determinat. Inverteixen en diligències per influir en la presa de decisions formals i en advocats per desafiar l'administració de les regles.

No obstant això, amb governs que es coordinen a escala internacional, o que col·ludeixen enfront dels grups de pressió, seriem a prop del cas proposat per Hillman i Katz d'aversió al risc. Els grups de pressió trobarien poc profitós invertir en activitats de captura de rendes, ja que uns pocs jugadors (els governs) manipulen el joc i disminueixen les possibilitats de guany. En aquest cas, les organitzacions de coordinació internacionals podrien ajudar a disminuir el malbaratament social dels capturadors de renda.

3.1.2. Grups de pressió i proteccionisme

D'acord amb T. D. Willet (1995):

“La política comercial, especialment el cas de protecció d'indústries individuals, és un exemple perfecte de beneficis fortament concentrats i costos de protecció molt difusos, i en conseqüència és una font substancial d'incentius per als grups de pressió.”

En referir-nos a les diligències o al *lobby* dels grups de pressió, s'ha de recordar l'aportació de Mancur Olson en la lògica de l'acció col·lectiva (1965), que explica per què els grups de pressió més forts són els grups que defensen els seus ingressos o rendes (per exemple, indústries, sindicats) i els més febles, els que defensen les despeses (com els consumidors). Encara que potencialment aquests últims són més potents en nombre d'adherents potencialment interessats. Això és així, perquè el cost individual de fer *lobby* és inferior a l'ingrés esperat en el primer cas, i és superior en el segon cas.

Quan ens referim a la coordinació o cooperació internacional en polítiques comercials, tant en l'àmbit multilateral com bilateral, la pregunta que ens inquieta és la de Bruno Frey (1984): per què donada la situació no tenim més proteccionisme? Per això Willet explica que el debat en el camp del comerç internacional està entre establir quotes, contingents o restriccions voluntàries i establir aranzels. No podem arribar a una conclusió de per què no tenim més proteccionisme. Efectivament, l'eficiència en els aranzels és més gran que l'alternativa de les restriccions quantitatives, és a dir, menys costosa. No obstant això, mentre que les quotes generen costos econòmics més alts que els seus aranzels equivalents, també tendeixen a generar unes rendes més elevades per als interessos protegits (dels quals tenen la quota assignada), de manera que no és clar que els costos de les quotes per unitat monetària de renda transferida siguin sempre superiors als seus aranzels equivalents en termes de

Referència bibliogràfica

R. Vaubel (1991). “A public choice view of international organizations”. A: R. Vaubel (ed.). *The political economy or international organizations* (pàg. 46 i següents). Westviewpress.

renda dissipada o malbaratament. De la mateixa manera que és correcte argumentar que les restriccions voluntàries quantitatives a l'exportació tendeixen a transferir rendes als exportadors, tampoc no vol dir que és necessàriament ineficient, ja que pot operar com un mecanisme de compensació internacional implícit, per reduir la probabilitat de guerres comercials. La qual cosa no significa que no tinguin costos de benestar mesurats pel triangle de Harberger o malbaratament mesurat pel rectangle.

Així, podem relacionar els aspectes relatius a les polítiques comercials i a la coordinació internacional en aquestes polítiques. Igual que en altres capítols de la coordinació, podem establir que un argument a favor de la coordinació de la política comercial és evitar o disminuir el risc de guerres comercials, amb grans costos per al conjunt de la societat. Des d'aquest punt de vista, l'Organització Mundial de Comerç (OMC) i el seu predecessor, el GATT, tenen un gran paper ja que influeixen en les formes proteccionistes adoptades de manera coordinada, enteses com un conjunt de regles que ordenen el joc del comerç exterior. Joc en el qual, sens dubte, intervenen un gran nombre d'actors i agents amb interessos contraposats en un mateix estat. El conflicte entre partidaris del proteccionisme i del lliurecanvisme solament el poden resoldre els estats amb coordinació i cooperació amb altres estats.

3.1.3. Aplicacions

El risc de proteccionisme amb la crisi global

Amb l'inici de la crisi, el G-20 i l'FMI¹⁹ van alertar del risc de proteccionisme comercial. A la fi del 2010, amb la política d'expansió quantitativa (QE2) dels Estats Units el problema del proteccionisme es va traslladar a l'anomenada *guerra de divises* i les devaluacions competitives (reunió dels ministres de Finances i governadors dels Bancs Centrals a Gyeongju, Corea, 23 d'octubre del 2010). La depreciació del dòlar és un argument per a la Xina per a no revaluar la seva moneda.

D'altra banda, algunes economies emergents (Brasil) han introduït restriccions als moviments de capital per evitar la revaloració de les seves divises, que podria afectar el seu camí de creixement econòmic.

⁽¹⁹⁾Open Markets Would Support Rebound in Trade in 2010, IMF Survey in line, January 13, 2010.

Referència bibliogràfica

I. Bremmer; N. Roubini (2011, març-abril). "A G-Zero World". *Foreign Affairs*.

3.2. Teoria econòmica de la burocràcia

3.2.1. Teoria sobre el desenvolupament de la despesa pública: de la “Llei” de Wagner a la teoria de la democràcia i la burocràcia

El 1883 A. Wagner va destacar la tendència creixent de les despeses públiques amb relació al PIB (se suposa que en termes relatius). No obstant això, la llei de Wagner, és una llei com alguns la denominen?

Una de les qüestions que cal preguntar-se és si la “Llei” de Wagner té un caràcter tecnològic (és a dir, inevitable i independent del marc social) o un caràcter social (solament determinada pel marc social). Si la llei de Wagner fos evitable es podria anar cap a un sector públic menys creixent?

Si bé l'augment de les despeses públiques amb relació al PNB ha crescut molt des del segle XIX, això se sol explicar com a conseqüència de les despeses de defensa i també de la necessitat d'un volum d'inversions important en determinats projectes (ferrocarrils) que no podien ser abordats per iniciativa privada. De vegades, l'explicació és una barreja de les dues, militar més inversió pública per raons estratègiques. Tanmateix, això pot explicar el salt en el creixement encara que no la tendència.

Peacock i Wiseman el 1961 van criticar la generalitat de la llei de Wagner i van introduir la seva hipòtesi d'efecte de desplaçament (*displacement effect*).

El model de William Baumol de la malaltia de costos (*Baumol's disease*) proposa una naturalesa tecnològica de la llei de Wagner. La base del model és que els governs proporcionen bàsicament serveis en lloc de béns als ciutadans. Com que la producció de serveis té increments de la productivitat inferiors que la producció de béns, aquesta és la causa de l'augment de la despesa pública.

A llarg termini, el sector serveis seria més treball-intensiu que el sector industrial.

L'increment dels costos del sector públic s'explicaria per causes tecnològiques i no per causes institucionals (ineficiència). Encara que el sector públic fos poc eficient això no explicaria l'augment dels costos.

Però el model de Baumol no és suficient per a explicar per què els ciutadans demanen més serveis malgrat l'augment de costos. Això cal explicar-ho o complementar-ho amb teories que expliquin el caràcter social del procés polític, com ara la teoria de la democràcia i la de la burocràcia de l'enfocament de l'elecció pública.

Referència bibliogràfica

C. K. Rowley; R. D. Tollison (1994, febrer). “Peacock and Wiseman on the growth of public expenditure”. *Public Choice* (vol. 78, núm. 2, pàg. 125).

3.2.2. El model de Baumol-Oates

La malaltia de costos dels serveis personals l'analitza A. Peacock.

G_{ot} és l'output del govern produït amb un nivell constant de productivitat del treball (L_{gt}), en què t és el temps.

L_{pt} és la productivitat del sector privat que creix de manera exponencial (en què r = taxa de creixement), i produeix també un creixement exponencial en l'output del sector privat, P_{ot} .

Llavors:

$$\begin{aligned} G_{ot} &= aL_{gt} \\ P_{ot} &= bL_{pt} (1+r)^t \end{aligned} \quad (16)$$

D'aquí s'obté la relació entre l'output del govern i l'output total (N_{ot}) representat per la fórmula derivada de (16):

$$G_{ot}/N_{ot} = aL_{gt} / (aL_{gt} + bL_{pt}(1+r)^t) \quad (17)$$

quan $N_{ot} = G_{ot} + P_{ot}$

Suposem que la despesa del govern en béns i serveis (G_{gt}) és igual als costos del treball per a produir l'output del govern i que la taxa de salari (w) és la mateixa per al sector privat que públic.

La despesa privada en béns i serveis (P_{gt}) és igual als costos del treball per a produir l'output.

Llavors:

$$G_{gt} = wL_{gt} \quad (18)$$

$$P_{gt} = wL_{pt}$$

La relació entre la despesa del govern i el total (N_{gt}) és, si $N_{gt} = G_{gt} + P_{gt}$:

$$G_{gt}/N_{gt} = w L_{gt} / w (L_{gt} + L_{pt}) = L_{gt} / (L_{gt} + L_{pt}) \quad (19)$$

Si se suposa per simplificar que l'oferta de treball és constant i $L = L_{gt} + L_{pt}$.

Referència bibliogràfica

A. Peacock (1979). *The economic analysis of government and related themes* (pàg. 110). A: Martin Robertson (ed.).

De (17) es deriva que, com que t tendeix a infinit, llavors amb una oferta constant de treball l'única manera que la relació entre l'*output* del govern (G_{ot}) i l'*output* total (N_{ot}), $G_{ot}/N_{ot} = constant$ és transferint treball del sector privat al sector públic.

No obstant això, el procés, atesos els supòsits del model, com el treball, es transfereix a usos menys productius; llavors amb una taxa de salari constant (w), la relació entre la despesa del govern i la despesa total, G_{gt}/N_{gt} , ha d'augmentar, fins i tot si el govern no produeix directament però té el compromís de finançar serveis personals.

Aquesta proporció és clara en (19) amb t tendint a infinit; llavors L_{gt} augmenta mentre que $L_{gt} + L_{pt}$ és constant.

En altres paraules, si els béns i serveis del govern en termes reals es mantenen com una proporció fixa dels béns i serveis totals en termes reals, la despesa del govern amb una proporció de la despesa total ha d'augmentar al llarg del temps.

Aquest augment dels serveis públics serà finançat amb impostos.

Peacock també es pregunta si és veritat que el benestar públic i els serveis de medi ambient són **treball-intensius**. Per exemple, gran part del treball de serveis de revisió mèdica (medicina preventiva) pot ser fet mitjançant ordinador amb una reducció substancial dels costos de producció del servei.

3.2.3. La moderna teoria econòmica de la burocràcia (William Niskanen)

La moderna teoria econòmica de la burocràcia, desenvolupada inicialment per William Niskanen, ofereix una explicació de l'augment de la despesa pel costat de l'oferta. El nucli bàsic de l'oferta es produeix en l'"agència" i el buròcrata es troba entre el polític representant i la despesa pública, i ocupa una posició monopolista quant a informació.

El comportament i els incentius del buròcrata estan en la maximització del pressupost amb la finalitat d'augmentar el poder, el prestigi i la influència entre altres arguments de la seva funció d'utilitat.

Relació costos i beneficis marginals en la situació competitiva, monopolista i burocràtica:

- Producció eficient competitiva: $X_c (C' = B')$
On C' són els costos marginals i B' , els beneficis marginals.
- Producció monopoli: $X_m (I' = C')$

Nota

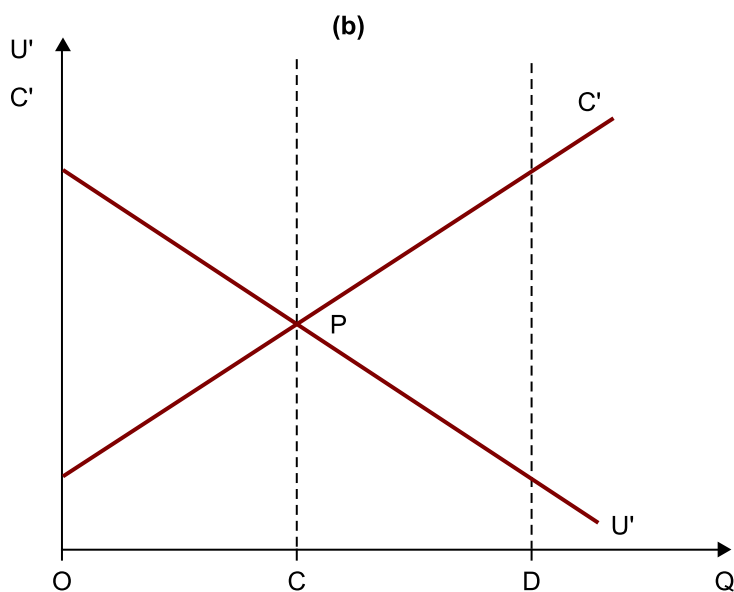
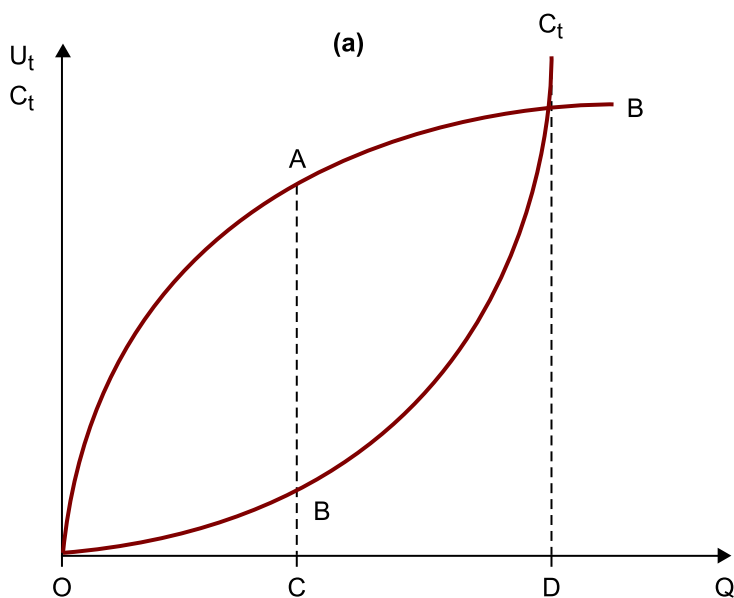
Observeu que, a causa dels supòsits, el model de Baumol no canvia si considerem el sector privat dividit en productor de béns i de serveis; en aquest cas el finançament és mitjançant els preus. Encara que aparentment tot seria igual, la intervenció burocràtica i l'endogenització del seu comportament podrien generar resultats diferents, ja que el model de Baumol no té en compte l'eficiència del productor.

Referència bibliogràfica

W. A. Niskanen (1971). *Bureaucracy and representative government*. Chicago: Aldine, Atherton.

On I' són els ingressos marginals.

- Producció unitat burocràtica o agència: X_a ($C_t = B_t$) o ($C_{me} = B_{me}$), en què X_c , $C' > B'$ es dona ineficiència per excés però al mínim C_{me} possible es manté l'eficiència tècnica.
On C_t són els costos totals; B_t , els beneficis totals; C_{me} , els costos mitjans, i B_{me} , els beneficis mitjans.
- El funcionari tindrà un comportament monopolista envers el polític o el representant polític, en particular si el polític té desconeixement sobre la tecnologia (o la corba de costos marginals) o el polític maximitza una funció d'utilitat en què no hi ha un argument de rendició de comptes amb els seus votants.

3.2.4. Extensions i aplicacions de la teoria de la burocràcia a les decisions d'organitzacions no lucratives

El mercat d'altruisme

Per a una teoria del comportament de les organitzacions no lucratives (ONL), Steinberg planteja l'anàlisi de les diferents funcions objectiu de les ONL, que a diferència de les lucratives no poden acumular beneficis ni distribuir-los entre els seus socis o propietaris. Aquesta funció objectiu estaria situada entre la funció maximitzadora del pressupost (Tullock-Niskanen) de la burocràcia i en la maximitzadora de la producció de les despeses utilitzades per al "servei benèfic".

$$\mathcal{Q}(F, k) = k [x + C(F) - F] + (1 - k)[x + C(F)]$$

en què:

k: paràmetre de la funció objectiu

x: recursos exògens de l'organització

F: despesa utilitzada en la cerca de recursos (*fundraising*)

C: contribucions rebudes que són funció de F

Quan $k = 0$, $\mathcal{Q}(F, k) = x + C(F)$, en què es maximitza l'ingrés brut o pressupost.

Si $k = 1$, $\mathcal{Q}(F, k) = X + C(F) - F$, en què es maximitza l'ingrés net obtingut de les campanyes de cerca de recursos. Com que es considera que l'ingrés net disponible es destina totalment a la provisió de servei, aquest cas es correspon amb la maximització del servei. En aquest cas, s'hauria de donar plena satisfacció als donants si el servei prestat fos eficient.

Quan $0 < k < 1$ la situació seria entre els dos objectius.

k és el **donatiu marginal de la cerca de recursos** i és el paràmetre que revela la funció objectiu de l'ONL. D'aquesta manera, una ONL maximitzadora del pressupost augmenta la seva despesa en cerca de recursos, F, mentre el producte marginal del donatiu no sigui negatiu, però una maximitzadora del servei assegurarà que el rendiment marginal sigui superior al cost marginal de la seva obtenció. Així la cerca de recursos és un instrument per a la provisió de serveis (i no un objectiu en si mateix). En conseqüència, la maximització del pressupost, a diferència de les agències burocràtiques, no implica un malbaratament de recursos.

Referència bibliogràfica

R. Steinberg (1987, març). "Voluntary donations and public expenditures in a federalist system". *The American Economic Review* (vol. 77, núm. 1, pàg. 24-36).

Les ONL actuaran maximitzant el **pressupost** o maximitzant el **servei** dependent de la seva funció objectiu, però també de la utilitat dels donants en cada donació. Aquesta, al seu torn, dependrà de la utilitat marginal del donant en cada donació, que, al seu torn, dependrà de si és un donant individual o públic i de la informació que tingui el donant sobre l'eficiència del servei prestat.

Exposem diversos casos:

- El donant privat fa una donació monetària costosa (per exemple, una donació directa, que és un percentatge apreciable de la seva renda) i n'espera una utilitat elevada que es caracteritza per l'eficiència del servei. El donant en demana informació i rebutjarà les ONL que maximitzen el pressupost. Per a això la rendició de comptes de les ONL, la publicitat, la competència és important perquè la persona altruista dipositi el seu donatiu en una ONL de confiança.
- El donant privat fa una donació de poc cost (per exemple, dona roba mig usada de poc valor al mercat i el cost de la donació és equivalent a l'esforç de portar-la a la deixalleria). El donant troba una gran utilitat en aquesta donació i no es preocupa per l'eficiència del servei. L'ONL pot actuar com a maximitzadora del pressupost i dedicar més despesa a la cerca de recursos que al servei. No obstant això, al mercat de l'altruisme hi ha organitzacions que funcionen amb voluntariat, generalment associades a organitzacions religioses, que minimitzen les despeses de gestió, i competeixen amb organitzacions clarament maximitzadores del pressupost que es lucren de la perspectiva de baix cost de la donació i utilitat elevada del donant.
- El donant públic fa una donació monetària costosa (per exemple, en termes pressupostaris, el 0,7% del PIB) i està sotmès al monitoratge o avaluació parlamentària de l'eficiència de la seva donació. El parlament controla a quina ONL atorga l'execució de l'acció i com actua aquesta ONL amb relació a la seva funció objectiu, maximitzant el servei que arriba al beneficiari.
- El donant públic fa una donació monetària de poc cost (pot ser 0,7% del PIB, el mateix valor que en l'anterior, pot comportar percepcions diferents des del punt de vista del control de l'elector) perquè el parlament no controla l'eficiència de la donació i el donant té costos positius en el seu control que no milloren la seva utilitat (per exemple, electoral). En aquest cas, el comportament de l'ONL dependrà de si mateixa, encara que pot ser més fàcilment maximitzadora del pressupost.
- El donant és una corporació privada per a la qual el mecenatge, a més de comportar una reducció d'impostos, la seva aportació a la cultura constitueix un senyal, és a dir, atorga un prestigi, dona publicitat a l'empresa. Si l'objectiu és la reducció d'impostos pot ser en un cas com l'anterior. Si

L'objectiu és el prestigi i fins i tot publicitat pot ser en un cas similar al del donant públic controlat, ja que l'interessa l'eficiència de la donació.

En els casos 1 i 2 la competència entre ONL succeeix clarament al mercat. En els casos 3, 4 i fins i tot 5, poden ocórrer al mercat polític amb fortes distorsions i ineficiències, si el control polític no és eficaç.

3.3. Aplicacions

3.3.1. La malaltia de costos dels serveis personals de Baumol, aplicada en diferents contextos

El mecenatge cultural és un altre dels casos que entraria en la consideració del fracàs del mercat i de la possibilitat d'un mercat de l'altruisme que suplís la intervenció directa o productiva de l'estat. S'ha d'insistir en aquest caràcter d'intervenció directa o productiva, ja que l'estat a més d'intervenir per corregir l'error del mercat, que produeix directament "béns culturals", pot intervenir incentivant les aportacions i els donatius dels particulars en aquest mercat.

Una interpretació interessant de la malaltia de costos de Baumol és la que aplica Juan Urrutia (1996) en l'explicació del *mecenatge*:

"El Estado, incapaz de cargar con el creciente coste fiscal del mantenimiento del *output* cultural, ofrece incentivos fiscales al mecenazgo que, eventualmente, a medida que la economía se desarrolla, acaban siendo aprovechados por la iniciativa social."

Juan Urrutia (1996). "Veinte comentarios sueltos sobre economía y mecenazgo". *Revista de Occidente* (núm. 180, pàg. 47-70).

Encara que, com afegeix Urrutia, perquè l'explicació sigui completa cal explicar per què la iniciativa social s'acull a aquests incentius i no a altres incentius relacionats amb altres camps.

També Bruno Frey (*Economía del Arte*) aplica "el mal de costos" de Baumol en l'explicació de l'abundància de festivals d'arts escèniques (música i òpera) amb relació a les representacions tradicionals a sales permanents. Segons Frey, les sales fixes (on sí que és aplicable el mal de costos) dominen en l'oferta als festivals. També ha augmentat el nombre de visitants als festivals (en part pel turisme i vacances) i en aquesta etapa es neutralitza el mal de costos de Baumol, en part pel transvasament estructural que hi ha entre els elevats costos unitaris en les representacions de les sales tradicionals i els costos de producció més baixos dels festivals, ja que hi ha molt voluntariat i poca intervenció de sindicats i Administració. Encara que aquesta situació es comença a esgotar als països amb més festivals. En molts aspectes els festivals com els de Salzburg, Glyndebourne, Stratford o Bayreuth tenen els mateixos problemes que les sales permanents.

Des del punt de la demanda de despesa pública, és interessant el mecanisme de referèndum o democràcia directa per a decidir la despesa. En aquest cas, Frey ho aplica al cas de l'art i la cultura (Democracia directa y gasto público en el arte: la utilización del referéndum en Suiza) encara que altres treballs sobre el tema ens permeten derivar conclusions sobre la contenció de la despesa. La conclusió a la qual arriba prenent les dades de resultats de vot sobre despesa pública en cultura amb relació a una altra despesa pública és que no es confirma l'afirmació general que la despesa pública en cultura sortiria perjudicada si se sotmetés a votació directa. En el cas concret de la compra de dos Picasso al museu de Basilea, les variables explicatives del vot afirmatiu són el valor del llegat, el valor del prestigi i el valor d'opció. Com més alts són aquests valors, més disposats estan els votants a votar la compra de les obres. Aquestes expliquen millor el vot afirmatiu que les variables que beneficien directament el votant, $R^2 = 0,47$, en el primer cas, enfront de $R^2 = 0,85$ amb la inclusió d'aquestes variables que depassen els límits dels interessos privats dels votants.

Alan Blinder, vicepresident de la Reserva Federal des de 1994 fins a 1996, es refereix a la malaltia de costos de Baumol en un article sobre l'anomenada *emigració de llocs de treball (offshoring)*, però no de les persones que els duen a terme, de països rics a països pobres.

Blinder explica que la predicció de la malaltia de Baumol –que els preus dels serveis personals (com l'educació i l'esplai) s'elevaran en comparació dels preus dels articles manufacturats i els serveis impersonals (com els cotxes i les trucades telefòniques)– ha estat confirmada per la història. Elevar constantment els preus relatius té conseqüències predictibles. Les corbes de la demanda s'inclinen cap avall, la qual cosa significa que la demanda d'un article declina a mesura que se n'eleva el preu relatiu. Aplicat en aquest context, això hauria de significar reduir la demanda relativa de molts serveis personals i incrementar la demanda relativa de molts béns i serveis impersonals al llarg del temps. Les principals excepcions són els serveis personals que són forts "béns de luxe" (a mesura que s'enriqueixen les persones, volen relativament més coses) i els pocs béns i serveis impersonals que els economistes anomenen *inferiors* (a mesura que s'enriqueixen les persones, volen menys coses).

La malaltia de Baumol es connecta amb el problema de l'emigració de llocs de treball d'una manera més aviat desconcertant. En canviar els patrons de comerç es mantindran al país la majoria de les ocupacions en serveis personals, mentre que moltes ocupacions que produeixen béns i serveis impersonals emigraran al món en desenvolupament. Si a això afegim la probabilitat que la demanda de molts dels serveis personals cada vegada més costosos està condemnada a reduir-se en comparació de la demanda dels serveis impersonals i béns manufacturats cada vegada més barats, és probable que els països rics hagin de fer reajustaments de gran importància. Un dels ajustos implicarà reassignar el treball d'una indústria a una altra. Però un altre apareixerà en els salaris reals. A mesura que més i més treballadors dels països rics busquin feina en els serveis personals, és probable que els salaris reals d'aquestes ocupacions

Referència bibliogràfica

A. Blinder (2006, març-abril). "Offshoring: the next industrial revolution?". *Foreign Affairs* (vol. 85, núm. 2, pàg. 113-128).

Referència bibliogràfica

A. Blinder (2006, març-abril). "Offshoring: the next industrial revolution?". *Foreign Affairs* (vol. 85, núm. 2, pàg. 123-124).

disminueixin, tret que la compensació de l'augment de la demanda sigui prou important. Així, el pronòstic per als salaris és més optimista per a les ocupacions de serveis personals de luxe (com la cirurgia plàstica i els xofers privats) que per a les ocupacions de serveis personals ordinaris (com tallar els cabells i fer classes a l'escola primària).

Com pot influir en el futur aquest canvi de situació en la producció de serveis personals? En realitat, ja s'està veient que en la producció de determinats serveis d'alta tecnologia els costos de treball tenen poc pes i es poden produir perfectament a països desenvolupats. No obstant això, la proporció elevada en el cost de coneixement fa que es pugui adquirir a països en desenvolupament on el cost laboral és més baix. Els conductors de taxis (per exemple a Barcelona) són cada vegada més emigrants que poden suportar la disminució de salari per a prestar el servei personal.

Per això Blinder es manifesta en contra d'aixecar barreres proteccionistes per evitar el comerç electrònic, ja que són difícils i costosos els controls convencionals per al comerç de béns. No obstant això, la proposta d'augmentar l'educació per competir en determinats serveis avançats pot ser que no sigui eficaç quan els països en desenvolupament estan aconseguint grans nivells d'educació que els permet competir amb costos baixos, com ell mateix apunta. Blinder encerta en parlar de la tercera revolució, tot i que se sàpiga poc dels seus efectes.

En qualsevol cas, si el sector públic es fes càrrec del cost dels serveis personals, la previsió d'una disminució de determinats salaris (mestres d'escola) hauria de disminuir el pressupost públic, encara que els grups de pressió segurament no permetrien un ajust a curt termini.

4. Conclusions

Quina utilitat té la teoria de l'elecció pública per a la política pública?

L'anàlisi científica sempre ha de tenir una certa perspectiva i objectivitat. La pretensió de la ciència econòmica com d'altres ciències socials de col·locar l'analista o l'investigador com a observador imparcial i objectiu és pràcticament impossible ja que l'investigador forma part del que s'investiga. En els moments actuals de la gran recessió que es va iniciar el 2008, gran part del debat dels economistes es redueix a controvèrsies macroeconòmiques de la manera de sortir de la crisi i remetent a velles teories o a teories renovades adaptades al fenomen de la globalització. De fet, el tema central que implica a tothom, que és la crisi, difumina el debat més profund sobre el comportament humà en el disseny i aplicació de les polítiques (buròcrates, polítics) i el comportament humà dels agents receptors de les polítiques (ciutadans, consumidors, inversors, especuladors).

L'elecció pública no es pot presentar com una teoria per a sortir de la crisi, però sí pot ser una teoria que a partir dels seus fonaments d'economia positiva pot generar aplicacions normatives que evitin el desprestigi de la política, dels buròcrates, de l'economia de mercat i de la mateixa democràcia. Seria fàcil, per a alguns fins i tot presumptuós, dir que l'elecció pública ja havia previst desenllaços com els actuals d'excés de dèficit públic i endeutament, pànic als mercats, impossibilitat d'actuacions coordinades de la política. Solament és necessari anar a les hemeroteques per a veure la bibliografia sobre l'elecció pública en les últimes dècades. Potser on menys èxit ha tingut és en la part normativa. Poques vegades ha estat aplicada, i si ho ha estat, malgrat els polítics, l'èxit no es percep, ja que solament es perceben els fracassos. La màquina perfecta no existeix, però si existeix igual no ens n'assabentem. Només ens lamentem de l'ordinador o del cotxe que tenim quan falla. Només critiquem les autoritats quan alguna cosa no funciona bé. No obstant això, hi ha força coses que funcionen bé al món de l'economia pública i algunes tenen a veure amb el seu disseny correcte.

McKenzie i Tullock, en el seu llibre sobre el nou món de l'economia (*The new world of economics*), publicat en la seva primera versió el 1975 i en la seva última edició el 2012, es feien una pregunta senzilla i aparentment absurda en el segon capítol: per què caminen per la gespa els estudiants? La resposta des del punt de vista de l'anàlisi positiva és simple, perquè maximitzen la seva utilitat en minimitzar els costos escurçant el camí. La conseqüència de les successives accions individuals racionals és que es van formant senderes a la gespa que comporten costos col·lectius. La resposta normativa d'aquesta acció que pro-

Referència bibliogràfica

R. McKenzie; G. Tullock (2012). *The new world of economics* (6a. ed.). Nova York: Springer.

posen els autors és posar impediments en el camí que creuen els estudiants (tanques, arbustos, etc.). Hi ha una altra resposta normativa millor. En lloc de penalitzar els qui maximitzen creuant la gespa, per què no es penalitza el qui no construeix senderes que permetin maximitzar la utilitat individual? Per què no s'exigeix en els dissenys urbans o dels campus universitaris que les senderes per als vianants s'ajustin a les necessitats dels qui caminen?

En economia i en les polítiques públiques es tracta de resoldre els anomenats *fracassos de mercat*: els béns públics, les externalitats i els rendiments creixents a escala que produeixen concentració de l'oferta i la demanda, és a dir, un monopoli. Les polítiques públiques estan encaminades a la provisió eficient de béns públics, internalitzar les externalitats i eliminar o regular els monopolis. L'externalitat és una emissió de costos que suporta un agent aliè a l'activitat que els produeix, s'acostuma a relacionar amb el cas particular de la contaminació. En general, l'aparició d'un "fracàs del mercat" dispara els mecanismes de provisió de polítiques públiques sense tenir en compte o analitzar els fracassos del "metamercat", és a dir, els fracassos del sector públic. Els fracassos equivalents en el sector públic són les internalitats i els béns privats capturats pels buròcrates i els costos creixents.

Les internalitats es refereixen als beneficis privats que poden ser obtinguts pels buròcrates del sector públic justificats per una acció a favor de l'interès general. En aquest cas, les despeses seran excessives i l'oferta pública no tindrà nivells òptims. Aquest element algunes vegades es podria associar a la corrupció, encara que no ha de ser necessàriament així. Un buròcrata que busca el prestigi en la construcció d'una obra pública no necessàriament és corrupte, però sí que pot generar internalitats. De la mateixa manera que les internalitats es poden internalitzar amb una definició correcta dels drets de propietat, les internalitats també poden ser evitades quan els drets de propietat estan ben definits.

Els costos creixents del sector públic s'oposen al fracàs del mercat dels rendiments creixents i el monopoli en el sector privat. La il·lusió fiscal és un cas de costos creixents que produeix el govern. Si la informació no és correcta, els ciutadans pensen que el cost pel qual paguen els serveis públics és inferior al que és realment. També en cas d'endeutament excessiu o dèficit públic excessiu, els ciutadans no tenen una percepció correcta del cost dels serveis i inversions. Si pensen que el preu és inferior al que és realment, llavors demanen lògicament quantitats superiors que els polítics estan disposats a oferir amb la finalitat de maximitzar el nombre de vots. La regulació deguda als grups de pressió i als cercadors de rendes també produeix costos creixents.

En els apartats anteriors hem vist els principals temes que ha desenvolupat la teoria de l'elecció pública des dels orígens. Una derivada d'aquesta teoria ha estat l'economia política constitucional. Aquest enfocament ha donat lloc al desenvolupament constitucional de James M. Buchanan, molt concentrat en la cerca de regles que condueixin a resultats eficients. En el primer número

Referència bibliogràfica

C. Wolf (Jr.) (1995). *Mercados o gobiernos: elegir entre alternativas imperfectas*. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales.

de la revista *Constitutional Political Economy* (vol. 1, núm. 1, hivern de 1990), el mateix James M. Buchanan es refereix en el primer article al camp d'acció de l'economia constitucional. L'economia constitucional dirigeix l'atenció a l'anàlisi de l'elecció entre restriccions. Per als economistes ortodoxos l'única elecció és la que es produeix a causa de l'escassetat de recursos; si no hi ha escassetat no fa falta l'elecció entre alternatives.

Buchanan en el seu discurs²⁰ en la recepció del premi Nobel el 1986 (*The constitution of economic policy*) resumeix el seu concepte. No hi ha cap criteri mitjançant el qual la política econòmica pugui ser avaluada directament. Per això, acaba comparant la visió de James Madison en la Constitució dels Estats Units amb la de Wicksell amb relació a l'anàlisi impositiva i de la despesa: ambdós van rebutjar la concepció orgànica de l'estat com a superior en saviesa, als individus que són els seus membres.

En els temps de la gran recessió, d'excessos i d'ineficiència de despeses públiques, les aportacions de Buchanan haurien de ser tingudes en compte. Tant la idea de constitució fiscal com de constitució monetària, són presents en el Tractat de la Unió Europea.

El nou Tractat d'Estabilitat, Coordinació i Governança a la Unió Econòmica i Monetària planteja, ni més ni menys, una constitució fiscal supranacional, que Espanya ja va adaptar amb la inclusió de l'article 135 de la Constitució espanyola i va desenvolupar en la Llei orgànica d'estabilitat pressupostària i sostenibilitat financera, que estableix el principi d'estabilitat pressupostària i la prohibició explícita de dèficits estructurals per part de l'Estat i les comunitats autònomes.

L'adopció d'una regla constitucional arriba tard. Tot i que més val tard que mai si s'està a temps d'evitar aquest tipus de problemes en el futur. No es pot dir que els economistes (alguns) no ho van advertir i no van donar consells. Buchanan, en una conferència²¹, ja va plantejar el tema del dèficit amb relació als Estats Units i a l'Amèrica Llatina. Avui el problema és la Unió Europea. El diagnòstic continua essent actual, la teoria de l'elecció pública i la seva derivada normativa de l'economia política constitucional són instruments vàlids per a ser aplicats.

⁽²⁰⁾Publicat en **J. M. Buchanan** (1999). *The collected works of James M. Buchanan, The logical foundations of constitutional liberty* (vol. 1, pàg. 455-468). Indianapolis: Liberty Fund.

⁽²¹⁾Impartida a Barcelona el 1987, "Perspectivas para las limitaciones constitucionales de los déficits presupuestarios", Sala d'Actes de La Caixa, 10 de desembre de 1987

Bibliografia

- Alchian, A.; Demsetz, H.** (1972, desembre). "Production, information costs, and economic organization", *American Economic Review* (pàg. 777-95).
- Alesina, A.** (1988). "Macroeconomics and politics". A: Stanley Fisher (ed.). *NBER Macroeconomics Annual* (pàg. 17-52). Cambridge Mass.: MIT Press.
- Alesina, A.** (1992, primavera). "Politics and business cycles in industrial democracies". *Economic Policy* (núm. 8, pàg. 58-98).
- Alesina, A.; Gatti, R.** (1995). "How independent should a central bank be? Independent central banks: Low inflation at no cost?". *American Economic Review* (vol. 2, núm. 85, pàg. 196-200).
- Alesina, A.; Grilli, V.** (1992). "The European Central Bank: Reshaping monetary politics". A: M. Canzoneri; V. Grilli; P. Masson (ed.). *Establishing a central bank. Issues in Europe and lessons from the US*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Alesina, A.; Roubini, N.** (1992). "Political cycles in OCDE economies". *Review of Economic Studies* (núm. 59, pàg. 663-688).
- Alesina, A.; Summers, L. H.** (1993). "Central Bank independence and macroeconomic performance: some comparative evidence". *Journal of Money, Credit and Banking* (vol. 25, núm. 2, pàg. 151-162).
- Anderson, T. L.; Hill, P. J.** (1983, octubre). "Privatizing the commons: an improvement?". *Southern Economic Journal* (pàg. 438-450).
- Bacaria, J.; Chortareas, G. E.; Kyriacou, A. P.** (2002). "Enlargement and the European Central Bank". A: B. Steunenberg (ed.). *Widening the European Union: Politics of institutional change and reform*. Londres: Routledge.
- Bacaria, J.; Congleton, R. D.** (1999). "Políticas y decisiones públicas medioambientales". A: M. A. Díaz Mier; M. A. Galindo Martín (ed.). *Economía y medio ambiente*. Madrid: Biblioteca Nueva.
- Barro, R. J.** (1994). "Democracy and growth". *NBER Working Paper* (núm. 4909).
- Barro, G.; Gordon, D.** (1983). "Rules, discretion and reputation in a model of monetary policy". *Journal of Monetary Economics* (núm. 12, pàg. 101-121).
- Baumol, W. J.; Oates, W. E.** (1972). "The cost disease of the personal services and the quality of life". *Skandinaviske Enskilda Banken. Quaterly Review* (vol. 2).
- Becker, G. S.** (2002). *La economía cotidiana*. Mèxic: Editorial Planeta.
- Becker, G. S.; Murphy, K. M.** (1988). "The family and the state". *Journal of Law and Economics* (núm. 31, pàg. 1-18).
- Berger, H.; Haan, J. de; Eijffinger, S. C. W.** (2000). "Central Bank independence: an update of theory and evidence". *Working Paper* (núm. 2353). CEPR.
- Bird, R. M.** (1971). "Ley de Wagner sobre el crecimiento de la actividad estatal". A: J. R. Álvarez-Rendueles. *La dinámica del gasto público*. Madrid: IEF.
- Black, D.** (1948). "The decisions of a committee using a special majority". *Econometrica* (núm. 16, pàg. 245-261).
- Black, D.** (1958). *The theory of committees and elections*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blinder, A. S.** (1997). "Distinguished lecture on economics in government. What central bankers could learn from academics-and viceversa". *Journal of Economic Perspectives* (vol. 2, núm. 11, pàg. 3-19).
- Blinder, A. S.** (2006, març-abril). "Offshoring: the next industrial revolution?". *Foreign Affairs* (vol. 85, núm. 2, pàg. 113-128).
- Boettke, P. J.; Coyne, C. J.** (2005). "Methodological individualism, spontaneous order and the research program of the Workshop in Political Theory and Policy Analysis". *Journal*

of *Economic Behaviour and Organization*. Fairfax: George Mason University, Department of Economics.

Bordo, M. D.; Landau, D. (1987). "The growth of government: A protection explanation". *Public Choice* (núm. 53, pàg. 167-174).

Bremmer, I.; Roubini, N. (2011, març-abril). "A G-Zero World". *Foreign Affairs*.

Breton, A.; Wintrobe, R. (2008). *The logic of bureaucratic conduct: An economic analysis of competition, exchange, and efficiency in private and public organizations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Buchanan, J. M. (1962). "Predictability, the criterion of monetary constitutions". A: Leland B. Yeager (ed.). *In search of a monetary constitution* (pàg. 155-83). Cambridge: Harvard University Press. Reproduït en *The logical foundations of constitutional liberty, The collected works of James M. Buchanan* (vol. 1, pàg. 397-418). Indianapolis: Liberty Fund.

Buchanan, J. M. (1976). *Public finance in democratic process*. Chapel Hill: University of North Carolina Press. Versió espanyola: *La Hacienda Pública en un proceso democrático* (1973). Madrid: Aguilar.

Buchanan, J. M. (1980). "Rent seeking and profit seeking". A: J. M. Buchanan; R. D. Tollison; G. Tullock (ed.). *Toward a theory of the rent seeking society*. Texas: Texas University Press. Versió en castellà: Buchanan i altres. *El Análisis Económico de lo Político*. Madrid: IEE.

Buchanan, J. M. (1986). *Liberty, market and state (political economy in the 1980s)*. Oxford: Oxford University Press.

Buchanan, J. M. (1987). "The constitution of economic policy". *American Economic Review* (núm. 77, pàg. 243-250).

Buchanan, J. M. (1999). *The collected works of James M. Buchanan*. Vol. 1: *The logical foundations of constitutional liberty*. Indianapolis: Liberty Fund.

Buchanan, J. M.; Congleton, R. (1998). *Politics by principle not interest: towards nondiscriminatory democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Buchanan, J. M.; Tollison, R. (1984). *Theory of public choice II*. Michigan: The University of Michigan.

Buchanan, J. M.; Tullock, G. (1962). *The calculus of consent*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Cabrillo, F. (1996). *Matrimonio, familia y economía*. Madrid: Minerva Ediciones.

Congleton, R. (1988). "Evaluating rent-seeking losses: do the welfare gains of lobbyists count?". *Public Choice* (núm. 56, pàg. 181-184).

Cukierman, A. (1992). *Central bank strategy, credibility and independence: Theory and evidence*. Cambridge MA: MIT Press.

Davis, J. R.; Meyer, C. W. (1969, juliol). "Budget size in democracy". *Southern Economic Journal*. Versió en castellà: A. Casahuga. *Teoría económica de la democracia*.

Downs, A. (1960). "Why de government budget is too small in a democracy?". *World Politics*. Princeton: Princeton University Press. Versió en castellà: A. Casahuga.

Eijffinger, S.; Schaling, E. (1993). "Central bank independence in twelve industrial countries". *Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review* (núm. 184, pàg. 1-41).

Estevadeordal, A.; Suominen, K.; Teh, R. (ed.) (2009). *Las normas regionales en el sistema mundial de comercio*. Nova York: OMC, BID.

Frey, B. S. (1974). "The politico-economic system: a simulation model". *KYKLOS* (vol. 27).

Frey, B. S. (1978). "Politico-economic models and cycles". *Journal of Public Economics* (vol. 9).

Frey, B. S. (1979). "Economic policy by constitutional contract". *KYKLOS* (fasc. 1 i 2, pàg. 307-319). Versió en castellà en *Revista Española de Economía* (1980, gener-març).

- Frey, B. S.; Schneider, F.** (1978a). "An empirical study of politico-economic interaction in the United States". *Review of Economics and Statistics* (núm. 60, pàg. 174-183).
- Frey, B. S.; Schneider, F.** (1978b). "A model of politico-economic behaviour in the model of the United Kingdom". *Economic Journal* (núm. 88).
- Frey, B. S.; Schneider, F.** (1979). "An econometric model with an endogenous government sector". *Public Choice* (núm. 34, pàg. 29-43).
- Galeotti, G.; Salmon, P.; Wintrobe, R.** (2000). *Competition and structure: the political economy of collective decisions. Essays in honor of Albert Breton*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gildea, J.** (1990). "A theory of open market committee voting behaviour". A: T. Mayer (ed.). *The political economy of American monetary policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Greene, K. V.** (1973). "Attitudes toward risk and the relative size of the public sector". *Public Finance Quarterly* (núm. 1).
- Haan, J. de; Sierman, C. L. J.** (1995). "A sensitivity analysis of the impact of democracy on economic growth". *Empirical Economics* (núm. 20, pàg. 197-215).
- Haan, J. de; Sierman, C. L. J.** (1996). "New evidence on the relationship between democracy and economic growth". *Public Choice* (núm. 86, pàg. 175-198).
- Haan, J. de; Sierman, C. L. J.** (1998). "Further evidence on the relationship between economic freedom and economic growth". *Public Choice* (núm. 95, pàg. 363-380).
- Hibbs, D.** (1977). "Political parties and macroeconomic policy". *American Political Science Review* (núm. 7, pàg. 1467-1487).
- Hibbs, D.** (1992). "Partisan theory after fifteen years". *European Journal of Political Economy* (núm. 8, pàg. 361-373).
- Hibbs, D. A.; Fassbender, H.** (ed.) (1981). *Contemporary political economy studies on the interdependence of politics and economics*. North-Holland.
- Kliemt, H.** (1993). "On justifying a minimum welfare state". *Constitutional Political Economy* (vol. 4, núm. 2, pàg. 159-172).
- Krause, G.** (1996). "Agent heterogeneity and consensual decision making on the Federal Open Market Committee". *Public Choice* (núm. 88, pàg. 83-101).
- Krueger, A. O.** (1974, juny). "The political economy of the rent seeking society". *American Economic Review* (núm. 64, pàg. 291-303). Versió en castellà: ICE (1980, gener).
- Kydland, F.; Prescott, E.** (1977). "Rules rather than discretion: The inconsistency of optimal plans". *Journal of Political Economy* (vol. 3, núm. 85, pàg. 473-491).
- Lindbeck, A.** (1973). "Endogenous politicians and the theory of economic policy". University of Stockholm. Versió castellana: Barcelona: Oikos.
- Lindbeck, A.** (1976). "Stabilization policy in open economies with endogenous politicians". *American Economic Review. Papers and Proceedings* (núm. 66). Versió castellana en *Revista Española de Economía* (1980, gener-març).
- Lindbeck, A.** (1988). "Individual freedom and welfare state policy". *European Economic Review* (núm. 32, pàg. 295-318).
- Lohmann, S.** (1992). "Optimal commitment in monetary policy: Credibility versus flexibility". *American Economic Review* (núm. 82, pàg. 273-286).
- MacRae, C. D.** (1977). "A political model of the business cycle". *Journal of Political Economy* (vol. 85, núm. 2).
- Mayer, T.** (1990). "Minimizing regret: cognitive dissonance as an explanation of FOMC behavior". A: *The political economy of American monetary policy* (cap. 16). Cambridge: Cambridge University Press.
- McKenzie, R.; Tullock, G.** (2012). *The new world of economics* (6a. ed.). Nova York: Springer.

- Meltzer, A.; Richad, S.** (1981). "A rational theory of the size of government". *Journal of Political Economy* (núm. 89, pàg. 807-827).
- Migué, J. L.; Bélanger, G.** (1974). "Toward a theory of managerial discretion". *Public Choice*.
- Moser, P.** (1999). "Checks and balances, and the supply of central bank independence". *European Economic Review* (núm. 43, pàg. 1569-1593).
- Mueller, D. C.** (2003). *Public Choice III*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Niskanen, W. A.** (1968). "La peculiar economía de la burocracia". *Hacienda Pública Española*. Publicat originalment en *American Economic Review* (1968, maig).
- Niskanen, W. A.** (1971). *Bureaucracy and representative government*. Chicago: Aldine, Atherton.
- Nordhaus, W. D.** (1975). "The political business cycle". *Review of Economic Studies* (vol. 42).
- Nordhaus, W. D.** (1989). "Alternative approaches to the political business cycle". *Brookings Papers on Economic Activity* (núm. 2, pàg. 1-68).
- North, D. C.** (1994, juny). "Economic performance through time". *The American Economic Review* (vol. 84, núm. 3, pàg. 359-368).
- Orriols Sallés, M. A.** (2003, gener-març). "El Código de conducta de los miembros del Consejo de Gobierno del Banco Central Europeo". *Revista de Derecho Bancario y Bursátil* (núm. 89).
- Orzechowski, W.** (1977). "Economic models of bureaucracy: survey, extensions and evidence". A: Thomas E. Borcherding (ed.). *Budgets and bureaucrats. The Sources of government growth*. Duke University Press.
- Ostrom, E.** (1990). *Governing the commons: the evolution of institutions for collective action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ostrom, E.** (2005). *Understanding institutional diversity*. Princeton: Princeton University Press.
- Peacock, A. T.** (1979). *The economic analysis of government and related themes*. A: Martin Robertson (ed.).
- Peacock, A. T.; Wiseman, J.** (1961). *The growth of public expenditure in the United Kingdom*. Londres: National Bureau of Economic Research.
- Persson, T.; Tabellini, G.** (1990). *Macroeconomic policy, credibility and politics*. Chur: Harwood Academic Publisher.
- Posner, R. A.** (1975, agost). "The social cost of monopoly and regulation". *Journal of Political Economy* (núm. 83, pàg. 807-827).
- Rawls, J.** (1971). *Teoría de la justicia*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.
- Rogoff, K.** (1985). "The optimal degree of commitment to an intermediate monetary target". *Quarterly Journal of Economics* (vol. 4, núm. 100, pàg. 1169-1190).
- Rogoff, K.; Sibert, A.** (1988). "Elections and macroeconomic policy cycles". *Review of Economic Studies* (núm. 55, pàg. 1-16).
- Rowley, C. K.; Tollison, R. D.** (1994, febrer). "Peacock and Wiseman on the growth of public expenditure". *Public Choice* (vol. 78, núm. 2, pàg. 125-128).
- Sáez Lozano, J. L.** (2000). *Economía y política en democracia*. Madrid: Pirámide.
- Schmidt-Trenz, H. J.; Schmidtchen D.** (1991). "Private international trade in the shadow of the territoriality of law: why does it work?". *Southern Economic Journal* (núm. 58, pàg. 329-38).
- Schneider, F.; Frey, B.** (1988). "Politico-economic models of macroeconomic policy: a review of the empirical evidence". A: T. D. Willett (ed.). *Political business cycles: the political economy of money, inflation and unemployment* (pàg. 239-75). Durham, NC: Duke University Press.

- Schultz, K. A.** (1995). "The politics of the political business cycle". *British Journal of Political Science* (núm. 25).
- Smyth, D. J.; Dua, P.; Washburn Taylor, S.** (1994). "Voters and macroeconomics: Are they forward looking or backward looking?". *Public Choice* (núm. 78, pàg. 283-293).
- Steinberg, R.** (1987, març). "Voluntary donations and public expenditures in a federalist system". *The American Economic Review* (vol. 77, núm. 1, pàg. 24-36).
- Swanson, T.** (1993). "Endangered species". *Economic Policy* (pàg. 183-205).
- Toma, E. F.; Toma, M.** (1986). *Central bankers, bureaucratic incentives, and monetary policy*. Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Tullock, G.** (1967, juny). "The welfare cost of tariffs, monopolies, and theft". *Western Economic Journal* (núm. 5, pàg. 224-232). Versió castellana en ICE (1980, gener).
- Tullock, G.** (1987). *Autocracy*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Tullock, G.** (1997). "Where is the rectangle". *Public Choice* (núm. 91, pàg. 149-150). Tucson: University of Arizona, Department of Economics.
- Urrutia, J.** (1996). "Veinte comentarios sueltos sobre economía y mecenazgo". *Revista de Occidente* (núm. 180, pàg. 47-70).
- Vaubel, R.** (1991). "A public choice view of international organizations". A: R. Vaubel (ed.). *The Political Economy of International Organizations* (pàg. 27). Westviewpress.
- Wagner, R. E.** (1977). "Economic manipulation for political profit: macroeconomic consequences and constitutional implications". *KYKLOS* (vol. 3). Versió castellana: A. Casahuga i J. Bacaria.
- Walsh, C.** (1995). "Optimal contracts for central bankers". *American Economic Review* (núm. 85, pàg. 150-167).
- Wicksell, K.** (1896). *A new principle of just taxation*. Jena: Finanztheoretische Untersuchungen. Reeditat en: R. A. Musgrave; A. Peacock (1967). *Classics in the theory of public finance*. Nova York: Martin's Press.
- Wittman, D. A.** (1973, juny). "Parties as utility maximizers". *American Political Science Review*.
- Witzke, H. von** (1986). "Endogenous supranational policy decisions: The Common Agricultural Policy of the European Community". *Public Choice* (núm. 48, pàg. 157-174).
- Wolf (Jr.), Ch.** (1995). *Mercados o gobiernos: elegir entre alternativas imperfectas*. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales.

Annex. Aplicacions en polítiques públiques

Les relacions entre família i estat

Inversions en capital humà dels fills

Gary Becker i Kevin Murphy en *The family and the state* ofereixen una explicació del paper de l'estat en les decisions de família respecte de l'educació dels fills, que a primera vista sembla que pertanyen a l'àmbit de les decisions privades.

Les lleis i les regles socials regulen la "producció i criaça" dels nens, ja que aquests no poden establir contractes amb els seus pares fins que no assoleixen la maduresa física i mental. Les lleis castiguen l'abús dels nens i proporcionen escola obligatòria, subvencions de "benestar" a les famílies amb fills, limiten les regles de divorci quan hi ha fills menors d'edat implicats i l'edat mínima per al matrimoni.

Els intercanvis i els contractes són eficients si cap desviació no impedeix el benestar dels participants. Un criteri alternatiu és que els guanys monetaris dels beneficiaris d'una desviació no són superiors a les pèrdues monetàries dels perjudicats. Desafortunadament, la immaduresa dels nens de vegades impedeix acords eficients entre els fills i els pares o altres responsables de la cura dels nens.

Aquestes regulacions augmenten el benestar dels nens però també augmenten el benestar dels pares, o almenys augmenten el benestar combinat de pares i fills. L'estat tendeix a intervenir quan pares i fills guanyen o quan el guany dels nens supera la pèrdua dels pares.

No podem provar que l'eficiència guiï la implicació de l'estat en la família. No obstant això, demostra que les intervencions de l'estat al mercat per a l'escolarització, la provisió de pensions per a ancians i el divorci són consistents en conjunt amb la perspectiva de l'eficiència.

Se suposa que una gran majoria de pares són altruistes amb els fills en el sentit que la utilitat dels pares depèn del nombre de fills i de la utilitat de cada fill, i també del seu propi consum.

$$U_{\text{pare}} = f(U_{\text{fill1}}, U_{\text{fill2}}, \dots, U_{\text{fill } n})$$

El supòsit de l'altruisme es basa en els molts sacrificis que els pares fan sovint amb els fills. Més o menys tots els pares gasten en els fills menors, però només alguns pares donen bones recompenses o herències als fills adults o els paguen

Referència bibliogràfica

G. S. Becker; K. M. Murphy (1988). "The family and the state". *Journal of Law and Economics* (núm. 31, pàg. 1-18).

els estudis. L'altruisme pot ser comparat amb les propietats de les addiccions que s'estimulen amb el consum. Els aspectes addictius de l'altruisme expliquen millor els "regals" o "pagaments" aparentment grans dels pares als fills que els visiten sovint més que el punt de vista que els pares utilitzen els regals per a "comprar" les visites.

Becker considera que l'altruisme és més eficient en grups petits com en la família, mentre que l'egoisme és més eficient als mercats. Encara que l'egoisme també opera dins de les famílies. L'altruisme dels pares envers els fills és més gran que al revés, perquè invertir en els fills genera un rendiment familiar superior que invertir en els pares. L'egoisme és present en les relacions de família. El teorema del nen malvat de Becker explica que aquest fill (egoista) s'interessa només pel seu propi benestar, però hi pot sortir guanyant si coopera amb la família, perquè el producte d'aquesta augmenta i l'altruisme del cap familiar reparteix l'increment. L'objectiu del fill és egoista però s'acaba comportant com si fos altruista per obtenir un benefici més gran.

El teorema del fill pervers o malvat permet concloure que, sota certes condicions, tant els pares altruistes com els fills egoistes estableixen relacions eficients que maximitzen la combinació de recursos de la família en conjunt.

Ja que els pares redueixen el seu consum (o oci) per augmentar els recursos dedicats a l'educació i salut dels fills, fins i tot els pares altruistes han de tenir en compte l'intercanvi entre el seu consum i el capital humà dels fills. Però els pares altruistes que tenen entre els seus plans deixar herències als fills poden evitar aquest intercanvi utilitzant les herències per a ajudar a finançar les seves inversions en els nens. Efectivament, poden obligar els fills egoistes a retornar el pagament de les despeses en capital humà dels seus fills. Aquests pares voldrien invertir eficientment en els nens perquè augmenta la utilitat dels nens sense costar-los res. Els pares altruistes que deixen herències invertiran fins que la taxa marginal de rendiment del capital humà iguali la taxa d'inversió en altres actius. Ells són eficients en les seves inversions perquè poden negociar entre les herències i les inversions.

Els pares que no poden deixar deutes poden substituir el seu consum pel dels fills invertint menys en capital humà dels fills i en el seu lloc estalviant més per a quan siguin ancians. Per tant, en les famílies sense herències la taxa marginal d'equilibri del rendiment de les inversions en els fills ha de superar la taxa dels seus actius estalviats per a la seva vellesa.

Quan la taxa de rendiment dels estalvis és inferior a la taxa marginal del capital humà, tant els pares com els fills podrien estar millor amb un contracte que obligués els pares a invertir el nivell eficient amb un compromís dels fills a retornar el pagament avançat als seus pares ancians. Per desgràcia, els nens no

poden signar aquest tipus de contracte. Sense la intervenció del govern, sense les normes socials, o sense la “culpabilitat” de pares i fills, les famílies sense herències invertirien en el capital humà dels fills per sota dels nivells eficients.

La intervenció de l'estat en la provisió d'educació i un altre capital humà podria augmentar les inversions en els fills fins a nivells eficients. Com que els pares pobres probablement faran inversions menys eficients, aquesta intervenció hauria de reduir la desigualtat en les oportunitats entre els fills de les famílies riques i les pobres. L'escolarització obligatòria que va començar als EUA el 1880 ha tendit a tenir aquest efecte.

El fort altruisme pot reduir l'eficiència si els fills són conscients que els pares els trauran de les dificultats. Per exemple, els fills que no reben ajudes ara, però les esperen en el futur dels pares altruistes, estalvien menys i gastaran més per augmentar el seu consum corrent i reduir els seus recursos futurs, ja que els pares altruistes tendeixen a augmentar les seves ajudes quan els fills són pobres. De manera similar, els fills poden passar-s'ho bé a l'escola i deixar de costat els estudis si esperen una ajuda futura més gran dels seus pares quan els seus ingressos siguin més baixos. O bé els fills que esperen grans ajudes dels seus pares altruistes poden incórrer en grans riscos perquè si fracassen tenen cobertura i, d'altra banda, poden guardar la major part dels seus guanys si tenen èxit, ja que les ajudes no poden ser negatives.

En el contracte sobre una inversió, el rendiment de la qual és exigible després de trenta o quaranta anys, segons Becker l'única garantia dels pares consisteix a educar els fills en el sentiment de culpa.

Família i producció de fills

El terme *producció de fills* pot semblar molt economicista per als no habituals en la matèria, però així s'hi refereixen els experts en el tema. Producció de fills (*child production*) es refereix a tot el procés de tenir i criar fills i els costos associats a aquesta activitat.

McKenzie i Tullock en el seu llibre *New world of economics* consideren la producció de bebès en la societat moderna i la demanda de fills és semblant a la de qualsevol altre bé de consum. Els pares busquen la seva màxima satisfacció, atesa una restricció pressupostària. Calculen el conjunt de beneficis, després els costos i se'n calcula el valor present. El nombre òptim de fills és una resultat d'aquestes consideracions. En les societats més endarrerides, els fills també poden ser béns d'inversió, com provisions per a la vellesa, la qual cosa s'ha de considerar en els beneficis. Si els costos de producció pugen, la producció de nens i per tant la taxa de natalitat disminueix. Com que els costos no són iguals, ja que els diferents grups socials inverteixen de manera diferent en els fills, les taxes de natalitat no són iguals per a tots els grups socials.

Referència bibliogràfica

R. McKenzie; G. Tullock (2012). *The new world of economics* (6a. ed.). Nova York: Springer.

En conseqüència, les polítiques públiques poden influir i fins i tot distorsionar les tendències en les taxes de natalitat de diferents grups socials. Si el subsidi és lineal, el cost d'oportunitat de tenir fills és superior en les dones i famílies de més renda, amb la qual cosa amb un subsidi lineal la producció de fills serà més gran en les famílies de menys renda, de menys capital humà i fins i tot en famílies monoparentals.

Aquest és el cas que cita Gary Becker:

“Las reformas propuestas en California, Connecticut, Wisconsin y otros estados –generalmente aquellos que ofrecen más beneficios–, sancionarán a las familias que no se ocupen debidamente de sus hijos. El estado de Nueva Jersey, por el contrario, ha decidido negar el acceso a mayores beneficios en los casos en que la mujer dé a luz a otro hijo mientras reciben asistencia social.

Hasta que Nueva Jersey dio este paso, todos los pagos por asistencia social aumentaban según el número de hijos, lo cual era un incentivo para que las madres que recibían asistencia social tuvieran más y más hijos. La decisión de Nueva Jersey eliminó este incentivo económico. Quizás más importante, envió el mensaje de que no deben tener más hijos aquellas mujeres que reciben ayuda del gobierno, debido a que no pueden mantenerse por sí mismas. Desde luego las mujeres pueden tener más hijos antes de verse precisadas a recibir asistencia social.”

G. Becker (2002). *La economía cotidiana* (pàg. 173). Mèxic: Editorial Planeta.

Anàlisi de casos d'intercanvis en la família

L'anàlisi microeconòmica de situacions d'intercanvi en la família és elaborada per Francisco Cabrillo en el seu llibre *Matrimonio, familia y economía*. En aquesta adaptació dels casos que aquí es presenta es considera la família una unitat econòmica, formada d'una parella de cònjuges (hi pot haver fills) sense que en cap cas no es consideri el gènere dels membres, que pot ser considerat a gust del lector. El que és rellevant de l'anàlisi no és el gènere de la parella, sinó que el que és important del nucli de l'anàlisi és deduir com els membres d'una unitat familiar intercanvien lliurement els seus serveis i renda, depenent de la dotació de capital humà de cada membre i les seves retribucions respectives al mercat.

Referència bibliogràfica

F. Cabrillo (1996). “La familia como unidad económica”. A: *Matrimonio, familia y economía* (cap. 2). Madrid: Minerva Ediciones.

Efectes d'una pujada salarial i una millora de la tecnologia en la participació del membre de la parella (amb una dotació inferior de capital humà) al mercat de treball i el seu nivell de benestar

Es considera primer la corba de possibilitats de producció del cònjuge amb menys dotació de capital humà, que pot produir dos tipus de béns: D i S .

D representa els recursos monetaris guanyats al mercat, amb què es poden adquirir béns en venda al mateix mercat (X), que amb estalvi igual a zero:

$$D = XP_X = \sum_{i=1}^n x_i p_i$$

S representa el conjunt de béns domèstics (no de mercat) que el cònjuge amb menys capital humà produeix per al seu propi ús o per a la seva família:

$$S = \sum_{j=1}^n s_j$$

La línia de possibilitats de producció d'aquest cònjuge (anomenat A) és determinada pel pendent (angle α) que indica la taxa marginal de transformació entre D i S , és a dir, els costos d'oportunitat de dedicar temps a la producció de S en termes de D , o d'obtenir D en termes de S .

La línia de possibilitats de producció també representa el límit de possibilitats de consum de la persona o cònjuge (B). L'òptim de la combinació de producció de serveis domèstics i de treball a canvi d'un salari al mercat s'aconsegueix en el punt en què la línia de possibilitats de producció és tangent a la corba d'indiferència de l'individu A .

i) Efectes d'un augment salarial

Si el salari del cònjuge amb menys dotació de capital humà augmenta, es modifica la taxa marginal de transformació β (ara $\beta > \alpha$) i la línia de possibilitats de producció es desplaça cap amunt.

Aquest augment salarial provoca que ara aquest cònjuge dediqui menys temps a la producció de S per a dedicar més temps a obtenir D . El nou punt d'equilibri implica una millora del benestar d'aquest cònjuge, ja que ha passat de la corba d'indiferència superior.

ii) Efectes d'una millora de la tecnologia en la producció de béns

Una millora tecnològica que estalvia temps en la producció de béns S modifica la línia de possibilitats de producció, ja que canvia la taxa marginal de transformació $\gamma > \alpha$.

Així es passa a una eficiència més gran en la producció domèstica que podria incrementar la dedicació a unes altres activitats domèstiques, però en general no és així. La tecnologia que augmenta la productivitat de S permet alliberar temps per a dedicar al mercat i obtenir D . No obstant això, també pot tenir més temps lliure a casa (efecte senyora Maria o efecte *mandilón*). Això és així perquè, una vegada assolit un punt màxim en la producció de S , per més que la rentadora o la cuina augmenti la productivitat, no es rentarà més roba de la que es té, ni es farà més menjar del que es pot menjar, per exemple).

En qualsevol cas, hi ha una millora del guany del benestar per al cònjuge que es dedica a la producció de S . En aquest cas, tampoc no hem parlat de gènere. El resultat és independent del gènere.

iii) Millora del benestar dels cònjuges amb el matrimoni, aparellament, vida en comú o qualsevol cosa que signifiqui "viurem de l'aire del cel".

Amb aquesta anàlisi podem veure la millora del benestar a partir de l'intercanvi, sigui quin sigui el nivell de dotació de capital humà dels membres de la parella.

El cònjuge A , amb menys dotació de capital humà, té una taxa marginal de transformació α , i el cònjuge B , amb més dotació de capital humà, té una taxa marginal de transformació β . És a dir, el cònjuge B obté un salari més alt al mercat que el cònjuge A .

La parella considerarà racionalment (i lliurement) que B treballi al mercat a canvi d'un salari i A es dediqui a les tasques domèstiques. Si la nova relació d'intercanvi és la definida per l'angle γ , en què $\alpha < \gamma < \beta$, l'intercanvi és: l'individu A (menys capital humà) subministra a B (més capital humà) béns S en una quantia determinada per la qual rebrà a canvi D per a adquirir béns X en la mateixa quantia.

En cas que una part d'aquests béns X correspongui a béns de capital, serà necessari un nou acord de repartiment de les inversions.

Resum

L'anàlisi econòmica de la família ens permet veure l'intercanvi dins d'una institució determinada que és la família organitzada contractualment com a matrimoni. El matrimoni és el tipus de contracte, la institució és la família. A par-

tir d'aquest intercanvi es pot observar com intervé l'estat en la divisió familiar del treball i els efectes de determinades polítiques econòmiques en la institució. Per exemple, impostos sobre la renda, impostos de successions. També es poden observar els impactes de determinades polítiques públiques en els mercats matrimonials, en els divorcis i en altres mercats informals d'intercanvi de serveis.

En un estudi de l'Institut Català de les Dones (2006), s'avalua el valor del treball domèstic el 2001. Segons l'Institut, "es vol mesurar la importància dels treballs que queden fora de l'intercanvi monetari, com és ara les tasques domèstiques, les voluntàries, o les d'atencions a persones dependents i que són exercides majoritàriament per dones".

Segons aquest estudi, el PIB català augmentaria un 40% si es comptabilitzés el treball domèstic. En l'estudi sobre la producció domèstica a Catalunya, s'estima que el valor monetari de l'activitat econòmica vinculada a les llars és de 73.850 milions d'euros. El component principal és el treball, 7 milions d'hores de treball per a atendre les necessitats de la família amb un valor de 52.242 milions d'euros. Consum intermedi (compra de béns i serveis per a l'activitat), 19.377 milions d'euros. Consum de capital fix (depreciació per l'ús de maquinària domèstica), 230 milions d'euros. Si s'incorporés el valor monetari d'aquest treball (els altres ja hi són) en el PIB català, passaria de 135.708,5 milions d'euros a 190.181,5, la qual cosa significa un increment del 40%.

Aquest estudi estaria avaluant una cosa que segons les anàlisis anteriors formaria part de les relacions d'intercanvi dins de la família. Si bé el propòsit és mesurar els treballs que queden fora de l'intercanvi monetari, pel que hem vist en l'intercanvi dins del matrimoni es produeix i es produeix un intercanvi monetari a canvi de serveis. L'avaluació de la pèrdua que representa per al PIB és errònia, ja que solament s'hauria de considerar una disminució del PIB si hi hagués un cost d'oportunitat per a fer un treball domèstic en lloc de fer-lo per al mercat. Cosa que no és així en l'anàlisi precedent. Si l'objectiu de l'estudi és cridar l'atenció sobre els 7 milions d'hores de treball l'any per a atendre la necessitats de la família, fetes pels individus amb menys dotació de capital humà (la major part dones), l'única cosa que es pot afirmar és que aquest nombre d'hores (la imputació d'un cost no és fàcil) forma part dels contractes d'intercanvi dins de la família i que depenent d'aquests contractes (la major part implícits) hi ha un intercanvi de diners del cònjuge que treballa al mercat per serveis domèstics de la persona que és a casa. De cap manera no es pot considerar una part no comptabilitzada en el PIB, ja que forma part de les rendes de les famílies.

La tragèdia dels comuns

La teoria dels drets de propietat i la tragèdia dels comuns

Referència bibliogràfica

C. Carrasco Bengoa; M. Serrano Gutiérrez (2006). Compte satèl·lit de la producció domèstica (CSPS) de les llars de Catalunya 2001. ("Estudis", 1, Institut Català de les Dones).

Alchian i Demsetz van introduir un mètode per analitzar l'empresa en el marc de les obligacions contractuals. L'empresa es considera una forma d'un equip de producció en què els contractes multilaterals se substitueixen per un conjunt de contractes bilaterals entre un interessat en la renda i els propietaris dels *inputs* utilitzats en la producció conjunta. L'empresa es transforma com un mercat eficient que promou la competència en la forma de descobriment i intercanvi de coneixement i informació. Quan els beneficis d'aquest descobriment i intercanvi poden ser capturats pel propietari en la forma d'una renda, l'incentiu per a l'eficiència és obvi.

L'enfocament dels drets de propietat ocupa un lloc important en l'anàlisi ambiental, quan la falta d'una bona definició de drets de propietat és la causa dels problemes mediambientals i la solució rau en l'especificació total dels drets de propietat que permetin la internalització de les externalitats. En realitat, aquesta internalització dels costos i beneficis socials no significa necessàriament la reducció dels problemes ambientals, sinó simplement l'eliminació de l'externalitat i un canvi en la direcció del flux de renda.

Anderson i Hill critiquen aquest enfocament. El seu punt de vista és que, sota certes normes institucionals, l'establiment de drets privats en els recursos pot deixar la societat en una situació que no és millor que quan els drets són "comuns". En altres paraules, la "tragèdia dels comuns" pot ser que no sigui pitjor que la dissipació de la renda que pot sorgir del procés d'establir drets de propietat. Això és així perquè hi ha una dissipació de la renda quan el procés de definició dels drets de propietat és dissenyat per una persona no interessada en la renda. Com que els decisors legalment no poden optar per una part de les rendes derivades de l'augment d'eficiència, han de buscar formes alternatives de pagament. La corrupció és una possibilitat però n'hi ha d'altres.

Observeu que hi ha una diferència entre drets en els béns comunals si hi ha normes socials que en regulen l'ús per part dels individus del comú. El comportament d'aquests dependrà, entre altres variables, de la grandària del grup o la jerarquia social.

La premi Nobel d'economia del 2009, Elinor Ostrom, ha analitzat el tema dels béns comunals i ha proposat solucions de política per a la seva gestió correcta.

Entre els temes que ha treballat Ostrom hi ha el del Tribunal de les Aigües, una institució creada a l'edat mitjana per una comunitat de regants i que continua mantenint avui el seu arbitratge en els conflictes per l'ús de l'aigua a l'Horta de València. Ostrom va dedicar a aquest tema un dels capítols del seu llibre *Governing the commons: the evolution of institutions for collective action*. El Tribunal de les Aigües, una institució constituïda directament pels mateixos regants, ha demostrat ser eficaç i robusta, mentre que institucions per al reg creades pels

Referència bibliogràfica

A. Alchian; H. Demsetz (1972, desembre). "Production, information costs, and economic organization". *American Economic Review* (pàg. 777-795).

Referència bibliogràfica

T. L. Anderson; P. J. Hill (1983, octubre). "Privatizing the commons: an improvement?". *Southern Economic Journal* (pàg. 438-450).

Referència bibliogràfica

E. Ostrom (1990). *Governing the commons: the evolution of institutions for collective action*. Cambridge: Cambridge University Press.

governos generen molts conflictes i de vegades no funcionen. L'explicació seria que el monopoli de l'estat en la regulació no permet l'aparició d'institucions més eficients.

Polítiques de protecció de les espècies en perill

El principi que cal tenir en compte és que les espècies que sobreviuen són aquelles en què els humans trien invertir, mentre que l'extinció s'ha d'interpretar com una desinversió en les espècies o en els seus recursos subsidiaris (gestió del medi ambient). Les prohibicions del comerç no es dirigeixen a les causes fonamentals de l'extinció.

La base conceptual per a aquestes polítiques és la "tragèdia dels comuns". Quan l'accés a determinades espècies no està regulat, els preus de les espècies i el seu cost de recol·lecció determinen la pressió (o demanda) en aquestes espècies. Amb preus elevats però costos de recol·lecció baixos una espècie sofrirà una sobreexplotació, fins i tot en el punt d'extinció. Clarament la solució sembla augmentar el cost de recol·lecció i baixar-ne el preu, i les prohibicions de comerç semblen anar en aquest sentit. A més que la prohibició puja el preu (en disminuir l'oferta) aquesta anàlisi funciona bé en els recursos i espècies marins però fracassa en els terrestres, ja que no es pot suposar que l'accés a la terra no està regulat. L'accés a la terra es pot controlar, els recursos dedicats al control depenen del rendiment i de la inversió. Quan la regulació i el control són endògens la lògica de la prohibició del comerç pot fallar.

Swanson diferencia el sentit de la diversitat biològica que defineix el recurs que l'extinció, esgota del problema de l'extinció, que indica el procés social que les polítiques d'extinció intenten resoldre.

La diversitat biològica és l'"estoc" de material genètic en un ecosistema. La biodiversitat sovint es mesura pel nombre d'espècies existents. Aquest reflecteix el procés de creació d'espècies o de la seva extinció.

En canvi, el problema de l'extinció reflecteix la gestió humana del patrimoni natural. El resultat de l'estoc actual de diversitat biològica és de diversos milers de milions d'anys de lenta mutació i extinció, un procés que ara és amenaçat pels humans, ja que les taxes d'extinció són tres o quatre vegades superiors a la "taxa natural" i per tant la diferència és atribuïble a l'impacte de les activitats humanes.

Les polítiques de protecció d'espècies obliden les causes fonamentals de l'extinció. Les espècies en perill participen en una mateixa amenaça: la falta d'atenció humana i la subinversió.

Referència bibliogràfica

T. Swanson (1993). "Endangered species". *Economic Policy* (pàg. 183-205).

L'extinció és el resultat de les estratègies d'inversió humanes. La desinversió en espècies pot ocórrer per diferents raons. Almenys hi ha tres "rutes alternatives a l'extinció":

- Les espècies poden tenir un valor corrent però un rendiment insuficient (perspectives de creixement) per a justificar la seva possessió com un actiu; en aquest cas, es recol·lectarà l'estoc total de l'espècie. Un exemple n'és la desforestació.
- Les espècies no són útils per al consum ni ara ni en el futur. No atrauran inversions per al seu manteniment i periran si se'n troba un ús més profitós per al seu entorn natural. Aquestes desinversions inclouen pèrdues de diversitat general (insectes no classificats, plantes, etc.). Això pot succeir a les zones tropicals.
- Les espècies poden ser valuoses, però no prou per a garantir els recursos necessaris per a un programa d'inversió: la desinversió succeeix quan hi ha una necessitat d'inversió en la gestió de l'accés a les espècies o el seu entorn (accés obert a la sobreexplotació). Exemples de rinoceronts o elefants.

La nova teoria econòmica de l'extinció ha de tractar les espècies com a actius. Encara que hi ha tres camins cap a l'extinció, totes tenen una causa fonamental: l'absència d'incentius a la inversió en aquestes espècies.

Per exemple, considereu la inversió òptima en terra disponible com a medi natural per a dues espècies, una de les quals es reproduïx ràpidament i l'altra lentament. Si les dues espècies tenen el mateix valor unitari, la inversió en terra diferirà d'acord amb les seves taxes de creixement relatives. L'espècie de creixement lent no és prou competitiva com a actiu productiu per a garantir la provisió del recurs bàsic (terra). Les espècies es converteixen en extintes perquè el seu medi natural s'utilitza per a l'ús d'altres espècies.

Un dels recursos més importants és la provisió d'institucions de gestió. L'anàlisi econòmica de l'explotació dels comuns indica que l'ús social eficient de qualsevol recurs requereix institucions que restringeixen l'accés al recurs si hi ha *spillovers* entre usuaris individuals.

El nivell òptim de despesa en institucions de gestió té lloc quan el guany de la protecció de les espècies iguala el cost d'oportunitat o el salari dels controladors. Quan la inversió en control no pot arribar a la taxa de rendiment, les espècies estaran desprotegides i hi pot haver recol·lecció fins al punt d'extinció.

El resultat per a les espècies és un accés no controlat, que n'assegura la sobreexplotació. La sobreexplotació és solament la causa aparent de la disminució de les espècies, la causa fonamental és l'absència de competència com a actiu.

El règim d'accés obert a les espècies és causat per les decisions de no invertir en recursos determinats, en lloc de les causes d'aquestes decisions.

Això es pot aplicar al cas de l'elefant, que passa d'1,3 milions d'exemplars durant la dècada de 1980 a 600.000 en deu anys. La causa aparent de la disminució d'elefants és la caça causada per la millora de les armes i per la demanda d'ivori. Amb la prohibició del comerç d'ivori s'esperava que la disminució del nombre d'elefants parés.

L'explicació fonamental és que l'elefant és un actiu pobre com a inversió econòmica. Un sol elefant requereix una gran quantitat de recursos (55 anys, mig quilòmetre quadrat de pastura); així, doncs, la producció d'elefants requereix una porció de terra important a l'Àfrica. A més, no són estables. El control i gestió són més costosos que en un animal sedentari.

Si l'efecte de la prohibició del comerç és fer caure els preus es produeix una contradicció, ja que el comerç en diverses espècies augmentaria els preus i això faria més atractiva la inversió. Si els preus pugen, hi ha incentius per a negar-hi l'accés i gestionar l'hàbitat de manera més favorable per a les espècies. D'aquesta manera, un preu més elevat pot incrementar la viabilitat a llarg termini de l'espècie.

